Adina Dragomirescu
Alexandru Nicolae

101 greșeli de lexic și de semantică

viața cuvintelor

book
ANITAS

Adina Dragomirescu (n. 4 mai 1983) este absolventă a Facultăţii de Litere a Universităţii din Bucureşti în 2005 şi a masteratului „Limba română: Structură şi strategii de comunicare“ în 2006. Doctor în filologie din 2009. Bursă postdoctorală (2011−2013). Din 2005, asistent de cercetare şi, din 2008, cercetător la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan − Al. Rosetti“. Din 2008, asistent la Departamentul de lingvistică al Facultăţii de Litere, unde predă sintaxă, morfologie, fonetică şi fonologie, stilistică funcţională, didactică.

Cărţi publicate: *Ergativitatea. Tipologie, sintaxă, semantică*, Bucureşti, 2010. În colaborare: *Gramatica de bază a limbii române* şi *Caiet de exerciţii*, Bucureşti, 2010; *Morfosintaxa limbii române*, Bucureşti, 2010; *Eşti COOL şi dacă vorbeşti corect*, Bucureşti, 2010. Peste 35 de articole de morfologie, sintaxă şi gramatică normativă şi 25 de recenzii şi prezentări de carte în revistele *Revue roumaine de linguistique*, *Limba română*, *Studii şi cercetări lingvistice*, *Limbă şi literatură*, *Limba şi literatura română* sau în volume colective. Lucrări în curs, în colaborare: *Romanian Grammar. A Linguistic Introduction*, ed. Gabriela Pană Dindelegan, acceptată la Oxford University Press; *Tratatul de istorie a limbii române*, vol. III, ed. Gh. Chivu.

Alexandru Nicolae (n. 9 august 1986) este absolvent al

Facultăţii de Litere a Universităţii din Bucureşti în 2008 şi al programului de masterat „Studii avansate în lingvistică“ în 2010. Doctorand în filologie şi bursier POSDRU (2010−2013). Din 2008, asistent de cercetare la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan − Al. Rosetti“. Din 2010, asistent la Universitatea „Lumina“. Din 2010, cadru didactic asociat la Universitatea din Bucureşti, unde predă morfologia limbii engleze şi sintaxa limbii române.

Cărţi în colaborare: *The Noun Phrase in Romance and Germanic*, Amsterdam, 2011; *Gramatica de bază a limbii române* şi *Caiet de exerciţii*, Bucureşti, 2010; *Eşti COOL şi dacă vorbeşti corect*, Bucureşti, 2010. Editor, în colaborare, al volumelor *Studii lingvistice*. *Omagiu Profesoarei Gabriela Pană Dindelegan*, Bucureşti, 2007; *Terminologie şi terminologii*, Bucureşti, 2010; *Limba română*. *Controverse*, *delimitări*, *noi ipoteze* (2 vol.), Bucureşti, 2010. Articole de sintaxă, morfologie şi terminologie (unic autor sau în colaborare), în reviste româneşti şi în volume colective din ţară şi din străinătate. Lucrări în curs, în colaborare: *Romanian Grammar. A Linguistic Introduction*, ed. Gabriela Pană Dindelegan; cu Alexandra Cornilescu, *The Syntax of Romanian Definite Phrases*; *Tratatul de istorie a limbii române*, vol. III, ed. Gh. Chivu.

Adina Dragomirescu
Alexandru Nicolae

101 greșeli de lexic și de semantică

Cuvinte şi sensuri în mişcare

Doamnei profesoare Gabriela Pană Dindelegan,
în preajma sărbătoririi unei vârste rotunde

Abrevieri

adj. adjectiv
cf. *confer* (compară cu…)
engl. engleză
et al. *et alii* (şi alţii, şi ceilalţi autori)
fig figurat
fr. franceză
germ. germană
gr. greacă
interj. interjecţie
it. italiană
lat. latină
lit. literal
m. masculin
mediev. medieval
neogr. neogreacă
pl. plural
pop. popular
rom. română
s. substantiv
sl. slavă
s.v. *sub voce* (în articolul [de dicţionar…])
tc. turcă

vs versus

Tipuri de greşeli lexico-semantice

Nu numai vocabularul limbii tinde, potenţial, spre infinit, ci şi greşelile care privesc folosirea unor cuvinte şi a unor expresii. În această carte, n-am putut cuprinde *toate* tipurile greşelilor de lexic şi de semantică, dar am ales câteva categorii reprezentative. Am acordat atenţie specială greşelilor cauzate de influenţa engleză, care prezintă şi cea mai mare varietate şi sunt cel mai bine reprezentate numeric în lista noastră. O secţiune specială priveşte o clasă de greşeli pricinuite de dorinţa de a vorbi mai pretenţios, mai elevat, pe care le-am reunit sub denumirea de „calofilie semidoctă“, preluată de la Andrei Pleşu. Un capitol este rezervat pentru două greşeli de limbă şi de gândire: pleonasmul şi contradicţia în adaos. În altă secţiune, am grupat trei greşeli înrudite: atracţia paronimică, etimologia populară şi contaminaţia. Capitole mai reduse ca dimensiuni privesc clişeele lingvistice, feminizarea numelor de profesii şi cuvinte şi expresii deformate ori greşit folosite. Fiecare dintre aceste capitole începe cu o prezentare „teoretică“, mai mult sau mai puţin dezvoltată, în funcţie de problemele pe care le pune fiecare clasă de greşeli, urmată de o listă de greşeli reprezentative. Discutarea greşelilor se încheie adesea cu

trimiteri bibliografice, utile cititorilor doritori de informaţii suplimentare.

Greşelile care ilustrează aceste tipuri au fost supuse unei selecţii atente, în urma căreia am eliminat unele greşeli aflate la limita dintre lexic şi fonetică (rostirea *servici*, în loc de *serviciu*; rostirea şi scrierea greşită a unor cuvinte curente, dar neînregistrate încă în dicţionarele normative, cum este *holşurub*, în loc de *holţşurub*) sau la limita dintre lexic şi gramatică (folosirea greşită a adverbelor *(la) maxim* şi *(la) minim*, în loc de *(la) maximum* şi *(la) minimum*, în contexte precum *Aleargă* minimum *un kilometru pe zi* sau *A dat televizorul* la maximum).

În cele mai multe cazuri, cuvintele selectate nu reprezintă situaţii izolate, ci ilustrează un tip de greşeală. Unele dintre situaţiile concrete discutate pot primi mai multe explicaţii şi au fost încadrate în mod convenţional într-una dintre categorii. De exemplu, *a bugeta* este discutat în capitolul despre influenţa engleză, dar este şi o formă de exprimare pretenţioasă, dat fiind că este preferat mai vechiului *a finanţa*; *a face diferenţa*, *ofertat* şi *provocare* apar în capitolul despre influenţa engleză, dar pot fi considerate şi clişee ale limbii de azi; *a implementa* apare în capitolul despre „calofilia semidoctă“, dar dezvoltarea sa semantică din ultima vreme poate fi pusă

pe seama influenţei engleze; *mijloace mass-media* este discutat în secţiunea despre pleonasme, dar a apărut ca urmare a influenţei engleze etc.

1. Romgleza noastră cea de toate zilele

Trăsătura cea mai vizibilă a lexicului limbii române de azi este influenţa engleză. Aşa cum am spus, nu e vorba de un fenomen negativ în sine. Îmbogăţirea lexicului se face atât prin cuvinte noi (împrumutate, derivate cu prefixe şi sufixe, compuse, trunchiate ori a căror structură o copiază pe cea a unor cuvinte sau expresii străine), cât şi prin transformările semantice ale unor cuvinte deja existente în limbă (lărgiri şi restrângeri de sens, înnobilări şi degradări, copierea semantismului cuvintelor corespunzătoare din alte limbi). Toate acestea sunt mecanisme normale în evoluţia oricărei limbi, care însă pot trece cu uşurinţă în domeniul greşelilor de limbă, dacă nu respectă regulile, dacă nu sunt sistematice, ci individuale, dacă nu se potrivesc registrului stilistic în care apar. Aşa cum vom vedea, cele mai frecvente abateri privesc dinamica sensurilor, şi nu dinamica lexicală (îmbogăţirea vocabularului cu noi unităţi).

Dinamica lexicală

Împrumutul

În această carte, nu ne-am propus să luăm vreo poziţie

faţă de împrumuturi: deşi mulţi lingvişti şi oameni de cultură se declară împotriva împrumuturilor „abuzive“, mai ales din engleză, am preferat să nu adoptăm această atitudine „puristă“, ci să lăsăm limba să decidă ce va păstra şi ce nu din valul acesta de anglicisme. Limba este pusă frecvent în situaţia de a alege – şi se descurcă foarte bine. E suficient să ne gândim la selecţia foarte atentă pe care a aplicat-o sumedeniei de cuvinte franceze pătrunse în secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea sau la felul în care s-a descotorosit, mai recent, de cea mai mare parte a lexicului limbii de lemn din perioada comunistă. Am discutat însă unele împrumuri recente din engleză (*acceptanţă*, *a se focusa*, *relocare*, *a (se) seta*), care, deşi sunt, uneori, bine-venite în domeniile tehnice în care au fost împrumutate, s-au extins în afara acestor domenii, şi-au lărgit sensul şi înlocuiesc, fără justificare, cuvinte deja existente.

Derivarea

Pornind de la ideea că *derivarea* şi *compunerea* sunt procedee pentru care fiecare limbă are reguli mai greu de încălcat, am discutat în lista de cuvinte numai cazul sufixului -*itate* (sub *capabilitate*), care are o răspândire impresionantă şi care a beneficiat de atenţie specială din partea lingviştilor (Iordan 1943: 182–183, Guţu Romalo 1961: 535–536, 2008 [1962]: 174–177, Mihăescu 1963b:

31–33, Graur 1976: 23, Hristea 1976a, Coteanu 1990, Vasiliu 1993: 77, Uritescu 1993: 21, Forăscu 1999: 6, Zafiu 2002, Stoichiţoiu Ichim 2005: 24, 31–32, 110). Derivatele sunt foarte diferite ca grad de „normalitate“ în limbă. Cu unele ne-am obşnuit de mult (*expresivitate*, *infirmitate*, *legalitate*, *normalitate*). Altele au fost combătute la un moment dat, dar au devenit „normale“ (*periodicitate*, *complementaritate*). În fine, altele sunt excentrice şi astăzi, pentru că dublează adesea cuvinte deja existente: *exigenţialitate* vs *exigenţă*, *obligativitate* vs *obligaţie*, *prudenţialitate* vs *prudenţă*. Atracţia pentru -*itate*, adesea precedat de un alt sufix productiv, -*abil*, a devenit aşa de mare, încât o formă deja existentă şi „normalizată“, precum *mortalitate*, a ajuns să fie dublată de altă formă, mai nouă, *mortabilitate*: „vreţi să vă spun că avem cea mai mare *mortabilitate* prin boli cardio-vasculare?“ (*www.cdep.ro*), „în al doilea rând, scăderea ratei de *mortabilitate* alături de o rată ridicată de natalitate duc la o creştere rapidă a populaţiei“ (*www.psihologiaonline.ro*).

Trunchierea

Trunchierea cuvintelor în sine nu constituie o greşeală de exprimare. Ca şi în cazul altor fenomene discutate în această carte, este uneori condamnabilă folosirea unui cuvânt trunchiat într-un context nepotrivit stilistic.

Altminteri, trunchierea este, aşa cum a arătat Theodor Hristea (1981b, 1997: 13–14), un procedeu de îmbogăţire a vocabularului, care se pare că-şi are originea în limbajul afectiv al copiilor (Carabulea 1983: 516) şi prin care au apărut şi s-au impus în limbă cuvinte precum *circă* < *circumscripţie* sau *kil* < *kilogram*. Deşi au fost condamnate de lucrările normative (Hristea 1981b), cuvinte ca *bac*, *dirig*, *mate*, *prof* pot fi folosite fără grijă în exprimarea colocvială, orală, restricţiile privind numai apariţia lor în registrul oficial, înalt. Procedeul trunchierii exista şi în perioada veche a limbii române, în cazul prenumelor (hipocoristice), şi există şi în alte limbi, dacă nu în toate (Munteanu 2000: 151): engl. *doc* < *doctor*, *lab* < *laboratory*, fr. *cinéma* < *cinématographe*, *gym* < *gymnastique*, *météo* < *météorologique*. Rodica Zafiu (2009c) observă că, în română, există tipare preferate de trunchiere – bisilabice, terminate în -*i* sau în -*o*. După modelul numelor proprii (*Adi*, *Teo*), au apărut numeroase cuvinte trunchiate, unele mai vechi (*foto*, *iubi*, *promo*, *retro*, *scumpi*), altele mai noi şi la modă în momentul actual (*bună dimi!*, *gospo*, *grădi*, *plicti*, *profi*). Deşi trunchierea este un procedeu specific oralităţii (Stoichiţoiu Ichim 2005: 38), trunchierile (*mess*, *ro*, *sal*, *tel* etc.) apar tot mai des şi în scris, sub influenţa comunicării rapide prin internet şi prin mesaje telefonice.

Ele sunt justificate de specificul comunicării colocviale pe internet, dar nu sunt acceptabile în comunicarea oficială.

Calcuri lingvistice

Pentru a putea vorbi despre cuvintele şi unităţile frazeologice a căror structură este imitată după alte limbi, este necesar să introducem noţiunea de calc lingvistic, despre care au vorbit Al. Graur (1970 [1937]: 137–138), I. Ştefan (1962: 335–337), Liviu Groza (2004: 119–122) şi alţii. Cele mai importante contribuţii la studierea acestui procedeu i le datorăm lui Theodor Hristea, care consideră calcul un procedeu *sui-generis* de îmbogăţire a vocabularului (lexic şi frazeologie), foarte frecvent mai ales în aspectul modern al limbii. Termenul *calc* a fost preluat din domeniul artelor grafice, unde se întrebuinţează cu sensul „reproducere a unei schiţe sau a unui desen“, şi, folosit în alte domenii, a ajuns să însemne „copie, imitaţie, reproducere“. În domeniul lingvistic, Hristea (1984: 100–102) identifică mai multe tipuri de calc:

(a) *Calcul lexical* imită *structura* sau modul de organizare internă a unui cuvânt străin, de obicei derivat sau compus, pe care o reproduce folosind material românesc: *a întrevedea* şi *a întrezări* sunt rezultatul calchierii fr. *entrevoir*.

(b) *Calcul frazeologic* copiază expresii şi locuţiuni străine: *a lua cuvântul* imită fr. *prendre la parole*.

(c) *Calcurile morfologice şi sintactice*, mai puţin frecvente, imită un procedeu sau o construcţie gramaticală străină: verbul românesc *a locui*, care este intranzitiv (nu acceptă prezenţa complementului direct, deci se poate spune numai *a locui într-o casă*), apare uneori, ca urmare a influenţei verbului franţuzesc *habiter (une maison)*, cu un complement direct: *a locui o casă*, *un palat*.

(d) *Calcul lexico-frazeologic* reprezintă copierea, prin traducere literală, atât a structurii unei unităţi frazeologice străine, cât şi a unuia dintre elementele sale componente, care poate fi un cuvânt derivat sau compus: *a face anticameră* este calc frazeologic după fr. *faire antichambre*, iar, în paralel, *anticameră* este un calc lexical ce reproduce structura fr. *antichambre*. Cu *anticameră* ne vom întâlni, din altă perspectivă însă, şi în capitolul despre contaminaţii.

(e) *Calcul lexico-gramatical* constă în schimbarea clasei lexico-gramaticale a unui cuvânt căruia i se atribuie şi un nou înţeles: folosirea numeralului *unsprezece* articulat, deci transformat în substantiv, *unsprezecele*, cu sensul „echipă de fotbal“, imită folosirea lui *le onze* din franceză.

Care este relaţia acestor tipuri de calc, care creează noi

cuvinte şi unităţi frazeologice, cu greşelile de limbă? Unii lingvişti au condamnat calcurile de orice fel. Al. Graur (1970 [1937]: 137–138) era de părere că româna nu utilizează decât în mică măsură procedeul calcului, care ar avea numeroase defecte: cuvintele copiate sunt adesea prea lungi şi greoaie, evită numai aparent pătrunderea neologismelor, duce la diferenţierea limbilor. Astăzi, când calcurile au devenit foarte obişnuite în limbă, problema se pune altfel. Fiind un împrumut „mascat“, calcul e mai greu de sesizat de către vorbitori şi devine sursă de potenţiale greşeli (Stoichiţoiu Ichim 2006b: 88). În lista de greşeli, vom vorbi despre două calcuri frazeologice cu model englezesc, *a face diferenţa* şi *a suna înapoi* (la care se pot adăuga şi altele: *nu vrei să ştii*, *care-i problema?*, *să aveţi o zi bună!*), foarte frecvente în limba actuală, şi despre câteva calcuri morfosintactice, care sunt „mai grave“, pentru că preluarea unor procedee gramaticale dintr-o limbă străină (în special, din engleză, în cazurile discutate de noi) generează în limba receptoare structuri nespecifice (Stoichiţoiu Ichim 2006b: 85): tranzitivizarea (*a abuza*, *a concluziona*, *a oferta*, *a panica*), intranzitivizarea (*a escalada* – discutat în secţiunea despre „calofilia semidoctă“, ca urmare a extinderii sale semantice), pierderea mărcii reflexive *se* (*a socializa*) ori schimbarea construcţiei sintactice a unor verbe (*iubesc*

să…).

Dinamica sensurilor. Calcul semantic sau copierea de sens

Povestea calcului nu s-a terminat însă. De fapt, partea cea mai interesantă abia acum începe. Am văzut mai sus că prin calcul lexical (de structură) apar noi cuvinte şi expresii, care copiază structura unor modele străine. Există însă şi calcul semantic, adică împrumutul de sens, prin copierea unui model străin. Procedeul e descris de Theodor Hristea (1984: 111–112) astfel: calcul semantic constă în faptul că se atribuie unui cuvânt existent într-o limbă un înţeles nou, după modelul corespondentului său străin. Condiţiile apariţiei calcului semantic sunt următoarele: vorbitorul care produce calcul să fie bilingv, termenul străin calchiat să aibă cel puţin două semnificaţii, cele două cuvinte din limbi diferite să aibă măcar un sens comun. De exemplu, rădăcină cu denotaţiile pe care le are în lingvistică şi în matematică (rădăcină a unui cuvânt, rădăcină pătrată, rădăcină a unei ecuaţii) este un calc semantic după fr. racine d’un mot, racine carré, racine d’une écuation.

Folosirea calcului semantic presupune anumite riscuri: este mai greu de recunoscut de vorbitorii nefamiliarizaţi cu limba-sursă şi poate genera greşeli de exprimare, de

tipul „falşilor prieteni“/„rudelor înşelătoare“ (Graur 1976: 6, Avram 1997b: 18–20, Stoichiţoiu Ichim 2005: 108, 2006b: 76), care se mai numesc şi „cuvinte altoite“ (Gruiţă 2006: 15). Vom discuta în detaliu unele dintre aceste cazuri: *a adresa*, *a aplica*, *confortabil*, *dedicat*, *expertiză*, *locaţie*, *provocare*, *punctual*, *suspicios*, *versatil* etc. În sens restrâns, „fals prieten“ ar trebui să însemne un cuvânt dintr-o limbă străină ce pare cunoscut vorbitorilor, prin asocierea cu un cuvânt din limba proprie, deşi nu are niciun înţeles comun cu acesta. În această accepţie, din lista discutată numai *locaţie* ar fi avut drept „fals prieten“ engl. *location*, de care nu era legat, iniţial, prin niciun sens comun. Majoritatea exemplelor considerate „falşi prieteni“ în bibliografie sunt, de fapt, calcuri semantice (copieri de sens) încă neacceptate de normă şi respectă criteriile de producere a calcului semantic, enunţate mai sus. Din punctul de vedere al cultivării limbii, problema se pune în termeni cantitativi: prea multe unităţi lexicale, consacrate în codul nostru lingvistic cu un anumit înţeles, sunt folosite cu un sens nou, imitat după un model străin (Gruiţă 2006: 15). Care sunt cuvintele care-şi adaugă înţelesuri şi cine e răspunzător de asta? Aşa cum se vede din lista de cuvinte discutate (care poate fi substanţial îmbogăţită cu termeni ca: *a acomoda*, *agrement*, *audienţă*, *informal*, *a observa*,

oportunitate, *promoţie* etc.), majoritatea cuvintelor care au căpătat sensuri noi, copiate, sunt neologisme şi, în multe cazuri, este vorba despre termeni (relativ) specializaţi, care, prin intermediul presei, pătrund în alte terminologii decât cea de origine, şi apoi în limba comună (Stoichiţoiu Ichim 2005: 55). Aşa cum vom vedea, în multe cazuri sunt afectate de calcul semantic cuvinte de origine franceză, fixate în limbă cu anumite semnificaţii, care au copiat recent înţelesuri ale corespondentelor englezeşti.

Unele dintre aceste îmbogăţiri semantice vor fi, cu siguranţă, acceptate de limbă, însă altele sunt efemere. Ceea ce putem face pentru a evita simplu greşelile de acest tip este să folosim, de fiecare dată când îl avem la îndemână, cuvântul românesc – să spunem, de exemplu, *a se concentra* în loc de *a se focusa*, *acord* în loc de *agrement* (care este încetăţenit cu sensul „plăcere, distracţie“) ş.a.m.d.

(persoană) abuzată sexual

Verbul *a abuza*, împrumutat din franceză (*abuser*), este în plină expansiune (semantică şi de frecvenţă) în limba actuală. Dicţionarele ţin greu pasul cu noile accepţii şi structuri. DEX 2009, dicţionarul explicativ academic, defineşte verbul *a abuza* prin „a uza de ceva în mod

exagerat; a face abuz“, „a comite ilegalităţi, nedreptăţi, profitând de o situaţie, de un titlu sau de putere“. NDU înregistrează şi alte înţelesuri: „a întrebuinţa în mod exagerat, a folosi peste măsură (şi într-o manieră defectuoasă)“, „a înşela încrederea cuiva, a amăgi“, „a profita de o situaţie, de o funcţie“ („un maistor Iosif încurcă pe văduvă în datorii ca să poată *abuza* de ea“, G. Călinescu), alături de adjectivul de origine participială *abuzat* „care a fost victima unui abuz“ („persoană *abuzată*“). DEXI adaugă şi sensul „a viola“, când complementul verbului *a abuza* se referă la minori sau la femei; în acelaşi spirit, adjectivul participial *abuzat*, privitor la femei şi la minori, înseamnă „care a fost violat“. Accepţiile noi, „a viola, a maltrata“, există şi în franceză („il *abusait* de sa belle-fille“, în Petit Robert), şi în engleză („a girl… was being sexually *abused* by her father“, în Oxford Dictionary).

Povestea verbului latinesc **abusare* (neatestat), ajuns în diverse limbi, este complicată, şi foarte interesantă. În franceză, e întâlnit încă de la începutul secolului al XIV-lea, cu sensurile „a nu se folosi bine de un lucru, a-l utiliza în exces“. Engleza l-a împrumutat din franceză în secolul al XV-lea şi, foarte repede, pe la 1550, l-a specializat pentru înţelesul „a agresa, a viola“. În franceză, sensul „a viola“ este împrumutat târziu, în

secolul al XIX-lea, din engleză. Româna ar fi putut prelua semantismul „a agresa, a viola“ după oricare dintre aceste două limbi.

Ce indicii ne oferă regimul sintactic al verbului? Verbul *a abuza* este, la origine, verb intranzitiv, care nu acceptă complement direct (*a abuza de ceva*). Sub influenţa limbii engleze, în care *to abuse* este şi tranzitiv, s-a produs un calc sintactic, adică verbul românesc a devenit şi el apt de a se construi cu un complement direct (*a abuza pe cineva*). Odată cu „tranzitivizarea“ verbului, a apărut şi posibilitatea de a forma un participiu pasiv adjectivat: *abuzat*. Drumul este simplu: *a abuzat o femeie* devine, la diateza pasivă, *o femeie a fost abuzată* şi, de aici, *o femeie abuzată*. Un proces asemănător a avut loc şi în franceză: verbul *abuser*, la origine intranzitiv, e atestat în secolele al XVIII-lea–al XIX-lea cu utilizări tranzitive, probabil sub influenţa verbului englezesc *to abuse*: pentru „a seduce o fată“ (nu – încă – „a o agresa“ ori „a o viola“!), se putea spune *abuser d'une jeune fille*, dar şi *abuser une jeune fille*. Astăzi, ambele construcţii – ca şi participiul adjectival din *jeune fille abusée* – sunt posibile în franceză, dar cu înţelesul „a agresa, a viola“. Faptul că verbul franţuzesc s-a putut construi tranzitiv încă din secolele al XVIII-lea–al XIX-lea n-a rămas fără urmări în română: se pare că verbul românesc *a abuza*, cu

sensurile de atunci, a copiat încă din secolul al XIX-lea construcţia sintactică tranzitivă din franceză, dar apoi a uitat-o şi a recopiat-o mai târziu, foarte probabil după engleză (Trésor, OED). Dovada existenţei lui *a abuza* cu utilizare tranzitivă este participiul adjectival cu înţeles pasiv *abuzate*: „în poeziile române de astăzi sunt mai ales trei imagini uzate şi *abuzate*: florile, stelele şi filomelele" (T. Maiorescu, în DA).

Construcţiile actuale în care apare verbul tranzitiv *a abuza* sunt foarte numeroase, pentru că *a abuza* are o deschidere semantică foarte mare (acoperă realităţi destul de diferite) şi are două roluri distincte – e folosit fie ca eufemism pentru „a viola", fie ca termen agravant pentru „a exploata, a umili", fiind deci diferit semantic şi de *a agresa*, şi de *a viola*. Dacă pentru extinderea semantică se pot găsi justificări, copierea structurii sintactice e totuşi supărătoare. În loc de:

> „a acţionat din răzbunare, pentru că victima *l-ar fi abuzat sexual* în repetate rânduri" (Antena 1, 30.III.2011);
>
> „tatăl violator *a abuzat-o sexual şi pe prietena* fiicei sale" (*www.evz.ro*);
>
> „Joe Jackson neagă că *l-a abuzat pe Michael*" (*www.evz.ro*),

se poate spune, cum e mai firesc pentru regimul sintactic

al verbului *a abuza* din română: „victima *ar fi abuzat sexual de el*“, „tatăl violator *a abuzat sexual de prietena* fiicei sale“, „Joe Jackson neagă că *a abuzat de Michael*“. Ca să nu mai vorbim de posibilitatea de a folosi cvasisinonimele *a agresa*, *a maltrata*, *a viola*. Dar, cu cât clişeul e mai bine fixat, cu atât evitarea lui devine mai grea.

Bibliografie: Stoichiţoiu Ichim (2006b: 85), Rădulescu (2007: 110–111), Zafiu (2010b).

acceptanţa condiţiilor

Acceptanţă este unul dintre cuvintele care, împrumutate recent din engleză (dicţionarele importante – DOOM2, DEX 2009 – nici nu-l înregistrează), îşi justifică existenţa în domeniul economic, bancar, al asigurărilor. Considerăm fireşti apariţiile sale cu sensul specializat, din moment ce nu exista în română un termen cu acest înţeles, iar termenul englezesc este internaţional şi uşor de recunoscut: „proces-verbal de *acceptanţă* serviciu“ (*www.balcan-ix.net*), „consultanţi de *acceptanţă*“ (*adiz.kubu.ro*), „politica de *acceptanţă* pentru înscrierea site-urilor în directorul mocka.ro“ (*www.director.mocka.ro*), „*acceptanţa* publică înseamnă că o anumită politică sau măsură este explicit sau tacit susţinută de membrii publicului“ (*www.cnr-cme.ro*).

Nu este însă corect folosit în limba comună, unde dublează inutil cuvinte deja existente, cum ar fi substantivul *acceptare*, derivat de la verbul *a accepta*:

> „hoţul neprins e negustor cinstit, deci *acceptanţa* hoţiei, nemaiîntâlnită expresie în nicio altă limbă de pe glob“ (N 24, 18.V.2008);
> „mulţi încearcă să demonstreze că *acceptanţa* homosexualităţii şi a homosexualilor nu este un pericol pentru familie“ (*pinkpong.gramo.ro*);
> „probabil că secretul unei vieţi fericite este *acceptanţa*“ (*comaritan. blogspot.com*).

În NDU, *acceptanţă*, marcat ca „rar“, apare cu sensurile specializate: „primire a ceea ce se propune, se oferă; consimţire la…; acceptare“ („în propunerile lui, n-a depăşit niciodată limitele de *acceptanţă*“) şi „acord semnat de a plăti o poliţă la scadenţă“. Unul dintre exemplele cu care NDU ilustrează această intrare – „este necesară *acceptanţa* condiţiilor de către dumneavoastră“ —, pe care nu-l putem încadra într-un anumit registru, ilustrează trecerea termenului în limba comună, dovadă fiind posibilitatea substituţiei cu *acceptare*. Semnificaţia din DEXI e destul de diferită: „fază a unui dialog sau a unei relaţii interpersonale, realizată pe baza încrederii, a afinităţii ori a consensului de idei; accepţie, sens“,

sinonimia propusă de autorii dicţionarului nefiind cu *acceptare*, ci cu alt cuvânt asemănător formal, *accepţie*. Nu am putut însă găsi niciun context în care *acceptanţă* să fie sinonim cu *accepţie*, *sens*.

În engleză, de unde româna a împrumutat cuvântul, *acceptance* înseamnă „primire favorabilă unei persoane, a unui lucru, a unei idei; aprobare“, întocmai ca rom. *acceptare* („the assertion finds *acceptance* in every rank of society“), „faptul de a accepta un lucru, cu plăcere sau din obligaţie“ („her face now a fatalistic mask of *acceptance*“), „starea sau condiţia de a fi acceptat“ („she first brought Austin into *acceptance* with the King“) şi, în fine, înţelesul din economie, din comerţ, „angajamentul formal de a plăti la timp o factură“. Oxford Dictionary arată că engl. *acceptance* a fost preluat din franceza veche, însă dicţionarele Petit Robert şi Trésor nu înregistrează acest cuvânt. Pe site-urile franţuzeşti, e folosit mai ales în sintagme englezeşti de tipul *acceptance speach* şi, rar, cu sensul tehnic, drept cuvânt adaptat: „test d’*acceptance* sur un projet PhP“ (*dev.af83.com*).

Situaţia substantivului *acceptanţă*, folosit, preţios, în locul lui *acceptare*, nu este unică. În aceeaşi serie, se înscriu: *capabilitate* în loc de *capacitate*, *locaţie* pentru *loc*, *problematică* în loc de *problemă*, *a sugestiona* în loc de *a sugera* etc.

adresat problemelor

Dicţionarele româneşti înregistrează verbul *a adresa* numai cu înţelesurile „a (se) îndrepta (cu) vorba către cineva“, „a (se) îndrepta către o persoană, o instituţie etc. (cu) o invitaţie, o cerere etc.; a face apel la“, „a scrie adresa pe o scrisoare, pe un pachet“. Prin urmare, e corect să spunem: „mesajul *adresat* familiei“, „avertisment *adresat* omenirii“, „discursul *adresat* ardelenilor“, „împăratul Japoniei *s-a adresat* cetăţenilor“, „îndemnul *adresat* medicilor“ etc.

În limba actuală, mai ales în domeniul administraţiei, al finanţelor, al afacerilor, verbul *a adresa* şi participiul *adresat* şi-au lărgit, după model englezesc, atât posibilităţile de construcţie, cât şi sensul. Prima extindere priveşte tipul de obiect care poate fi „adresat“: nu mai e vorba doar de un mesaj, o scrisoare, un discurs, un avertisment, un îndemn, ci şi de un produs sau de un serviciu:

> „o dietă *adresată* preponderent femeilor“ (*apud* Zafiu 2010f);
> „spălătorie de rufe *adresată* studenţilor“ (*apud* Zafiu 2010f).

Construcţia cu participiul *adresat* (ca şi cea cu *dedicat*) este, deşi frecventă, foarte uşor de evitat, prin folosirea

termenului *destinat*:

> „proiectul Cozmâncă, *adresat* nostalgicilor comunismului“ (*www.evz.ro*);
> „magazin online *adresat* exclusiv femeilor“ (*www.codrosu.ro*);
> „ghid *adresat* părinţilor“ (*www.medfarmro*);
> „ d e p o z i t *adresat* pensionarilor“ (*www.otpbank.ro*).

Denotaţia din engleză care a stat la baza acestei extinderi este „a ghida, a direcţiona, a ţinti“ pentru verbul *to adress*, respectiv „direcţionat, trimis“ pentru participiul *adressed*.

Altă extindere, şi mai îndepărtată de sensul iniţial din română, este reprezentată de folosirea verbului *a adresa* cu înţelesul „a viza, a trata“, în stilul tehnic-administrativ şi, de aici, în limbajul presei. Copierea semnificaţiei din engleză e însoţită şi de imitarea structurii sintactice a verbului: complementul indirect, care în construcţia românească exprima destinatarul acţiunii („am adresat un îndemn *copiilor*“), a ajuns să exprime obiectul adresării („conferinţă adresată *problemelor* de…“). Exemplele în care *a adresa* copiază atât sensul, cât şi construcţia sintactică a verbului englezesc *to adress* sunt foarte frecvente:

„la început, NES a fost criticat pentru calitatea slabă a produsului, dar Nintendo *a adresat* problemele, şi după asta popularitatea produsului a crescut imens“ (*ro.wikipedia.org*);

„fără a exista abordări speciale *adresate* problemelor de atenţie“ (*www.scritube.com*);

„varietatea de creme îmi permite *să adresez* problemele şi particularităţile acestui tip de ten“ (*pinkaboutitbunny.blogspot.com*);

„cursul *s-a adresat* problemelor din turism“ (*www.bucovinaturism.ro*).

Exemplele de acest tip sunt cu atât mai supărătoare, cu cât noua construcţie sintactică vine „în contradicţie“ cu cea deja existentă. Orice cunoscător al limbii române s-ar aştepta, în cel mai rău caz, ca un curs să fie adresat unor elevi ori studenţi, şi în niciun caz unor probleme.

Bibliografie: Zafiu (2010f).

(a) aplica pentru, aplicaţie

„Cum *aplicăm* pentru un job în Canada?“ (*www.colobanea.ro*);

„la ce universităţi *aplicaţi* şi la ce profil?“ (*space.edmundo.ro*);

„*am aplicat* pentru un «credit asigurat» la banca

dumneavoastră“ (*www.efin.ro*);

„*aplicaţie* pentru poziţia de expert coordonator regional“ (*www.anst. gov.ro*);

„am depus *aplicaţie* de finanţare la Institutul Cultural Român“ (*sites. google.com*);

„cel mai vârstnic *aplicant* pentru un job“ (*www.evz.ro*).

Toate aceste exemple ilustrează utilizări actuale foarte frecvente ale cuvintelor *a aplica*, *aplicaţie* şi *aplicant*, preferate de foarte mulţi vorbitori în locul „banalelor“: *a candida*, *a cere*, *candidatură*, *cerere*, *candidat*. Scenariul e simplu: româna avea verbul *a aplica*, de origine romanică. Acest verb a copiat, recent, conţinuturile semantice şi construcţia verbului englezesc *to apply* (verb polisematic, având sensuri comune cu cele mai vechi ale rom. *a aplica*), care înseamnă şi „a face şi a depune o cerere formală“. Noul înţeles a pătruns în stilul administrativ şi, de aici, în limbajul presei şi în limba comună.

Dicţionarele româneşti au o atitudine diferită faţă de *a aplica* şi familia sa. DEX 2009 nu înregistrează sensul calchiat recent după engleză nici pentru verbul *a aplica*, nici pentru substantivul *aplicaţie*. În schimb, în DEXI (deşi este conservator în privinţa accepţiilor verbului *a aplica*) substantivul *aplicaţie* înseamnă şi „cerere (de

finanţare a unui proiect, de acordare a unei burse etc.), redactată pe un formular-tip, emis de instituţia care urmează să o evalueze“ („*aplicaţiile* se pot depune până la sfârşitul anului“). De această dată, NDU se dovedeşte cel mai ospitalier, înregistrând, între semnificaţiile verbului *a aplica*, şi pe cel de „a cere, a solicita, a dori“, considerat drept anglicism, din engl. *to apply*. Tot în NDU, *aplicaţia* este şi „cerere, solicitare (de înscriere)“, înţelesul acesta provenind de la engl. *application*, iar *aplicantul* (marcat ca „rar“), din engl. *applicant*, este „solicitant, petiţionar“ („*aplicanţii* trebuie să fie tineri“). Dicţionarele franceze consultate (Petit Robert, Trésor) nu menţionează existenţa unei construcţii calchiate după engleză, dar în uz, sub influenţa aceluiaşi model englezesc, *appliquer* cu sensul „a cere, a candida“ este, ca şi în română, destul de frecvent: „comment *appliquer* pour un emploi de chauffeur d’autobus?“ (*reponses. qctop.com*), „vous désirez *appliquer* pour un poste à temps plein ou à temps partiel?“ (*www.pacini.ca*)

Un alt înţeles al substantivului *aplicaţie* – pătruns în domeniul informaticii şi al telefoniei mobile, apoi al publicităţii şi, inevitabil, în limba comună – e „sarcină specifică realizată de un sistem de operare, comandată de utilizator, diferită de sarcina comandată de sistemul de operare însuşi; prin extindere, orice program software

care performează o asemenea sarcină“, calchiat după unul dintre sensurile engl. *application*. Noua accepţie, care nu poate fi redată printr-un alt cuvânt din română, este deja foarte frecventă şi are toate şansele să se impună: „YouTube-ul românesc şi-a lansat *aplicaţie* pentru iPhone“ (*www.zf.ro*), „o nouă *aplicaţie* pentru iPhone care îţi spune dacă eşti sau nu frumoasă“ (*www.hit.ro*), „lansează Facebook o nouă *aplicaţie* pentru muzică?“ (*renne.ro*), „veste bună pentru proaspetele mămici! O nouă *aplicaţie* poate identifica în numai zece secunde de ce plânge un bebeluş“ (*www.realitatea.net*).

Bibliografie: Stoichiţoiu Ichim (2005: 108; 2006b: 76), Gruiţă (2006: 17).

(a) bugeta, bugetat

În ultimii ani, verbul *a bugeta* şi participiul *bugetat* – neînregistrate în dicţionarele explicative româneşti – sunt folosite cu mare frecvenţă în domeniul economiei şi al învăţământului, de unde au pătruns rapid în presă şi în exprimarea cotidiană. Verbul românesc a fost, foarte probabil, împrumutat din engleză, unde există, de la sfârşitul secolului al XIX-lea, în domeniul economic, financiar, verbul *to budget*, cu înţelesul „a intra sau a fi prevăzut în buget“, „a face un buget“. Şi în franceză există două verbe care înseamnă „a întocmi, a discuta, a vota

bugetul; a prevedea o cheltuială în buget“, atestate tot la sfârşitul secolului al XIX-lea (Trésor), *budgéter* şi *budgétiser*. După cum se vede, un verb corespunzător nu putea întârzia prea mult să-şi facă prezenţa şi în română. Apărut probabil în anii ’90, el a fost criticat, dar până la urmă s-a dovedit util pentru a evita expresii mai greoaie, de tipul „prevăzut în buget“, „finanţat din buget“. Accepţia „a întocmi, a realiza, a vota bugetul“, existentă şi în engleză, şi în franceză, nu a „prins“ la noi.

La originea extinderii verbului *a bugeta* şi a participiului *bugetat* este, probabil, discuţia despre locurile finanţate de la bugetul de stat *vs* locurile cu taxă din universităţi, care nu e circumscrisă unui anumit domeniu, ci interesează pe toată lumea. Acest sens este foarte rezistent:

> „63.000 de locuri *bugetate* în universităţi“ (*www.adevarul.ro*);
> „mai sunt locuri *bugetate* la Universitatea Transilvania“ (*www.presaonline.com*);
> „facultatea de la Cahul va fi din nou plină de studenţi *bugetaţi* de România“ (*www.adevarul.ro*).

Există însă şi alte utilizări ale acestui verb, care poate să însemne fie „a finanţa“, ca în exemplele de mai sus şi ca în:

„miercuri vom şti cine *va bugeta* spitalele" (*www.ziare.com*);
„806 biserici *bugetate* pentru mântuirea crizei" (*old.cotidianul.ro*),

fie „a prevedea în buget, a investi":

„Top Brand va *bugeta* afaceri în creştere cu 25% anul viitor" (*www. newschannel.ro*);
„MDRT *bugetează* suma de 10 mil. lei pentru privatizări" (*index-web.ro*).

Din ambiguitatea semantică astfel apărută rezultă inconvenientul utilizării acestui verb: *un spital bugetat* înseamnă „care a fost finanţat, care a primit finanţare dintr-un buget" (nu neapărat din bugetul de stat, aşa cum se întâmplă cu *locurile bugetate din universităţi*, despre care înţelegem obligatoriu că sunt finanţate de stat), dar *o sumă bugetată* înseamnă „care a fost prevăzută în buget". Pentru evitarea unor astfel de ambiguităţi şi pentru a nu fi acuzaţi de anglicizare excesivă, cel mai simplu este să evităm cu totul verbul *a bugeta* şi să folosim perifrazele „finanţat din buget" sau „prevăzut în buget".

Bibliografie: Forăscu (1999: 6).

(capabil)itate

Cuvântul din titlu, ales ca exponent al clasei, nu se

abate de la regula derivării: este un substantiv obţinut de la adjectivul *capabil* + sufixul -*itate*. Cel mai probabil însă, el este un calc după engleză, în care există *capability* „capacitatea, abilitatea unei persoane de a face ceva“. Norocul acestui cuvânt este că, spre deosebire de *tehnicalitate* (vezi mai jos), baza derivării este aceeaşi în română şi în engleză. Ghinionul său este că în română exista deja *capacitate*, cu acelaşi sens, ceea ce ne permite să spunem că substantivul *capabilitate* face parte dintre derivatele inutile, care dublează sinonimic cuvinte deja existente. Frecvenţa lui *capabilitate* este foarte mare, pentru că nu pare să fie circumscris vreunui domeniu, dar nici nu aduce vreo informaţie în plus faţă de *capacitate*:

> „calitatea unui produs reprezintă ansamblul de caracteristici ale produsului care îi conferă acestuia *capabilitatea* de a satisface cerinţe şi dorinţe ale clienţilor“ (*www.wikipedia.org*);
> „desigur, *capabilitatea* militară a NATO reprezintă doar o parte a motivului existenţei sale şi se poate spune că rolul său politic este mai important“ (*www.nato.int*);
> „presa a exagerat *capabilităţile* noastre“ (TVR 2, 15.IX.2008).

Aşa cum am văzut în partea introductivă a capitolului, sufixul -*itate* se bucură de mare succes atât printre

vorbitori, care creează noi şi noi derivate cu acesta, cât şi printre lingvişti, care-l studiază. Răspândirea acestui sufix a fost observată de mult, încă din anii ’40, de Iorgu Iordan, care a pus fenomenul pe seama tendinţei de abstractizare a limbii culte, manifestată în domeniul formării cuvintelor prin folosirea sufixelor abstracte (*-at*, *-ism*, *-itate*, *-iune*). Iorgu Iordan consideră că modelul pentru derivatele în *-itate* ar fi italiana, care prezintă o bogăţie neobişnuită de cuvinte în *-ità*, şi exemplifică fenomenul cu numeroase substantive extrase din *Istoria literaturii* a lui G. Călinescu, care se ştie că folosea un stil voit italienizant: *absoluitate*, *angelitate*, *arhaitate*, *autohtonitate*, *civilitate*, *corporalitate*, *costelivitate*, *diafanitate*, *directivitate*, *discutabilitate*, *elementaritate*, *fenomenalitate*, *impenetrabilitate*, *impresionabilitate*, *inaccesibilitate*, *incomensurabilitate*, *inefabilitate*, *inofensivitate*, *instructivitate*, *inteligibilitate*, *macabritate*, *malignitate*, *musculozitate*, *nobilitate*, *ocazionalitate*, *organicitate*, *pasionalitate*, *patriarhalitate*, *perfectibilitate*, *rotunditate*, *rudimentaritate*, *similitate*, *sinistritate*, *sublimitate*, *supranaturalitate*, *teatralitate*, *tenuitate*, *tipicitate*, *teribilitate*, *transcendentalitate*, *uberitate*, *umilitate*, *verbalitate*.

Succesul lui *-itate* a primit şi alte explicaţii. (a)

Derivatele abstracte cu -*itate* circulă în foarte multe domenii: *promovabilitate* (care îl amuza pe I. Coteanu, pentru că, literal, ar însemna nu „câţi copii au trecut clasa“, ci „câţi ar fi putut să treacă“) este folosit în învăţământ, *fatigabilitate* de medici, iar *comunicabilitate* ş i *funcţionalitate* de lingvişti. (b) Productivitatea remarcabilă a sufixului a fost pusă pe seama tendinţei de abstractizare a limbajului cult şi a capacităţii lui de a înlocui perifraze greoaie. (c) Vorbitorii folosesc acest sufix pentru că li se pare ales, cultivat.

Deşi par la fel, derivatele cu -*itate* sunt destul de diferite între ele ca structură. Situaţia obişnuită este cea în care -*itate* se ataşează la baze adjectivale, de preferinţă neologice: *aplicabilitate* < *aplicabil*, *aluzivitate* < *aluziv*, *prudenţialitate* < *prudent*, *spectaculozitate* < *spectaculos*. Valeria Guţu Romalo a vorbit despre un tip de abatere constând în fenomenul „derivării în cerc“: în urma a două (eventual mai multe) derivări succesive, se creează un cuvânt nou, sinonim cu baza de la care s-a pornit şi care e, inevitabil, mai lung şi mai greoi decât acesta. De exemplu, *graţiozitate* < *graţios* < *graţie*; *rigurozitate* < *riguros* < *rigoare*; *vigurozitate* < *viguros* < *vigoare*; *maliţiozitate* < *maliţios* < *maliţie*. Al. Graur a observat o altă „anomalie“ în seria derivatelor cu -*itate*: *legitate* şi *planitate* nu corespund modelului limbii

române, pentru că -*itate* ar trebui să se ataşeze numai la baze adjectivale, şi nu substantivale (*lege*, *plan*). În fine, Rodica Zafiu discută situaţia substantivului recent *tehnicalitate*, la originea căruia se află engl. *tehnicality*, format din *technical* şi sufixul -*ity*.

Echivalarea sufixului -*ity* cu -*itate* s-a realizat fără probleme, ca urmare a corespondenţei etimologice şi funcţionale a celor două sufixe, însă baza derivării nu este adjectivul *tehnic*, aşa cum ar fi fost firesc, ci *tehnical*, care nu există în română. Substantivul *tehnicalitate* se abate deci de la regula derivatelor cu -*itate*, putându-se analiza drept format din *tehnic* + sufixul compus -*alitate*.

Bibliografie: Iordan (1943: 182), Guţu Romalo (1961: 535), Graur (1976: 23), Hristea (1976a), Coteanu (1990: 10), Forăscu (1999: 6), Zafiu (2002), Stoichiţoiu Ichim (2005: 24).

confortabil cu

În ultima vreme, adjectivul (sau adverbul) *confortabil (cu)* este folosit tot mai des, greşit, în contexte precum:

> „dacă nu *sunteţi confortabil cu* efectuarea acestei activităţi, solicitaţi ajutorul unei persoane cunoscute“ (*support.microsoft.com*);
> „desigur, se poate folosi şi acceleratorul, dacă *sunteţi confortabilă cu* folosirea lui“

(*forum.winmentor.ro*);
„*sunteţi confortabili cu* faptul că majoritatea americanilor nu ştiu despre România decât Dracula?“ (*www.parinti.com*);
„îi face pe ceilalţi *să se simtă confortabil*“ (Pro TV, 8.III.2011);
„sfat pentru a te simţi *confortabil* în timp ce îţi alăptezi bebeluşul“ (*www.suntmamica.ro*);
„nu mă simţeam *confortabil* la şcoală“ (*www.gandul.info*).

Adjectivul *confortabil*, împrumutat din franceză (*confortable*), înseamnă „care oferă confort, comod“ (DEX 2009). Se poate deci vorbi de *un scaun confortabil*, *pantofi confortabili*, *saltea confortabilă* etc. NDU înregistrează şi sensul „care convine, care este acceptabil, convenabil“ („preţ *confortabil*“), iar DEXI adaugă înţelesul figurat „important, considerabil“ („alergătorul nostru are acum un avans *confortabil*“). Accepţiile prezente în NDU şi în DEXI au fost condamnate de lingvişti, şi pe bună dreptate, pentru că în ambele exemple se puteau folosi adjective deja existente în limbă şi consacrate cu aceste sensuri: „preţ *convenabil*“, „avans *convenabil*, *liniştitor*“.

Denotaţiile există şi în franceză (Petit Robert menţionează, între semnificaţiile lui *confortable*, şi „care

asigură bunăstare, linişte psihologică“), şi în engleză (în Oxford Dictionary, *comfortable* este înregistrat cu multe sensuri, între care şi înţelesul familiar „tolerabil, îndeajuns de bun“, potrivit pentru a reda accepţia lui *confortabil* cu privire la preţ, şi „încurajator, liniştitor“, care exprimă exact valoarea lui *confortabil* în contextul *avans confortabil*). Prin urmare, ne aflăm în faţa unei copieri a sensului adjectivului corespondent din engleză.

Folosirea adjectivului şi a adverbului *confortabil* cu aceste sensuri calchiate este frecventă: „firma are un câştig *confortabil*“ (*www.ziarulprahova.ro*), „salariul *confortabil* pentru români“ (*ezonomics.ing.ro*). În toate construcţiile discutate până acum, *confortabil* se referă la substantive inanimate, care exprimă sursa confortului uman şi corespunde folosirii *active* a adjectivului *comfortable* din engleză. Aceste utilizări ar putea fi tolerate în limbă. Mai grav e însă că imitarea modelului englezesc nu s-a oprit aici. De la sensul pasiv al adjectivului englezesc („consolat, liniştit“, „care se bucură de confort“, „liber, fără greutăţi“, „satisfăcut de sine“), s-a ajuns şi în română ca adjectivul să determine nu substantivul care exprimă sursa confortului, ci chiar persoana care se bucură de confort. Odată cu acest nou sens, româna a copiat şi construcţia sintactică a adjectivului din engleză. *Be comfortable with…* şi *feel*

comfortable se oglindesc perfect în exemplele româneşti cu care am început discuţia despre *confortabil*.

Aşadar, adjectivul (şi, prin analogie, adverbul) *confortabil*, împrumutat din franceză cu sens precis, a copiat succesiv înţelesurile şi chiar construcţia sintactică a adjectivului *comfortable* din engleză. Dacă acum ni se par acceptabile *preţurile confortabile* şi *avansul confortabil*, totuşi *a se simţi confortabil* şi, mai ales, *a fi confortabil cu* vor mai fi (o vreme) prezente în lucrările de cultivare a limbii.

Bibliografie: Guţu Romalo (2008 [1972]: 128), Stoichiţoiu Ichim (2006b: 58).

dedicat problemelor

Ca şi alte cuvinte discutate în această carte, verbul *a dedica* şi participiul adjectival *dedicat* ilustrează situaţia în care un cuvânt românesc împrumutat din franceză cu un anumit sens copiază, succesiv, înţelesuri şi construcţii sintactice specifice corespondentului englezesc. Aşadar, verbul *a dedica* a fost împrumutat din fr. *dédier* cu sensul „a închina (cuiva) o operă proprie, în semn de omagiu sau de afecţiune“ şi cu posibilitatea de construcţie cu dativul („a dedica ceva *cuiva*“ – „dédier quelque chose *à quelqu'un*“). Sensul „a (se) consacra unei idei, unei activităţi sau unei îndeletniciri“ există şi în franceză, şi în

engleză (*se dédier à quelque chose*, *dedicate himself to something*), construcţia sintactică din cele două limbi fiind similară celei cu dativul din română (*a se dedica unei activităţi*).

Rom. *dedicat* şi engl. *dedicated* au sensuri de bază similare. Adjectivul are în engleză utilizări curente fără complement exprimat, atât cu sensul apreciativ „devotat unui ideal, pasionat“ („a *dedicated* musician“), cât şi cu cel neutru „specializat pentru o anume destinaţie“ („a *dedicated* transmission line“). Româna a preluat folosirea apreciativă a lui *dedicat*, sinonim cu *devotat*, fără complement:

> „suntem un grup mic din Sibiu extrem de talentat şi *dedicat*, cu o experienţă de peste 5 ani în organizarea de nunţi şi botezuri“ (*decor8.ro*);
> „cei mai *dedicaţi* şi talentaţi dansatori“ (*www.facebook.com*).

Şi sensul folosit în limbajul informaticii, „specializat pentru o anumită funcţie“, a trecut din engleză în română:

> „serverele *dedicate* sunt upgradabile, au trafic necontorizat şi control panel inclus“ (*www.nixservers.ro*);
> „sunt echipate cu componente electronice controlate de microprocesor *dedicat*“

(*www.electromec.ro*).

De multă vreme, tot prin copierea modelului englezesc (din contexte precum: „a meeting dedicated to“, „a chapter dedicated to“), *destinat* şi *rezervat* sunt înlocuite prin *dedicat*, în contexte dintre cele mai variate, unele chiar involuntar amuzante:

„un capitol *dedicat* astrologiei“ (*www.lenormand.ro*);
„o teză de doctorat *dedicată* recent acestui subiect“ (*www.ola.ro*);
„un site *dedicat* minorilor“ (*robi09.com*);
„NUKI este o grădiniţă *dedicată* copiilor cu alergie la lapte“ (*www. top65.ro*);
„muzeu-restaurant *dedicat* slăninei“ (*stirileprotv.ro*);
„simpozion *dedicat* problemelor de nutriţie“ (*www.paginamedicala.ro*);
„Beko a lansat maşina de spălat rufe *dedicată* iubitorilor de animale de companie“ (*www.smartfinancial.ro*).

Structurile discutate au o circulaţie aşa de mare, încât au ajuns greu sesizabile chiar de lingvişti. Peste câţiva ani, n-ar mai fi avut ce căuta într-o carte despre greşeli.

Bibliografie: Zafiu (2006a; 2010f).

expertiză

Substantivul *expertiză* a fost împrumutat din fr. *expertise* cu sensul „cercetare cu caracter tehnic făcută de un expert, la cererea unui organ de jurisdicţie sau de urmărire penală ori a părţilor, asupra unei situaţii, probleme etc. a cărei lămurire interesează soluţionarea cauzei", „raport întocmit de un expert asupra cercetărilor făcute". Se poate spune deci „am făcut *expertiză* medicală, contabilă, juridică, tehnică". Prin copierea sensurilor engl. *expertise*, care înseamnă atât „sfatul sau părerea unui expert", cât şi „competenţă sau pricepere într-un anumit domeniu", *expertiză* a ajuns să însemne şi în română „aptitudine, pricepere, experienţă pe care o are cineva într-un anumit domeniu de activitate".

Expertiză apare cu noul sens mai ales în presă, în texte traduse din engleză, dar şi la angajări, unde calităţile profesionale ale viitorilor angajaţi nu se mai măsoară în funcţie de *experienţă*, *competenţă*, ci de *expertiză*:

> „FMI nu are *expertiza* necesară pentru a aborda realităţile româneşti" (*www.e-politic.ro*);
> „opţiunea mea este pentru o persoană care să aibă *expertiză* economică şi experienţă în relaţiile cu băncile şi instituţiile internaţionale" (*www.ziare.com*);
> „Europol – Oficiul de Poliţie al Uniunii Europene

angajează doi specialişti români cu *expertiză* în utilizarea tehnologiei informatice“ (*www.dailybusiness.ro*);

„domeniul meu de *expertiză* sunt relaţiile şi comunicarea interpersonală“ (*www.relatiamea.ro*);

„eu sunt autor a 16 articole cotate ISI, dintre care unele destul de bine cotate în domeniul meu de *expertiză* (8 puncte şi peste)“ (*www.forumul-academic-roman.org*);

„provocator, însă nu pot să îi judec validitatea ştiinţifică pentru că nu e domeniul meu de *expertiză*“ (*blog.flavian.ro*).

Transformarea semantică a lui *expertiză* a fost explicată prin fenomenul mai general de trecere de la modelul francez la cel englez. Pe lângă imitarea modelului englezesc, transformarea semantică a substantivului *expertiză* a fost favorizată şi de apropierea (formală şi semantică) de *experienţă*, pe care a ajuns să-l înlocuiască în anumite contexte. Ca urmare, *expertiză*, care avea iniţial un singur sens, a ajuns un cuvânt polisemantic. A fost observată şi schimbarea contextului sintactic pe care o antrenează noua semnificaţie: în loc de „fac *expertiză*“, s-a ajuns la „am *expertiză*“.

Sensurile copiate după engleză au pătruns şi în franceză. Deşi Trésor nu-l înregistrează, în Petit Robert

există un sens destul de apropiat de cel din engleză (pătruns şi în română), „competenţă a unui expert“ („le laboratoire peut apporter son *expertise* à l'industrie“ şi chiar „avoir une *expertise* confirmée dans un domaine“). Internetul oferă, şi pentru franceză, mai ales în texte traduse din engleză, contexte în care *expertise* a ajuns să însemne „aptitudine, pricepere, experienţă“: „ces spécialistes ont été sélectionnés par Apple pour leur *expertise* dans un domaine de solutions spécifiques“ (*www.apple.com*), „Bionersis valorise son *expertise* dans le domaine du service“ (*www. bionersis.com*).

Bibliografie: Zafiu (2009a), Slama-Cazacu (2010: 46–50).

(a) face diferenţa

Expresia *a face diferenţa*, ca şi alte expresii care conţin verbul *a face* (cum ar fi *a face sens*), este o „achiziţie“ recentă a limbii române, calchiată după engleză în perioada de după 1990, caracterizată prin influenţa intensă a acestei limbi asupra românei. Tiparul este înregistrat şi în alte limbi: fr. *fait la différence*, it. *fa la differenza*, sp. *hacer la diferencia*.

Ne referim la expresia *a face diferenţa* folosită absolut, adică în contextele în care complementul introdus prin *între* sau *dintre* nu este exprimat. În contextele în care

există un complement introdus prin *dintre* sau *între*, structura este corectă şi aparţine limbii române literare. Expresia greşită se bucură de mult succes, fiind folosită în diverse registre ale limbii, cu precădere în limbajul publicitar şi sportiv, în marketing şi în exprimarea jurnalistică:

„tinereţea *face diferenţa*“ (*www.reporterntv.ro*);
„Mutu putea *face diferenţa*!“ (*www.sport.ro*);
„Powerade – băutura care *face diferenţa* în sport“ (*www.revista-piata.ro*);
„Eventer este agenţia de publicitate care *face diferenţa*!“ (*www.paginialbastre.ro*);
„soare ori ploaie, umbrela *face diferenţa*“ (*stiri.kanald.ro*).

Formulările care conţin expresia *a face diferenţa* au sens apreciativ, deductibil din contextul în care se folosesc („este bun ceea ce este diferit, rar, altfel decât restul“). Expresia are sensul „a fi factorul decisiv“.

Pe lângă folosirea sa aproape obsesivă, care-i dă toate şansele să devină clişeu, ceea ce deranjează este suprapunerea dintre sensul său („a fi factorul decisiv“) şi sensurile altor două expresii, cunoscute şi larg folosite în română: *a face diferenţa dintre/între X şi Y*, care înseamnă „a deosebi între X şi Y“, şi *a face o diferenţă între X şi Y*, cu sensul „a trata diferit pe X şi Y“,

suprapunere care creează ambiguitate în comunicare.

De fapt, suntem în faţa unui calc imperfect. Lucrările româneşti în care se discută folosirea absolută a expresiei *a face diferenţa* indică drept sursă expresia englezească *to make the difference*. Dicţionarele englezeşti pe care le-am consultat (Oxford Dictionary, Oxford AL Dictionary, *idioms.thefreedictionary.com*) indică însă că *to make the difference* ca atare nu este o expresie idiomatică cu sensul „a fi factorul decisiv“, ci este întotdeauna urmată de un complement introdus prin *between*, întocmai ca românescul *a face diferenţa dintre/între*. De asemenea, e consemnată şi expresia *to make a difference between*, care corespunde românescului *a face (o) diferenţă între*. Aceleaşi dicţionare indică însă expresia *to make all the difference* – glosată ca „to be the decisive factor“ (Oxford Dictionary, s.v. *difference*), „to have an important effect on somebody/something“ (Oxford AL Dictionary, s.v. *difference*) sau „if something *makes all the difference*, it has a very good effect on a thing or a situation“ (*idioms.thefreedictionary.com*, s.v. *make all the difference*, glosare preluată din *Cambridge Idioms Dictionary*, 2nd edition, 2006) –, care corespunde întru totul expresiei *a face diferenţa*, folosită absolut. Expresia englezească apare în aceleaşi registre ca şi în română, după cum arată şi exemplele următoare: „a few kind

words at the right time *make all the difference*“ (Oxford AL Dictionary, s.v. *difference*), „having an insurance policy *makes all the difference*“ (*ezinearticles.com*), „Mavericks’ bench once again *makes all the difference*“ (*www.star-telegram.com*).

Nu e cazul să mai stăruim asupra a ceea ce creează sensul special „a fi factorul decisiv“ al expresiei englezeşti *to make all the difference*: prezenţa adjectivului totalizant *all* (= rom. *tot*) spune esenţialul. Mai important e însă că formula folosită abuziv în română pare să reflecte cel mai bine sensul acestei construcţii, şi nu pe cel al expresiilor apropiate (*to make a/the difference between*), şi că adoptarea în română s-a făcut „după ureche“, ceea ce a condus la o formulă ciudată şi pentru vorbitorii români, dar şi pentru anglofonii care cunosc şi limba română.

Bibliografie: Zafiu (2010a: 47; 2010h).

(a se) focusa pe

A (se) focusa, neînregistrat în dicţionarele româneşti, a pătruns abuziv, chiar şi într-un domeniu specializat cum este cel fizicii, unde exista deja verbul *a focaliza*, împrumut nu foarte vechi din fr. *focaliser*. În engleză, există atât *to focalize*, cât şi *to focus*, cu sensuri apropiate, tehnice şi nontehnice.

Fr. *focaliser* şi corespondentele sale englezeşti, *to focalize* şi *to focus*, au aceeaşi sursă îndepărtată: substantivul latinesc *focus*, cu sensul „cămin, vatră, rug, cuptor“, din care româna a moştenit, printr-o alunecare de sens petrecută încă din latină, cuvântul *foc*. Verbele *a focusa* şi *a focaliza* înseamnă, tehnic, „a face să treacă, să se unească într-un punct toate razele unui fascicul“:

> „retina este ca un ecran pe care lentila *focusează* lumina care intră în ochi“ (*www.eva.ro*);
> „ochii pot *să focuseze* la depărtare şi la apropiere“ (*www.alimentatienaturala.ro*).

A (se) focaliza este folosit şi cu sensuri nontehnice, neînregistrate de dicţionarele româneşti, cu excepţia NDU, sensuri pe care le au şi corespondentele din franceză şi din engleză: „a se centra“, „a (se) concentra“, „a viza cu precădere“:

> „europenii *se focalizează* asupra păstrării şefiei FMI“ (*www.financiarul.ro*);
> „pe ce anume *se focalizează viaţa ta* în momentul de faţă?“ (*www. tpu.ro*).

Traducerea verbului englezesc *to focus* cu sensurile nontehnice pe care le-am pomenit se face fie prin echivalarea cu verbul *a (se) focaliza*, fie, ca un automatism, prin *a (se) focusa*, care preia verbul

englezesc şi-i adaugă numai sufixul verbal românesc. Prin urmare, *a (se) focaliza* şi *a (se) focusa* apar exact în aceleaşi contexte, folosirea unuia sau a altuia depinzând de grija traducătorului, care caută echivalentul românesc (*a (se) focaliza*) sau transpune mecanic textul, adăugând doar terminaţii româneşti (*a (se) focusa*). Această modă, deja instaurată prin traduceri grăbite, acaparează exprimarea în română, indiferent de domeniu:

„exportatorii din Grecia *se focusează* pe România" (*www.avocatura.ro*);
„bloggerii români *se focusează* pe comunităţi" (*www.financiarul.com*);
„imposibil *să mă focusez* pe ceva azi" (*twitter.com*);
„tot timpul trebuie *să te focusezi* pe client" (*www.biziq.ro*);
„să reuşesc *să mă focusez* pe un lucru şi să îl pun bine pe picioare" (*listadedorinte.wordpress.com*);
„riscul atunci când *te focusezi* e să nu *te focusezi* pe ce trebuie" (*bulentduagi.ro*);
„eu aleg cum să îmi *focusez* gândurile!" (*sanatate.deweekend.ro*);
„din fericire, nimeni nu-şi *focusează* atenţia spre alte lucruri periculoase" (*www.itex.ro*);

„se indică să ia o poziţie cât mai relaxată, după care *se focusează* atenţia clientului în diferite părţi ale corpului, cu indicaţia să se relaxeze muşchii“ (*www.carte.prohypnosis.co.uk*).

Cea mai elegantă soluţie de evitare a calcului supărător *a focusa* este folosirea unor cuvinte şi expresii precum: *a se concentra asupra*, *a viza*, *a se centra pe*, *a acorda atenţie*. Dacă vorbitorul preferă totuşi un neologism mai pretenţios, poate să apeleze la *a (se) focaliza*, care, chiar dacă e tot un calc semantic (după franceză şi engleză), este deja acceptat de limba română.

Bibliografie: Zafiu (2007a).

(a) iubi să

Verbul *a iubi*, deşi este sinonimul parţial al lui *a plăcea* şi antonimul lui *a urî*, se deosebeşte de acestea prin regimul sintactic: se poate spune corect *(nu) îmi place să* sau, mai nou, *urăsc să*, dar nu *iubesc să*. În utilizările actuale, verbul *a iubi* apare urmat de o propoziţie subordonată introdusă prin *să*, după model englezesc sau franţuzesc. Urmărind definiţia din dicţionare, este mai greu de „ghicit“ tipul de complement. Primul sens, „a fi îndrăgostit, a simţi o mare afecţiune pentru o persoană“, conţine şi tipul de complement

(uman), iar din alt sens, „a ţine extrem de mult la cineva sau la ceva“, înţelegem că *a iubi* poate avea complement nonuman. Ceea ce nu rezultă din definiţie este că acest complement poate fi numai din seria substantivelor abstracte (stări, procese, acţiuni): *iubeşte viaţa*, *adevărul*, *cititul*, *mersul pe jos*, chiar şi *iubeşte marea*.

Situaţia corespondentelor din franceză (*aimer*) şi din engleză (*love*) este diferită. Acestea se pot construi atât cu complemente nonumane („j'*aime* la pizza“, „I *love* pizza“), cât şi cu complemente exprimate prin verb la infinitiv („j'*aime* aller au cinéma“, „I *love* to go to the movies“). Deşi pentru aceste situaţii aveam verbul *a plăcea*, *a iubi* a calchiat structura sintactică a corespondentelor sale din franceză şi din engleză. Pe de o parte, *a iubi* a ajuns să accepte un complement nonuman:

> „*iubesc* cozonacul şi mirosul cozonacului“ (*pinocchiomuc.blogspot.com*);
> „*iubesc* sarmalele din varză acră cu carne de porc“ (*www.lumearetetelor.ro*);
> „*iubesc* la nebunie culoarea pielii mele“ (*www.trilulilu.ro*).

Pe de altă parte, acceptă complementul exprimat prin verb la conjunctiv (care corespunde infinitivului din alte limbi) şi, rar, la infinitiv:

„*iubesc* să citesc“ (*www.mihaelaanghel.com*);
„de ce femeile de vârsta a doua *iubesc* să îşi decoreze casele?“ (*www. garbo.ro*);
„locul unde îndrăgostiţii *iubesc* să rămână blocaţi“ (*www.skytrip.ro*);
„ c e *iubesc* să audă bărbaţii?“ (*www.matrimoniale.ro*);
„copiii lui Michael Jackson *iubesc* să meargă la şcoală“ (*www. feminis.ro*);
„*iubesc* să fac muzică, e o pasiune foarte mare a mea“ (*www. corectnews.com*);
„*iubeşte* a cânta şi nu se poate abţine“ (*www.muzicabuna.ro*).

Faptul că *a iubi* e atestat cu complement verbal încă de la sfârşitul secolului al XIX-lea, când influenţa franceză era în floare, este un argument pentru modelul francez al structurii. Însă faptul că sensurile engl. *love* sunt mai variate („a fi puternic ataşat de un lucru“, „a-i plăcea mult să“, „a fi devotat cuiva sau dependent de cineva“, „a admira foarte mult“) pledează pentru ideea că imitarea modelului franţuzesc a fost „întărită“ de modelul englezesc. La extinderea construcţiei *a iubi + să* a putut contribui şi analogia cu *a urî*, care, în urma unei evoluţii asemănătoare, a ajuns să accepte un astfel de complement: „*urăsc* să mă trezesc devreme“ (alături de *nu-mi place*,

detest). Deşi apariţia structurilor *iubesc cozonacul* şi *iubesc să citesc* are explicaţii solide, e mult mai simplu să folosim verbul *a plăcea* în aceste construcţii şi să-l păstrăm pe *a iubi* pentru complementele umane.

Bibliografie: Zafiu (2005b).

(a se) întâmpla

Ca şi *a iubi*, *a se întâmpla* a ajuns să se folosească în româna actuală în contexte din ce în ce mai variate, cu sensul *a avea loc*. Definiţia de dicţionar nu ne ajută foarte mult în delimitarea exactă a contextelor în care poate apărea *a se întâmpla* „(despre fapte, evenimente) a se petrece, a se produce, a avea loc“, urmat de determinări introduse prin prepoziţia *cu* sau determinat prin substantiv ori pronume în dativ, indicând persoana sau obiectul la care se referă acţiunea exprimată de verb („ce i *s-a întâmplat?*“, „ce *se întâmplă* cu cartea promisă?“), „a (i) se ivi (cuiva) prilejul; a se nimeri să fie într-un anumit loc (incidental)“ („(mi) *s-a întâmplat* să fiu de faţă“). Ceea ce nu se spune explicit în definiţie, dar putem înţelege din exemple este că *a se întâmpla* se referă la fapte, evenimente spontane, nonvolitive, necontrolabile, neorganizate de cineva.

Tocmai această restricţie semantică asupra subiectului este încălcată în contexte de tipul:

„*se-ntâmplă* mâine o sumedenie de lansări aici, la Humanitas" (TVR Cultural, 11.VI.2010);

„când *se va întâmpla* lansarea cărţii?" (Radio România Cultural, 29.V.2009);

„ne oprim, pentru că *se întâmplă* acum un exerciţiu al jandarmeriei în Parcul Herăstrău" (Realitatea TV, 4.IX.2008);

„este, cum vă spuneam, o înmormântare destul de simplă. *Se întâmplă* chiar aici, la Gruiu, în cimitirul satului" (Pro TV, 17.IX.2008);

„turneul de fotbal *întâmplat* ieri" (Radio România Actualităţi, 10.III.2008);

„joi *s-a întâmplat* lansarea celei mai recente locaţii sub egida Ursus (*www.goingout.ro*);

„singurul loc în care se simte cel mai bine că această nuntă *s-a întâmplat* e la buzunare" (*andreeamarc.com*).

E clar că lansările, exerciţiul jandarmeriei, înmormântarea, turneul de fotbal, nunta nu sunt evenimente spontane, nonvolitive, ci organizate, pregătite de cineva, deci nu au cum să se petreacă pur şi simplu, ci trebuie să fie rânduite, ca să aibă loc.

Cum se explică această extindere semantică? Răspunsul e previzibil: prin imitarea corespondentului englezesc *to happen*, care are sensuri mult mai variate, având drept

corespondente mai multe verbe româneşti: *a se întâmpla*, *a se petrece*, *a avea loc*. Fenomenul s-a produs, probabil, prin intermediul traducerii din engleză a unor ştiri internaţionale de tipul: „royal wedding – as it *happened*" (*www.guardian.co.uk*), „championship play-off final as it *happened*" (*www.bbc.co.uk*).

locaţie de pescuit

Lupta împotriva înlocuirii substantivului *loc* prin *locaţie* pare a fi o cauză pierdută. Chiar şi DEX, care este un dicţionar mai conservator, a înregistrat, în ediţia din 2009, sensul „un loc anume, precis determinat", inexistent în ediţiile anterioare. Un dicţionar mai neconformist, online, *123urban.ro*, e însă mai puţin ospitalier cu noile sensuri ale lui *locaţie*, pe care-l defineşte drept „termen folosit de către snobi cu sensul greşit de «loc» (Cum v-a venit ideea să deschideţi un club în această *locaţie*?)".

Scenariul este, în linii mari, cel cunoscut: *locaţie* a fost preluat din fr. *location* şi din lat. *locatio*, *-onis* cu sensurile „tehnice": „închiriere; chirie plătită pentru anumite lucruri luate în folosinţă temporară". *Taxa de locaţie* este „taxă care se plăteşte drept sancţiune în caz de depăşire a termenului de încărcare sau de descărcare a vagoanelor de cale ferată sau a autovehiculelor". În limbajul juridic, *contract de locaţiune* este „contract prin

care una dintre părţi se obligă să procure şi să asigure celeilalte părţi folosinţa unui lucru pentru un timp determinat în schimbul unei sume de bani“. Engl. *location*, derivat de la *to locate*, cu sursa latină comună cu termenul rom. *loc*, are sensuri mult mai largi: „acţiunea sau procesul de a aşeza, a poziţiona ceva“, „ocupare a unui anumit loc, situare, poziţie“, „loc“, „amplasare, domiciliu, reşedinţă“, „fermă, stână, casă la ţară“, în cinematografie „loc de filmare cu decor natural, diferit de cel simulat în studio“. E clar că, pe baza asemănării formale, rom. *locaţie* a copiat o mare parte a sensurilor cuvântului englezesc, inclusiv pe cel specializat din cinematografie, pe care corespondentul franţuzesc nu-l avea. Spre deosebire de alte exemple discutate, rom. *locaţie* (împrumutat din franceză) şi engl. *location* nu aveau niciun sens comun: copierea sensurilor cuvântului englezesc se bazează pe simpla asemănare formală.

Numeroşi lingvişti au comentat lărgirea semantică, sub influenţa modelului englezesc a substantivului *locaţie*. Faptul că Mioara Avram, în *Cuvintele limbii române între corect şi incorect*, din 2001, nu comentează, sub *locaţie*, decât că are o variantă învechită ne permite să „datăm“ împrumutul de sens după 2001, dar înainte de 2003, când a scris despre *locaţie* Rodica Zafiu. Ipoteza Tatianei Slama-Cazacu, conform căreia extinderea s-ar fi

produs în împrejurarea luării ca ostatici a jurnaliştilor români în Bagdad (adică în 2005), ca urmare a folosirii masive de către jurnalişti, este greu de acceptat. E însă adevărat că una dintre sursele răspândirii noilor sensuri ale lui *locaţie* este limbajul jurnalistic, mai bine zis „mania jurnalistică a căutării de sinonime“, la care se adaugă traducerile din domenii ca urbanistica, turismul, comerţul imobiliar.

Este foarte uşor de observat că, în limba actuală, *locaţie* acoperă foarte multe sensuri (poziţia spaţială, în sensul cel mai general: zonă, sector, punct local; amplasamentul unei construcţii, al unui dispozitiv; o clădire sau un grup de clădiri cu destinaţie publică; domiciliul, sediul; localitatea, destinaţia etc., în multe contexte nepotrivirea stilistică având efecte comice):

> „sunt profund impresionată de Sighişoara şi vreau să îi mulţumesc lui Cătălin că a ales această *locaţie*“ (Antena 1, 15.IV.2011);
> „*locaţii* de pescuit la ştiucă în Deltă“ (*www.pescuitul.ro*);
> „*locaţii* de pescuit în jurul Craiovei“ (*www.infopescar.tv*);
> „Piteşti, Ploieşti şi încă o *locaţie* pe care nu ne-o mai aducem aminte exact“ (Kanal D, 19.V.2011);
> „transformarea Bucureştiului într-o *locaţie* optimă

pentru turismul de weekend“ (Prima TV, 3.VI.2009);

„însoţind cârdul de răţuşte până la o *locaţie* mai potrivită“ (TVR 2, 20.V.2009);

„va transforma Lacul Morii într-o *locaţie* de agrement“ (Prima TV, 6.VI.2009);

„cum vi se pare *locaţia*, peştera?“ (Prima TV, 4.V.2008);

„Zâmbiţi! Se fac poze. *Locaţia* este cât se poate de inedită: un salon de spital, lângă patul unui pacient“ (TVR 1, 21.V.2008);

„totodată, în urma indicaţiilor ei, am reuşit să descoperim o *locaţie* prin care vedeam cine este personajul care a sunat-o la miezul nopţii“ (OTV, 5.IV.2010).

Bibliografie: Avram (2001: 130), Zafiu (2003a; 2005a), Forăscu (2005a: 9), Gruiţă (2006: 20–21), Slama-Cazacu (2010: 57–60).

ofertat

Verbul intranzitiv *a oferta* este înregistrat în dicţionare cu sensul „a face o ofertă“ („trebuie neapărat *să ofertezi* la licitaţie“, G. Călinescu, în DLR). Lingviştii au atras atenţia asupra răspândirii excesive în limba actuală a participiului adjectival *ofertat*, cu sensul „căruia i s-a

făcut o ofertă, care a fost invitat“. Construcţia are frecvenţă mare în limbajul sportiv, mai ales al fotbalului şi al afacerilor din fotbal:

> „B. S., *ofertat* de o echipă anonimă“ (*ziare.com*);
> „reacţia lui M. L., *ofertat* să preia Naţionala Ucrainei“ (*www.sport.ro*);
> „P., *ofertat* cu postul de selecţioner al Ligii I“ (*www.ziare.com*),

dar apare şi în alte contexte:

> „D. P., *ofertat* să candideze la preşedinţie“ (*www.ziareaz.ro*);
> „F. P., *ofertat* cu 5000 de euro pentru o reclamă la Viagra“ (*www. stiridecluj.ro*).

Diferenţa semantică în raport cu verbul *a oferta* nu este mare. Problema pe care o pune acest participiu adjectival este de natură sintactică: un participiu pasiv – cum este *ofertat (de cineva)* – nu poate veni de la un verb intranzitiv, ci numai de la o structură tranzitivă pasivă, de tipul *X este ofertat de (către) Y*. Scenariul este perfect, pentru că astfel de structuri sunt atestate, ca şi participiul, mai ales în limbajul sportului:

> „R. L. *a fost ofertat* de Juventus“ (*asport.ro*)
> „P. *este ofertat* de către Astra Ploieşti“

(*sport.rol.ro*).

În fine, pentru ca povestea să fie paralelă cu cea din engleză, ar trebui să existe şi structura tranzitivă activă *X îl ofertează pe Y*. Verbul tranzitiv *a oferta* nu numai că există, dar are posibilităţi de construcţie diverse, fie cu un complement direct uman:

„Barcelona *l-a ofertat pe* A. S.“ (*www.sport-bliss.com*);
„P. îl *ofertează* pe H.“ (*www3.gsp.ro*);
„Roma îl *ofertează* pe M.“ (*www.evenimentul.ro*),

fie cu o propoziţie completivă directă:

„contract de 100.000 de euro pentru singurul consorţiu care *a ofertat* să promoveze Capitala ca destinaţie turistică“ (*www.ziuaonline.ro*).

Aşadar, mergând pe firul istoriei sintactice, am ajuns la concluzia că participiul pasiv adjectival *ofertat* este corect format din punct de vedere sintactic, de la un verb tranzitiv: *a oferta pe cineva*.

Cum s-a ajuns însă de la *a oferta* intranzitiv la *a oferta pe cineva*? *A oferta* se înscrie în seria verbelor mai noi, formate de la locuţini sau expresii mai vechi: *a atenţiona < a atrage atenţia*; *a concluziona < a trage o concluzie*; *a gestiona < a avea în gestiune* etc. Toate aceste verbe

au fost de la început sau au devenit tranzitive: *a atenţiona pe cineva*, *a concluziona o discuţie*, *a gestiona o afacere, o situaţie*. *A oferta* apare, la început, ca verb intranzitiv, în contextul *a oferta la o licitaţie* – care se pare că a stat la baza structurilor despre care discutăm –, pentru că în acest context nu era nevoie de exprimarea complementului direct (la o licitaţie, se pot oferta numai bani pentru obiectul licitat). Se poate spune că diversificarea contextelor verbului *a oferta* a putut fi determinată şi de influenţa unuia dintre sensurile verbului englezesc *to offer* „a face o ofertă sau o propunere“, sens pe care *a oferi* nu era capabil să-l exprime.

Acceptarea verbului tranzitiv *a oferta* şi a participiului *ofertat* este, ca şi în cazul verbelor *a atenţiona*, *a concluziona*, o chestiune de timp. Important este ca, până la acceptarea în limbă, să nu fie atât de des folosit, încât să intre direct în categoria clişeelor (sportive).

Bibliografie: Forăscu (1999), Zafiu (2008a).

(a) panica

A panica este un împrumut din franceză (*paniquer*), prezent în toate dicţionarele româneşti curente. Are sensul „a înnebuni, a îngrozi, a scoate din minţi pe cineva“ (DEX 2009) şi cunoaşte folosiri tranzitive („copilul care *a panicat* SUA a stat ascuns în garaj“, *www.antena3.ro*) sau

reflexive („hoţul *s-a panicat* în timpul jafului“, *www.adevarul.ro*). Poate avea subiect nonanimat/nonpersoană: „penalty-ul ne-*a panicat*, ne-a fost frică să nu pierdem“ (*www.prosport.ro*), „incendiul de la CET Sud *a panicat* Bucureştiul“ (*www.jurnalul.ro*).

Pe lângă tendinţa de clişeizare, cauzată de utilizarea frecventă şi stereotipă, *a panica* este folosit greşit în structuri intranzitive precum:

> „dacă *el panichează*, asta mă termină şi mă agită şi pe mine în plus“ (*forum.desprecopii.com*);
> „el *a panicat* şi s-a spânzurat!“ (*www.ziare.com*);
> „se apropia de locu’ unde se juca ea. *A panicat* şi a izbit-o la viteză maximă de o bordură“ (*forum.hpi-racing.ro*);
> „monstrul a luat-o pe Lina, crezând că ea *va panica*“ (*www.anime-angels.ro*).

Cel mai probabil, această greşeală reprezintă copierea unei structuri din engleză, unde unele verbe psihologice au citiri reflexive fără a fi însoţite de o marcă gramaticală reflexivă. Verbul *to panic* (rom. *a panica*) este un astfel de exemplu. În Oxford Dictionary, el este marcat şi ca intranzitiv şi definit ca „a intra în panică, a-şi pierde minţile“. Definiţia este ilustrată cu exemple ca: „their headmaster… rather *panicked* at the word «drug»“ care pot sta la baza „dereflexivizării“ greşite a verbului din

română. Această greşeală ar putea fi şi rezultatul unei evoluţii interne. Mai exact, ar putea fi o strategie de evitare a reflexivului, întrucât, în dublete ca *a conversa/a se conversa*, *a divorţa/a se divorţa*, a doua variantă este simţită ca peiorativă sau colocvială.

Bibliografie: Zafiu (2011a).

profi

În limba actuală, cuvântul *profesionist* a devenit un „cuvânt de laudă“: sensul de bază, „(persoană) care lucrează într-un anumit domeniu de activitate pe baza unei pregătiri corespunzătoare“, a fost înnobilat, iar *profesionist* a ajuns să însemne „persoană extrem de competentă într-un domeniu“:

> „dovedeşte-ne acum că eşti *profesionist* şi mergi cu motorul tău pe roata din faţă cât mai mult“ (*jocuri.rol.ro*);
> „Gina Pistol e *profesionistă* în poker“ (*www.viva.ro*);
> „mama ta, care *e profesionistă*, lucrează frumos şi îngrijit“ (*www.culinar.ro*).

O înnobilare semantică de acelaşi tip a cunoscut, în limbajul familiar-argotic, şi cuvântul *meseriaş*, definit în DEX 2009 ca „persoană care are (şi practică) o meserie“,

dar folosit acum ca adjectiv apreciativ, în contexte ca: „cel mai *meseriaş* motociclist“ (*www.jocuriplay.com*), „ambalaj *meseriaş* de ciocolată“ (*www.marketosaurus.ro*), „o gagică *meseriaşă* stătea pe marginea drumului“ (*bancuri.all4fun.ro*).

Profi este o abreviere uşor ironică, foarte răspândită, rezultat al trunchierii cuvântului *profesionist* şi al adăugării vocalei finale *i*, tipice hipocoristicelor (nume proprii trunchiate, de tipul *Adi*, *Gabi*, *Gigi*) sau termenilor de adresare afectuoasă (*iubi*, *scumpi*). Existenţa aceleiaşi trunchieri şi în engleză nu poate fi trecută cu vederea în explicarea succesului de care se bucură *profi*. Termenul colocvial trunchiat evită seriozitatea inerentă a unui profesionist, adăugându-i o notă ludică, uneori ironică, prin care nu se intenţionează totuşi devalorizarea conceptului:

> „aştept un sfat de la tine pentru că tu eşti *profi* în domeniul beauty“ (*mirandaspune.wordpress.com*);
> „pisicuţo, ne-ai convins: eşti *profi* şi te pozezi oriunde mergi!“ (*www. anyplace.ro*).

Există şi situaţii în care *profi* este folosit cu toată seriozitatea, în opoziţie cu *amator*, în contexte tehnice şi în domeniul modei, în care apare şi forma englezească negativă *unprofi*, corespunzătoare adjectivului *neprofesionist(ă)*:

„o nuanţă în cazul Laurei: ea crede că eşti *profi* dacă iei bani pe o treabă bine făcută într-un timp redus la jumătate faţă de atunci când erai amator“ (*www.cyberculture.ro*);

„placa aia video *e profi* şi costă 4000 şi ceva de euro“ (*forum.softpedia.com*);

„deja emisiunea devine din ce în ce mai, să spunem, *profi*, deja tre-buie să daţi dovadă că aţi acumulat multe cunoştinţe“ (Antena 1, 31.III. 2011);

„este foarte mofturoasă, este foarte *unprofi*“ (Antena 1, 31.III.2011).

Ca şi alte cuvinte obţinute prin acest procedeu, *profi* este o trunchiere agreabilă când e folosită glumeţ, în exprimarea colocvială, dar nepotrivită în contexte serioase.

Bibliografie: Gruiţă (2006: 28), Zafiu (2009c).

provocare

Substantivul *provocare*, aşa cum este folosit în limba română de azi, a suferit o schimbare semantică semnificativă (o „înnobilare“), trecând de la semnificaţia predominant negativă la cea pozitivă, sensul nou, calchiat după engleză, fiind folosit excesiv, deci clişeizat.

Provocare şi-a schimbat profund sensul şi mai ales conotaţiile (sensurile figurate), componenta evaluativă şi, implicit, poziţia în interiorul familiei lexicale. Într-adevăr, în dicţionare, primele sensuri ale verbului *a provoca*, din care provine substantivul *provocare*, sunt negative: „a aţâţa, a întărâta, a incita pe cineva (sfidându-l)“ („în urma unor asemenea *provocări*, invazia păgânului se va săvârşi negreşit“, M. Sadoveanu, în DLR). În domeniul juridic, înseamnă „a aduce pe cineva (prin acte de violenţă, lezarea demnităţii sau alte fapte ilicite) într-o stare de surescitare favorabilă comiterii unei infracţiuni“. Sensul care face legătura dintre semnificaţia negativă şi cea pozitivă este „a chema, a invita pe cineva să participe la o competiţie, la o întrecere“ („*provocarea* la danţ“, N. Filimon, în DLR). Sensul actual al substantivului *provocare* este „o dificultate dorită, care constituie un test pentru abilităţile sau caracterul cuiva sau un stimul pentru o dezvoltare favorabilă“.

Această utilizare se pare că a apărut mai ales în limbajul sportiv şi în cel artistic, de unde s-a extins în toate domeniile, în special în descrierea tehnicilor de angajare:

> „fiecare şedinţă foto este o *provocare* pentru părul meu“ (reclamă la şampon);
> „o nouă zi însorită în frumosul Dubai, cu siguranţă

o nouă *provocare*“ (Antena 1, 31.III.2011);
„celulita, o continuă *provocare*“ (*www.curteaveche.ro*);
„e o *provocare* pentru mine să cânt manele, pentru că e foarte greu“ (Delia, *www.cancan.ro*);
„shoppingul în capitala Japoniei poate fi o *provocare*“ (*www.feminis.ro*);
„ziua cea mare: *provocarea* coafurii perfecte“ (*www.intrefete.ro*);
„într-adevăr, alegerea rochiilor domnişoarelor de onoare este o *provocare*“ (*www.ghia.ro*);
„*provocarea* unui machiaj este să evidenţiezi frumuseţea acolo unde puţini se aşteaptă să existe“ (*www.eva.ro*);
„pentru mine, a fost o *provocare* destul de mare acest nou job“ (*www. dragosasaftei.ro*).

Noul sens al substantivului *provocare* este copiat după engl. *challenge*, care a fost transpus în română şi prin *sfidare*, care nu a fost adoptat pentru traducerea termenului englezesc, probabil din cauza conotaţiilor negative mai puternice. E interesant că engl. *challenge* a avut şi el, în engleza veche, ca şi rom. *provocare* şi fr. *provocation*, un sens negativ, „acuzare, reproş, obiecţie“, iar, ulterior, un sens neutru, „invitaţie de a lua parte la un proces sau la un concurs, duel, competiţie sportivă, testare

a abilităţilor cuiva, misiune dificilă“.

Bibliografie: Zafiu (2003a), Stoichiţoiu Ichim (2005: 62).

(a se) relaţiona

A relaţiona se înscrie în seria verbelor care au ca sinonime anumite expresii – de data aceasta, *a pune în relaţie*. Exemplul discutat face parte din seria *a atenţiona* < *a atrage atenţia*, *a concluziona* < *a trage o concluzie*, *a confuziona* < *a face confuzie* etc. Această serie este bine-cunoscută, aşa cum am văzut, şi pentru schimbările de regim sintactic (tranzitiv *vs* intranzitiv) în care este implicată. *A relaţiona* nu face excepţie de la această regulă: dicţionarele îl înregistrează drept tranzitiv (marcat ca „rar“ în DEX 2009), cu sensul „a pune în relaţie două sau mai multe fenomene, evenimente“, iar DEXI adaugă precizarea „complementul indică evenimente, fenomene etc.“ Pentru sensuri similare, franceza foloseşte gruparea *mettre en relation*, iar engleza verbul *to relate*, care are mai multe accepţii.

În ultima vreme, verbul *a relaţiona* se foloseşte frecvent intranzitiv, cu sensul „a intra în relaţie cu, a interacţiona cu“. Ştim deja unde să căutăm cauza: engl. *to relate*, cu care *a relaţiona* are în comun şi folosirea tranzitivă de care am vorbit, se foloseşte şi intranzitiv, cu

sensul „a avea sau a stabili o relaţie reciprocă, a interacţiona“: calchiindu-se structura sintactică şi sensul verbului *relate* din contexte ca „She doesn’t *relate* well to her peers“, s-a putut ajunge şi în română la: „nu *relaţionează* bine cu persoanele de vârsta ei“.

De altfel, aceste utilizări sunt destul de frecvente:

> „cum *să relaţionăm* cu personalizăţile dificile“ (*www.scritube.com*);
> „să vedeţi cum *relaţionez* cu portarul, cu femeia de serviciu“ (*www.opiniatimisoarei.ro*).

Preferinţa limbii române (actuale) pentru reflexiv şi sensul reciproc pe care-l are verbul intranzitiv *a relaţiona (cu cineva)* au dus la o altă inovaţie: folosirea reflexivă a verbului (după modelul majorităţii verbelor reciproce, care sunt reflexive: *a se certa*, *a se împăca*, *a se saluta*, *a se săruta* etc.). Ca şi în cazul altor verbe care au primit recent marca reflexivă (*a se conversa*, *a se divorţa*), norma nu acceptă (încă) forma *a se relaţiona*:

> „cum *ne relaţionăm* şi acţionăm împreună, pentru a manifesta bucuria şi bunăstarea comună“ (*roleader.ro*);
> „gândiţi-vă doar ce ar însemna pentru dumneavoastră şi pentru cei cu care *vă relaţionaţi* dacă v-aţi cunoaşte pe dumneavoastră înşivă“

(*www.explorareaviselor.ro*);
„am înţeles că felul în care *mă relaţionez* cu tine reflectă felul în care mă iubesc pe mine“ (*www.evarotariu.ro*).

relocarea mobilei

N-a trebuit să treacă foarte mult timp până ce *locaţie*, cu noul sens calchiat după engleză, să-şi mai aducă o rudă, ca să poată forma împreună o familie (lexicală) fericită. Oaspetele este verbul *a reloca* (din engl. *to relocate*), nu singur, ci cu derivatul *relocare*, neînregistrate încă de dicţionarele româneşti. Numai *relocaţiune*, înrudit cu vechiul *locaţie* (cu sensul „închiriere, chirie“), un termen juridic învechit, care înseamnă „(act de) reînchiriere“, împrumutat din fr. *relocation*, este menţionat în DLR.

Ce înseamnă *a reloca* şi *relocare* aflăm de pe internet: „vorbim despre *relocare* atunci când o persoană doreşte să se mute cu familia într-o altă localitate sau de situaţia în care compania îşi deschide un sediu nou într-un alt oraş şi un angajat este trimis aici pentru desfăşurarea activităţilor de serviciu“ (*novit.ro*). Înţelegem că *relocare* este o „mutare dorită sau impusă a unei firme sau a unei persoane în interes de serviciu“. Sensul acesta – pentru care nu exista un verb specializat în română – este preluat din engleză şi destul de frecvent în limbajul economiei şi

al afacerilor: „*relocarea* firmelor noastre mici şi mijlocii în ţări precum Bulgaria, Ungaria, Croaţia sau chiar Republica Moldova devine un fenomen de masă“ (*www.financiarul.ro*), „salariu de criză pentru angajaţii *relocaţi*“, „Prodplast nu se mai *relochează* şi îşi revizuieşte profitul“ (*www.wall-street.ro*), „nemţii de Intersnack *relochează* producţia de chipsuri din Bulgaria în România“ (*www.discard.ro*).

N-ar fi fost nicio problemă dacă povestea s-ar fi oprit aici. *A reloca* şi *relocare* ar fi fost privite o vreme cu prudenţă, după care ar fi fost acceptate. Au căzut însă în dizgraţie pentru că, în loc să se limiteze la sensurile tehnice de care era nevoie în română, au ajuns să substituie verbul *a (se) muta* şi substantivul *mutare*, prin copierea sensului lărgit din engleză („a se muta într-un alt loc, a se localiza sau a fi localizat într-un anumit loc“). Este deci inutil, preţios să folosim *a reloca* şi *relocare*, în loc de *a muta* şi *mutare*:

> „oferim servicii de *relocare* mobilă, transport şi mutare mobilier în Bucureşti“ (*www.mobilacomanda.com*);
> „vă oferă servicii complete pentru *relocarea* mobilei, bagajelor şi electrocasnicelor din vechea locuinţă în cea nouă“ (*www.transportmobila.biz*);
> „a doua zi, *ne-am relocat* devreme, astfel încât la 6

a.m. eram pe malul Dunării, aşteptându-i pe cei doi“ (*dordeduca.ro*);
„după o zi de plimbare în Iaşi, *ne-am relocat* în Suceava“ (*iuliagus. blogspot.com*);
„de vreo trei săptămâni, *ne-am relocat* în căsuţa (apartament) noastră nouă“ (*www.livingtoday.ro*).

Ar trebui să ne limităm la relocarea firmelor şi a angajaţilor şi să continuăm să ne mutăm dintr-un loc în altul, într-o casă sau într-un oraş nou ori să mutăm mobila.

setat la cap

Verbul *a seta*, împrumutat din engl. *to set*, este înregistrat în dicţionare ca aparţinând domeniului tehnicii şi al informaticii, cu sensul „a stabili, a selecta sau a configura parametrii de funcţionare ai unui sistem tehnic computerizat, conform unei metodologii specifice şi în acord cu o anumită opţiune de operare“ (DEX 2009), „a instala unul sau mai multe programe într-un calculator“ (NDU) . DEXI înregistrează sensul tehnic, referitor la reglarea telefoanelor mobile, a calculatoarelor etc.

Verbul *a seta* a pătruns în limbajul familiar prin intermediul utilizatorilor de calculatoare şi de internet, având ca sursă contextele în care se referă la prelucrarea imaginilor şi mai ales la jocurile pe computer (în care, observă cu umor Rodica Zafiu, se setează puterea

loviturii, densitatea fulgilor de zăpadă, viteza găinilor). De aici, prin reducerea comportamentului uman la o operaţie tehnică, *a seta* a trecut uşor la sensul „a se fixa, a se regla, a adopta o anumită idee, un anumit program sau comportament“. Se poate ca unele dintre numeroasele sensuri ale verbului *to set* din engleză – „a prescrie, a stabili“, „a stabili ca model“, „a deveni fix“ etc. – să fi contribuit la această extindere semantică. Specifică uzului familiar este folosirea reflexivă a verbului, în construcţie cu mai multe prepoziţii, preferată fiind *pe*: *a se seta pe* (şi participiul adjectival *setat pe*), care concurează construcţia *a se focusa pe*, discutată mai sus. Restricţiile semantice specifice utilizării tehnice a verbului au dispărut complet:

> „am vrut să slăbesc şi *m-am setat pe* ideea asta“ (*www.eva.ro*);
> „mulţi ani am mâncat doar orez cu curry, foarte bun, dar în ultima vreme *m-am setat* pe orez La Cao, ăla simplu cu legume“ (*www. miresici.ro*);
> „de azi, încerc *să mă setez* pe spiritul de vacanţă“ (*aspirinutza.com*);
> „*mă setez* pe câte un obiect vestimentar şi îmi cumpăr cu nemiluita“ (*www.fabs.ro*);
> „îţi recomand *să te setezi* întâi la cap cam câte kilograme vrei să dai jos“ (*sfaturi.eva.ro*).

Şi verbul *a reseta*, concurat de expresia *a da reset*, care are sensul tehnic „a reporni calculatorul fără a opri alimentarea cu energie“, a trecut în limbajul familiar printr-un mecanism metaforic, repornirea calculatorului ca nou început existenţial:

> „cancerul *m-a resetat*. Văd altfel viaţa acum“ (*videonews.antena3.ro*);
> „vreau *să mă resetez*. La toamnă, încercăm imposibilul“ (*www.fotbal-romania.ro*).

Bibliografie: Zafiu (2008b).

(a se) socializa

Aşa cum am văzut în partea introductivă a acestui capitol, cuvintele româneşti copiază destul de frecvent forma şi sensurile cuvintelor din alte limbi şi, mult mai rar, construcţia lor gramaticală. *A socializa* ilustrează însă ambele tipuri de copiere.

A socializa a fost împrumutat din franceză (*socialiser*), cu două sensuri diferite: sensul sociologic „a dobândi caracter social, a se integra într-un grup social, a se pune la dispoziţia societăţii, a încuraja raporturile sociale dintre membrii unui grup“ („prin procesul de învăţare a limbajului, părinţii îşi *socializează* copiii“, *www.parinti.com*; „copiii *se socializează* oricum la

grădiniţe/şcoli“, *forum.softpedia.com*) şi sensul sociopolitic „a trece din proprietatea privată în proprietatea statului“ („în gospodăria colectivă *sunt socializate* numai pământurile, vitele mari de muncă şi uneltele“, M. Preda, în DLR). La aceste sensuri, s-a adăugat unul nou, copiat după engl. *to socialize/socialise*, înregistrat numai în DEXI, unde este marcat ca familiar „a stabili şi a întreţine relaţii amabile cu alte persoane“ („cum *socializăm* cu colegii?“, *cartiere.ro*).

Aşa cum se vede din exemplele de mai sus, sensurile mai vechi, preluate din franceză, corespund construcţiei tranzitive, cu un complement direct („părinţii îşi *socializează* copiii“, „gospodăria colectivă *socializează* pământurile“), sau construcţiei reflexive, numai cu subiect („copiii *se socializează*“). Odată cu preluarea noului sens, s-a copiat şi structura sintactică a verbului intranzitiv englezesc, care nu are mărci reflexive („*socializăm* cu colegii“).

Construcţia tranzitivă, existentă şi în engleză, şi în română (pentru vechiul sens), s-a adaptat rapid şi pentru a exprima noua valoare semantică:

> „este important *să* vă *socializaţi* animalul mai mult în această perioadă“ (*www.latifa.ro*).

A socializa este un cuvânt emblematic după 1989, iar sensurile şi utilizările sale curente contrastează puternic

cu cele pe care le avea în perioada comunistă. *A socializa* şi *socializare*, la origine termeni de specialitate, din limbajul sociologiei şi al psihologiei, au pătruns masiv în jargonul vieţii mondene. *A socializa* cu noul sens îşi justifică existenţa din punct de vedere semantic: nu exista un singur cuvânt care să acopere ideea de „a fi împreună cu alţii“, în opoziţie cu „a fi singur“.

După cum am văzut, noul sens al verbului a fost asociat şi cu construcţia sintactică din engleză (intranzitivă nereflexivă):

> „de ce *socializăm* în mediul virtual?“ (*www.imaginelife.ro*);
> „vino *să socializăm* în stil business“ (*www.facebook.com*);
> „L. M. *a socializat* pe Facebook“ (*www.adevarul.ro*);
> „PDL-iştii clujeni *au socializat*… în microbuz“ (*www.ziuadecj.ro*).

Urmând tendinţa limbajului familiar de a folosi reflexiv verbele intranzitive (*a conversa* > *a se conversa*, *a divorţa* > *a se divorţa*, *a relaţiona* > *a se relaţiona* etc.), verbul *a socializa* cu noul sens se utilizează şi reflexiv:

> „Ştim *să ne socializăm* pe net, dar în realitate?“ (*help.forumgratuit.ro*);

„dacă vreţi *să vă socializaţi* cu alţi români la o cafea“ (*www.lsrs.ro*).

Succesul pe care-l au nu numai în română, ci şi în alte limbi verbul *a socializa* şi cuvintele din familia sa lexicală se explică prin faptul că exprimă „înnobilarea“ unor realităţi banale, care par a fi tratate ştiinţific: *a socializa* devine un termen mai preţios, eufemistic, pentru acţiuni cotidiene ca „a sta de vorbă“, „a bârfi“, „a merge la petreceri“, „a bea cu prietenii“, „a stabili relaţii amoroase“ etc.

Pentru a se impune în limbă, *a socializa* foloseşte mecanisme inteligente. Copierea sensului pe care-l are corespondentul englezesc poate trece neobservată, verbul lărgindu-şi imediat sensul, pentru a putea umple un gol (sensul „a fi împreună“); preluarea structurii sintactice, un proces mai greu de acceptat, e mascată de forma reflexivă a verbului, care, fiind o tendinţă generală a limbajului familiar, îi creează un aer mai firesc în română.

Bibliografie: Zafiu (2006c).

(a) suna înapoi

Sub influenţa limbii engleze, verbul românesc *a suna* intră în construcţii noi. Formulările mai vechi „a suna mai târziu“ şi „a suna din nou“ sunt înlocuite în limba de azi

prin *a resuna* şi *a suna înapoi*:

> „dacă ţi-am promis un lucru categoric, fac tot ce îmi stă în puţintă să mă ţin de cuvânt şi, dacă am zis că *te resun*, aşa fac“ (*hapi2233.wordpress.com*);
> „*te resun* după ce stabilesc detaliile cu D. M.“ (*alpinet.org*);
> „o să-l întreb pe cel de la care l-am primit eu şi *te sun înapoi*“ (*origin-www.erd.ro*);
> „*o să te sun înapoi* când termin cursul“ (*www.nlpmania.ro*).

Este clar că formularea *a suna înapoi* este calchiată după englezescul *to call back*. Acelaşi lucru se poate spune şi despre verbul *a resuna*, care copiază structura verbului englezesc *to recall*. Avem a face în cazul lui *a resuna* tot cu o influenţă englezească, care ţine, mai degrabă, de formarea cuvintelor decât de împrumutarea ca atare a unui element lexical: prefixul *re-* cu valoare iterativă este extrem de frecvent, putându-se ataşa, virtual, la orice bază verbală, pentru a crea derivate noi. Iorgu Iordan remarca încă din perioada interbelică puterea derivativă a prefixului *re-*. Se poate spune deci că un proces existent în română (prefixarea cu *re-*) este întărit prin contactul cu engleza.

Cele două inovaţii, *a resuna* şi *a suna înapoi*, prezintă uşoare diferenţe semantice, care le permit convieţuirea în

limbă: la fel ca *a suna mai târziu*, *a resuna* are presupoziţia semantică „nu contează cine a sunat primul, sun eu mai târziu“, pe când *a suna înapoi* poartă în sine ideea „tu m-ai sunat înainte“.

Bibliografie: Iordan (1943: 206).

suspicios de îmbolnăvire

În limba de azi, diferenţa dintre *suspect* (< fr. *suspect*) „care este bănuit sau dă de bănuit, care inspiră neîncredere, de care trebuie să te fereşti, dubios, îndoielnic, suspectat“ şi *suspicios* (< fr. *suspicieux*) „bănuitor, neîncrezător“ pare să se anuleze, *suspicios* înlocuindu-l, în multe contexte, pe *suspect*. Anularea diferenţei semantice dintre cele două cuvinte este destul de curioasă, pentru că cele două adjective exprimă lucruri distincte: *suspect* are sens „pasiv“, referindu-se la o persoană sau la un lucru care e ţinta suspiciunii, a bănuielii, care e suspectat(ă) de altcineva, pe când *suspicios* are sens „activ“, referindu-se la persoana care e sursa suspiciunii, a bănuielii, care suspectează pe altcineva sau altceva.

O cauză importantă a acestei confuzii este traducerea ne-atentă, grăbită, mimetică a adjectivului engl. *suspicious*, care are atât sensurile rom. *suspect* („care trezeşte suspiciunea“, „care are un caracter îndolelnic, o

condiţie îndoielnică“), cât şi ale rom. *suspicios* („care simte suspiciune, dispus să suspecteze, neîncrezător“). La suprapunerea celor două adjective a contribuit, probabil, şi sinonimia verbelor *a suspecta* (împrumutat din franceză) şi *a suspiciona* (format în română, de la *suspiciune*), care sunt la fel de vechi în limbă, fiind înregistrate din secolul al XIX-lea, chiar dacă *a suspiciona* pare mai nou („începi prin *a suspiciona* pe om înainte de a fi dovedit ceva contra lui“, M. Eminescu, în DLR). Totuşi, în limba actuală, cele două verbe tind să se diferenţieze stilistic, *a suspecta* specializându-se pentru limbajul poliţiştilor:

> „poliţia *suspectează* o persoană din anturajul soţilor Garoafă“ (*www.mediafax.ro*);
> „poliţia *suspectează* o sinucidere“ (*observator.a1.ro*),

iar *a suspiciona*, pentru cel medical:

> „*suspicionăm* o intoxicaţie cu monoxid de carbon“ (Pro TV, 6.03.2011);
> „*suspicionăm* o fractură de coastă“ (Antena 1, 29.III.2011).

Înlocuirea mecanică şi cu totul nerecomandabilă a lui *suspect* prin *suspicios* este vizbilă în contexte precum:

„nu taie cotele evenimentelor care devin *suspicioase* pe parcurs datorită (sic!) unor zvonuri“ (*bwinonline.ablog.ro*);

„Direcţia Agricolă, verificată pentru afaceri *suspicioase*“ (*www.monitorulbt.ro*);

„declaraţii de avere lipsă şi *suspicioase*“ (*www.orapresei.ro*),

în care nu se mai ţine seamă nici de sens, nici de restricţia de combinare a lui *suspicios* cu nume de persoane.

Există şi consecinţe sintactice, adjectivul (şi adverbul) *suspicios* modificându-şi regimul după modelul lui *suspect*:

„*suspicios* de îmbolnăvire“ (*www.sfatulmedicului.ro*);

„note *suspicios* de mari la istorie şi geografie“ (*www.roportal.ro*).

Bibliografie: Zafiu (2009b).

versatilitatea butonilor

Ca şi *provocare*, *versatil* şi *versatilitate* fac parte din seria cuvintelor care au suferit, sub influenţa englezei, o „înnobilare“ semantică. Deşi sensul tradiţional al celor două cuvinte este predominant negativ, acum ele apar, mai ales în limbajul publicitar, în contexte pozitive:

„Toyota Verso – *versatilitate* fără compromisuri“ (*www.auto-bild.ro*);

„o gamă de excavatoare multifuncţionale, cele mai *versatile* maşini pentru lucrul în oraş“ (*www.memimpex.ro*);

„rochii *versatile* – o rochie, mai multe opţiuni“ (*www.intrefete.ro*);

„*versatilitatea* butonilor coloraţi“ (*www.beautycenter.ro*);

„vocea sa, extrem de *versatilă*, acoperă repertorii vaste“ (TVR Cultural, 20.III.2011);

„[actorul] câştigându-şi popularitatea nu doar prin aspectul fizic, ci şi prin imprevizibilitatea jocului actoricesc şi *versatilitatea* sa“ (TVR Cultural, 1.X.2011);

„soia este unul dintre cele mai *versatile* alimente“ (*www.2e-prod.ro*);

„mazărea este unul dintre alimentele cu cea mai mare *versatilitate*“ (*diversificare.ro*);

„*versatilitatea* este o caracteristică interesantă a gastronomiei“ (*www.jurnalul.ro*);

„*versatilitatea* tendinţelor modei pentru toamnă-iarnă 2010–2011“ (*www.interferente.ro*).

Sensurile „pozitive“ din aceste exemple nu se regăsesc în dicţionarele explicative româneşti, în care *versatil*,

împrumutat din franceză (*versatile*), are sensurile: „care îşi schimbă cu uşurinţă părerile; nehotărât, nestatornic, schimbător, instabil“, cu privire la oameni, şi „care este specific unei persoane inconsecvente, nehotărâte; oscilant, inconstant, instabil“, prin extindere, despre însuşiri, manifestări etc. ale oamenilor („prea capricios şi *versatil*… pentru a putea duce la capăt ceea ce începea“, L. Blaga, în DLR). Numai DLR înregistrează utilizarea cu sens „pozitiv“ a substantivului *versatilitate* („*versatilitatea* timbrală a acestui scherzo simfonic“, *România literară*, 1973).

Sensuri „negative“ corespund etimonului francez, atestat încă din 1588 (Petit Robert) cu sensul „care îşi schimbă uşor părerile, schimbător, inconstant“. Fr. *versatile* a fost împrumutat din lat. *versatilis* (sursă şi pentru engl. *versatile*), care era „neutru“ semantic, însemnând „mobil, rotitor, care se întoarce uşor, adaptabil“. Acest sens „neutru“ a fost preluat iniţial şi de franceză („épée *versatile*“ este unul dintre primele contexte în care apare acest adjectiv, conform Petit Robert; în biologie, există sintagma „doigt *versatile*“), care a dezvoltat apoi şi sensul „negativ“ preluat de română. În schimb, engleza a păstrat şi sensul etimologic „neutru“, şi chiar i-a adăugat conotaţii pozitive: referitor la o persoană sau la mintea unei persoane, *versatile*

înseamnă „care trece uşor şi rapid de la un subiect la altul, de la o sarcină la alta“, „care are aptitudini în diverse domenii“, iar referitor la un obiect vestimentar, la un produs, la un dispozitiv, „care are multe utilizări, multe aplicaţii“. Este deci evident că sensurile „pozitive“ din limba actuală, opuse acelora mai vechi, sunt copiate după engleză.

Bibliografie: Zafiu (2010g).

2. „Calofilia semidoctă“

Cauza multor greşeli din limba actuală este „cultismul“, adică dorinţa vorbitorilor de a se exprima elevat, de a căuta formule pretenţioase, în locul celor simple, neologisme în locul cuvintelor vechi. Sintagma din titlu, care-i aparţine lui Andrei Pleşu, descrie foarte sugestiv acest tip de inadecvare.

Fenomenul nu este nou. Valeria Guţu Romalo (1964) arată că mai ales lexicul este afectat de „cultism“: în exemple ca „fermoarul acesta nu *circulă*“, „ceasul văd că *staţionează*“, vorbitorii recurg la (cvasi)sinonime neologice, în locul verbelor vechi *a merge* şi *a sta*, ignorând atât faptul că sinonimia nu este perfectă, cât şi contextul. Substituţia cuvintelor mai vechi cu unele neologice nu priveşte numai sinonimele. Ea poate apărea şi în cazul unor cuvinte înrudite etimologic sau din aceeaşi familie lexicală: *motivaţie*, în loc de *motiv* (Rădulescu 2007: 86); *finalitate*, în loc de *final*; *metodologie*, în loc de *metodă* (Slama-Cazacu 2010: 50–53); *problematică*, în loc de *problemă*, ultimul discutat separat în lista noastră.

Un alt tip de „calofilie semidoctă“, bine reprezentat în lista cuvintelor discutate, este crearea sau împrumutarea

unor cuvinte care dublează unităţi lexicale ori expresii deja existente în limbă. Într-un articol despre „pericolele sinonimiei“, Valeria Guţu Romalo (1987: 8) vorbeşte despre fenomenul creării de verbe noi, echivalente semantice ale unor verbe sau ale unor locuţiuni mai vechi. Din seria *a atenţiona – a atrage atenţia*, *a concluziona – a trage concluzii*, *a gestiona – a avea în gestiune*, *a finaliza – a termina* face parte şi perechea *a lectura – a citi*.

Un loc important îl ocupă cuvintele care sunt supuse, în limba actuală, extinderii semantice (*alternativă*, *a audia*, *a debuta*, *a demara*, *a finaliza*, *a implementa*, *a necesita*, *picaj*, *problematică*, *a viziona*), procesul fiind favorizat adesea de trecerea termenilor din limbaje specializate în limba comună şi de existenţa, în alte limbi, a unor corespondente cu sensuri mai bogate. Nu orice extindere semantică are însă un model străin (dacă ar fi aşa, toate lărgirile semantice ar fi calcuri): spre deosebire de calcurile semantice, în cazul cărora sensul copiat este diferit de sensul iniţial al cuvântului, în cazul extinderilor semantice sensul iniţial se păstrează, dar devine mai puţin restrictiv. Unele dintre utilizările cu sens lărgit pe care le considerăm azi greşite au şanse să fie acceptate, până la urmă, în limbă. Interesant este, de exemplu, cazul substantivului *personalitate*, pe care toată lumea îl

înţelege azi ca însemnând, pe lângă sensul din psihologie, şi „persoană care deţine o funcţie importantă în viaţa politică, socială, culturală“. Puţini ştiu însă că acest sens, care a permis substantivului *personalitate* să înlocuiască vechea expresie *faţă simandicoasă*, a fost condamnat la început (Jacquier 1959: 85). Poveşti asemănătoare au şi alte cuvinte din filosofie şi din psihologie, care şi-au lărgit sensul, situaţii neacceptate de normă la început (Jacquier 1959: 81, Graur 1976: 50), dar normale astăzi. *Dilemă* „situaţie cu două ieşiri, ambele dezagreabile“ a ajuns să însemne în majoritatea dicţionarelor româneşti şi „alternativă care pune în dificultate“.

Cuvintele şi expresiile preţioase şi pretenţioase care ilustrează „calofilia semidoctă“ au istorii diferite. Esenţială rămâne însă inadecvarea lor în context.

(a) aborda o ţinută

În română, verbul *a aborda* este polisemantic. Are o serie de sensuri tehnice, „(despre nave) a acosta la ţărm; a se lipi de o altă navă, bord la bord (pentru a o ataca)“, „a se izbi de un alt vas“, „a lovi accidental o navă“ („nava *a fost abordată* în Marea Baltică“), o serie de sensuri în limba comună, „a începe studierea unei probleme, a trata o problemă, a începe o discuţie, a se apuca de o activitate; a se apropia de cineva pentru a-i vorbi“ („ce subiecte

abordează presa?“, „cum *abordezi* o persoană necunoscută?“) şi un sens familiar, înregistrat numai în DEXI, „a acosta, a agăţa pe cineva“. Verbul a fost împrumutat din franceză (*aborder*) în secolul al XIX-lea (primele atestări din DA sunt de la Ghica, cu sens tehnic – „bastimentul, pe care eram, *a* şi *abordat* într-una din schele“ —, şi de la Negruzzi, cu sensul din limba comună „a se apropia de cineva“ – „îl *abordează* cu piept deschis, zicându-i…“).

> Într-un articol din 1949 despre limbajul cronicilor sportive, Gh. Tohăneanu condamnă o serie de expresii traduse sau preluate din alte limbi, considerând că acestea nu corespund firii limbii române. Între acestea, se numără şi „Gazdele *au abordat* pe oaspeţi *de o aşa manieră*, încât…“.

Sensul din limbajul familiar pare a fi o extindere în interiorul limbii române: de la „a aborda o persoană, mai ales o femeie, pentru a începe o discuţie sau o relaţie“ până la „a o acosta sau a o aborda pe stradă, pentru a-i face rău“, drumul e destul de scurt. Această extindere, de fapt o degradare semantică apărută în limbajul colocvial, este ilustrată de exemple precum: „cei doi antrenori ai Naţionalei *au fost abordaţi* şi bătuţi de un grup de persoane“ (*www.romanialibera.ro*), „la plecare, în jurul orei 2.00 noaptea, M. şi prietenii lui *au fost abordaţi* de

doi necunoscuţi“ (*www.libertatea.ro*) şi coexistă cu folosirea verbului în contexte adecvate, fără conotaţii negative: „sibienii *au fost abordaţi* pe stradă de reprezentanţi ai firmei P. M., care le-au garantat succesul pe podium“ (*www.adevarul.ro*), „de curând, am întâlnit o fată. De fapt, ea m-*a abordat*“ (*www. tpu.ro*).

În ultima vreme, verbul *a aborda* cunoaşte două noi extinderi semantice, (deocamdată) nerecomandabile. Pe de o parte, de la sensul „a începe tratatea unui subiect, a unei probleme“, *a aborda* şi-a lărgit foarte mult sfera de complemente pe care le poate primi. Se pot aborda nu doar un subiect, o problemă, o chestiune, ci, mai nou, şi alte lucruri:

> „cum *abordaţi* o agenţie de modele?“ (*1mai.cartiere.ro*);
> „cum *să abordaţi* interviul de angajare“ (*studentiq.ro*);
> „cum *să abordaţi* corect un viraj“ (*infoportal.realitatea.net*);
> „ce metodă *abordaţi* când pescuiţi la ştiucă?“ (*www.facebook.com*).

Această utilizare există şi în franceză, în contexte precum: „*aborder* une épreuve avec courage“, „*aborder* la musique moderne“ (Petit Robert).

Pe de altă parte, în alte contexte, *a aborda* a ajuns să aibă sens mult mai larg, fiind sinonim cu „a avea“ sau „a prefera“, „a adopta“:

> „dacă vreţi *să abordaţi* un mod de viaţă natural“ (OTV, 3.IV.2010);
> „ce ţinută *abordaţi* la servici[u]/interviuri?“ (*www.verze.ro*);
> „ce stiluri de îmbrăcăminte *abordaţi* voi?“ (*www.tpu.ro*);
> „ce gen de muzică *abordaţi*?“ (*tutorials-own.forumhit.ro*).

Deşi nu este înregistrată în dicţionarele franţuzeşti, această extindere apare şi în franceza uzuală: „quel *répertoire abordez*-vous?“ (*www.cheminsdemusique.fr*), „pour le séduire, la femme devrait *aborder une tenue* sensuelle et féminine“ (*www.clubrencontre.org*), „effectivement, il a *abordé un style musical* totalement nouveau“ (*www.cinezik.org*).

Fenomenul se explică fie prin influenţa limbii franceze asupra românei, fie prin dezvoltări semantice paralele în franceză şi în română. Folosirea verbului *a aborda* cu aceste sensuri creează efectul de preţiozitate, de inadecvare.

(a) agresiona

A agresiona, verb format în română, de la *agresiune*, face parte din seria mai largă a verbelor cu sufixul -*iona*, care dublează verbe mai scurte, fără acest sufix, în cazul de faţă *a agresa*, împrumutat din franceză (*agresser*). Niciunul dintre aceste două verbe nu este înregistrat în DEX 2009, deşi *a agresa*, cu toate că nu e foarte vechi în limbă, se bucură de o largă folosire în perioada contemporană. Alte dicţionare explicative au poziţii diferite în ce priveşte aceste două verbe: NDU înregistrează doar pe *a agresa*, nu şi pe *a agresiona*, însă (în mod curios) înregistrează un cuvânt din familia lexicală a acestuia, participiul *agresionat*; DEXI înregistrează ambele verbe.

Verbul *a agresiona* şi participiul său, *agresionat*, se întâlnesc în formulări de tipul:

> „un copil *agresionat*…" (Realitatea TV, 1.VIII.2007);
>
> „agentul *a agresionat*-*o fizic* pe femeie şi pe membrii familiei sale" (*www.obiectivbr.ro*).

Spre deosebire de *a confuziona*, discutat mai jos, *a agresiona* este unul dintre verbele care nu are nicio valoare semantică suplimentară faţă de a omologului său *a agresa*, deci este ceea ce s-ar numi, în termenii lui Al. Graur, un derivat inutil.

alternativă

Conform DEX 2009, *alternativă*, împrumutat din franceză (*alternative*), înseamnă „posibilitate de a alege între două soluţii, între două situaţii etc. care se exclud“, „relaţie între două judecăţi dintre care, dacă o judecată e adevărată, cealaltă e neapărat falsă“. Prin urmare, *alternativă* este corect folosit în contexte de tipul: „rămâi sau pleci, asta e singura *alternativă*“.

Greşeala apărută în folosirea acestui cuvânt, care, prin extindere semantică, dar şi din nevoia de a se exprima mai elevat, a ajuns să înlocuiască substantivele *soluţie*, *posibilitate*, *opţiune* etc., e descrisă astfel de Al. Graur:

> *O alternativă* este o situaţie din care există două ieşiri, deci a fi pus într-o alternativă înseamnă „a avea de ales între două soluţii“. Mulţi au ajuns să creadă că fiecare dintre cele două soluţii este o alternativă, astfel că, dacă au de ales, socotesc că sunt în faţa a două alternative […]. Dar prin aceasta se pierde legătura cuvântului cu baza sa, *a alterna* „a trece de la o fază la alta“.

Fenomenul este ilustrat de contexte precum:

> „înotul şi baletul, două *alternative* sănătoase pentru petrecerea timpului liber“ (*www.protv.ro*);
> „Ford are două *alternative* cu privire la Romcar“

(*www.credite-auto.ro*);

„«Prima casă» rămâne o *alternativă* doar pentru cine nu are bani“ (*www.zf.ro*);

„casa din lemn, *o alternativă ieftină*, durabilă şi simplă“ (*www.evz.ro*).

Noul sens e condamnat de multe lucrări normative mai vechi sau mai noi. Cu toate acestea, DEXI defineşte *alternativa* drept „posibilitate de a alege între două soluţii etc. care se exclud; alegere, soluţie, opţiune“. Un alt sens prezent în acest dicţionar este cel specializat pentru domeniul politic, „formulă şi program paralele cu cele ale guvernului şi ale majorităţii care îl susţine, propuse de un partid sau de o grupare care se află în opoziţie“.

În franceză, sensul „succesiune a două lucruri, a două stări adesea opuse, care revin pe rând“ este considerat (în Trésor) învechit, iar din sensul specializat din logică şi din argumentare, „enunţ format din două propoziţii, dintre care, dacă una este adevărată, cealaltă este în mod necesar falsă şi invers“, prin extindere, s-a ajuns la semnificaţia „permisiune sau obligaţie, adesea inevitabilă, de a alege între două propuneri, între două situaţii etc.“ De aici, şi în franceză este semnalat, ca fiind specific limbajului relaxat, dar frecvent, sensul condamnat şi la noi, „una dintre cele două opţiuni ale unei alternative“. Şi în engleză

povestea este asemănătoare, cuvântul *alternative* ajungând să însemne „o propoziţie care conţine două sau mai multe afirmaţii care se exclud reciproc; afirmarea sau oferirea a două sau mai multe lucruri care se exclud reciproc; libertatea de a alege între două sau mai multe lucruri“.

În exemplele greşite din română, este vorba fie de copierea unui sens dezvoltat în franceză şi/sau în engleză, fie de o evoluţie semantică paralelă petrecută în română, care e posibil să fi apărut în contexte de tipul: *două soluţii alternative > două alternative.*

Bibliografie: Jacquier (1959: 81), Mihăescu (1963a: 21), Al. Graur (1976: 46), Rădulescu (2007: 81–81).

(a) atenţiona (că, cu ceva)

Verbul *a atenţiona* este, aproape sigur, o creaţie pe teren românesc, de la *atenţie/atenţiune*, chiar dacă unele dicţionare indică drept etimon fr. *attentionner*. E greu de crezut că la originea unui verb românesc stă un verb francez rar şi regio-nal (aşa cum este calificat în Trésor), absent din alte dicţionare (Petit Robert).

A atenţiona cu sensul „a atrage atenţia cuiva“ este util, pentru că evită o expresie frazeologică mai lungă şi mai anevoioasă. Putem folosi verbul *a atenţiona* în contexte de tipul: „arbitrul l-*a atenţionat* pe fotbalist că a depăşit linia careului“, „profesorul i-a *atenţionat* pe copii să nu

mai vorbească“, pentru a evita formularea mai lungă „i-a/le-a atras atenţia“. Cu acest sens, verbul (sau participiul provenit de la acest verb) este utilizat tranzitiv, cu complement direct uman (*pe fotbalist*, *pe copii*).

Există însă şi alte utilizări ale verbului *a atenţiona*, care se îndepărtează de cea tipică fie prin construcţia sintactică, fie prin tipul semantic de complement acceptat:

– o utilizare „absolută“, fără complement direct, atunci când nu este nevoie ca acesta să fie explicit („B. *a atenţionat* în Guvern că Poliţia s-a transformat în instituţie care apără clanurile mafiote şi trebuie reorganizată imediat“, *www.hotnews.ro*);

– folosirea ca *verbum dicendi* (verb de declaraţie) („meteorologii *atenţionează* că în vestul, nord-vestul şi centrul Rusiei va ninge viscolit şi în următoarele două zile“, *stiri.rol.ro*);

– folosirea cu privire la un substantiv inanimat, în limbajul meteorologic: „Maramureşul, *atenţionat* din nou cu cod galben“ (*www.infomm.ro*); în acelaşi limbaj, se aude tot mai des formula aproape stereotipă *atenţionare meteorologică*.

Deşi verbul *a atenţiona* este destul de nou în română – faptul că nu este înregistrat în DA poate fi dovada că verbul a apărut în română în secolul al XX-lea –, lărgirea semantică nu se opreşte la structurile menţionate. Este

greu de spus când, dar e evident că verbul a căpătat recent sensul familiar, eufemistic „a oferi cuiva un dar, a oferi flori, obiecte etc. în schimbul unor mici servicii“ (DEX 2009) şi „a mitui pe cineva“. E posibil ca *a atenţiona* şi expresia *a oferi o mică atenţie* să-şi fi adăugat acest sens din nevoia de a exprima eufemistic o practică obişnuită la noi, de la oferirea de „mici atenţii“ la „atenţionarea“ cu sume serioase: *a face atent pe cineva* şi *a atrage atenţia cuiva* sunt acţiuni mult mai uşor de îndeplinit dacă mijlocul prin care se realizează este reprezentat de anumite beneficii (financiare).

Rămâne de văzut câte dintre aceste preţiozităţi (extinderi semantice şi sintactice) vor fi păstrate de limbă.

(a) audia, audienţă

Două verbe „cu distincţie“ domină, în ultima vreme, modul de a exprima în română percepţia auditivă şi vizuală: *a audia*, în loc de *a asculta* ori *a auzi* şi *a viziona*, în loc de *a vedea*. Deocamdată, ne ocupăm de povestea lui *a audia* (şi a familiei sale lexicale), a cărui utilizare în locul verbelor *a asculta*, *a auzi* reprezintă o dublă greşeală, de sens şi de adecvare:

> „la radio *am audiat* o emisiune foarte inteligentă a lui G. B.“ (*www. docstoc.com*);
> „asta nu înseamnă că nu *audiaţi* emisiunea“ (*index*-

web.ro);

„elevii *audiază* melodia şi notează sentimentele trezite la *audierea* melodiei“ (proiect didactic, *www.didactic.ro*);

„îmi place să *audiez* muzică ambientală, electronică, folk“ (*www. ejobs.ro*);

„recunosc că muzică argentiniană nu mai *audiasem*“ (*www. doinaanghel.com*).

Verbul *a audia* are un sens juridic, „a asculta un martor“ şi un sens din limba comună, „a asculta un şir de lecţii, de prelegeri, de înregistrări muzicale“ (DEX 2009), chiar „a asculta muzică, de obicei înregistrată“ (NDU). Dicţionarele spun că e format de teren românesc, din *audienţă*, *auditor*, *audiţie*, dar trimit şi la lat. *audire* „a auzi, a asculta, a afla, a fi numit“. Forma pe care o are corespondentul franţuzesc, *auditionner*, exclude etimologia franceză a acestui verb. Dacă l-am fi preluat din franceză, aşa cum am făcut cu *a viziona*, am fi avut două verbe cu aceeaşi structură, *audiţiona* şi *viziona*, dar îl avem numai pe ultimul. De altfel, în franceză, *auditionner* înseamnă şi „a asculta martori“, primul sens din Petit Robert, atestat din 1793, şi, referitor la un muzician, la un actor, „a da o audiţie pentru a obţine o angajare“, un sens atestat abia în secolul al XX-lea (Trésor). Asocierea cu sensul „a asculta pentru a evalua“

(„*auditionner* une disque“) – probabil prin analogie cu *visionner*, care înseamnă „a examina din punct de vedere tehnic un film în curs de realizare“ – a fost criticată (considerată „barbară“, „abuzivă“) de dicţionarele din anii ’70, dar astăzi este acceptată.

Am spus povestea verbului *auditionner* din franceză pentru că ea seamănă cu cea a substantivului românesc *audienţă*. Folosirea termenului *audienţă* cu sensul „public, auditoriu“ a fost condamnată ca reprezentând copierea engl. *audience* sau a fr. *audience* (la rândul lui, acest înţeles din franceză, atestat la începutul secolului al XX-lea, pare a fi copiat după engleză, unde sensul e atestat la mijlocul secolului al XIX-lea). În general, dicţionarele româneşti nu înregistrează această accepţie. Numai în DEXI apare sensul „public, auditoriu (la o conferinţă, la un curs, la un concert etc.)“, „număr calculat de persoane care urmăresc un anumit post sau emisiune de radio sau de televiziune“. Pentru mulţi dintre noi, acest ultim înţeles este cel la care ne gândim prima dată când auzim cuvântul *audienţă*. E greu să mai spunem deci că folosirea lui *audienţă* cu sensul „public“ şi, de aici, *indicele de audienţă* al posturilor de radio şi de televiziune reprezintă o greşeală de exprimare. Sigur că este vorba despre copierea sensului din engleză, dar termenul *audienţă* este acum recunoscut internaţional cu

această accepţie din media, inclusiv în franceză, care e destul de conservatoare.

Bibliografie: Avram (1997a: 18), Stoichiţoiu Ichim (2005: 118), Rădulescu (2007: 87).

(a) capacita

Verbul *a capacita* ilustrează două fenomene lingvistice frecvente în limba actuală: preferinţa pentru cuvintele preţioase, noi şi adăugarea unui nou înţeles (dacă nu chiar reîmprumutarea) la un cuvânt care avea o anumită vechime în limbă, fiind consacrat cu un anumit sens. Existenţa verbului *a capacita* şi a participiului *capacitat* e semnalată de Iorgu Iordan încă din anii ’40 şi pusă în legătură cu substantivul *capacitate* (cu sensul „examen“), de la care se pare că s-a format prin derivare regresivă: „N. a fost *capacitat* pentru învăţământ, în urma examenului depus.“ Verbul *a capacita* cu sensurile „a câştiga adeziunea, încrederea cuiva; a-şi alătura pe cineva“, „a pune pe cineva în situaţia de a îndeplini o acţiune“ este un împrumut recent, neînregistrat în DEX 2009, şi apare frecvent în limba actuală, cu o mare varietate semantică. În unele contexte, *a capacita* are un înţeles vag, greu de ghicit şi de înlocuit prin sinonime. În:

> „nu putem să îi *capacităm* pe toţi“ (OTV, 4.III.2008),

capacităm poate fi înlocuit prin „stimulăm“, „să ni-i alăturăm“, „să le câştigăm adeziunea“ etc.

Într-un exemplu ca:

> „i-*a capacitat* pe oamenii respectivi că urmează să vin eu acolo“ (OTV, 13.III.2008),

a capacita înseamnă fie „a mobiliza (pentru că)“, fie „a anunţa, a pune în temă“.

Surprinzător, în unele contexte *a capacita* este varianta mai preţioasă a lui *a face*:

> „m-a i *capacitat* să aflu de vaselina asta conductoare electric“ (*www.mediatec.ro*).

În fine, în unele contexte *a capacita* cunoaşte un alt tip de extindere semantică, folosindu-se cu complement inanimat şi cu sensul apropiat de „a folosi“:

> „acest tip de servicii *va capacita* resursele intelectuale ale companiei în totalitate, de la început până la livrare“ (*www.renconsult.ro*).

Verbul *a capacita* reprezintă unul dintre puţinele cazuri în care influenţa engleză nu explică (cel puţin, nu integral) sensurile (lărgite) actuale. DEXI, NDU indică drept etimon al verbului *a capacita* it. *capacitare*, care înseamnă „a convinge“. Etimologia franţuzească nu se

poate invoca, pentru că dicţionarele franceze consultate (Petit Robert, Trésor) nu înregistrează acest verb. Nu se poate însă trece cu vederea existenţa acestui verb în limba engleză (Oxford Dictionary). Englezescul *to capacitate*, care provine din substantivul *capacity* + sufixul -*ate*, are două sensuri: unul aparţinând limbii comune („a înzestra pe cineva cu capacitate; a face capabil; a face capabil din punct de vedere legal") şi unul specializat, din biologie („a face ca un spermatozoid să sufere anumite transformări la trecerea prin aparatul de reproducere feminin, astfel încât să devină capabil să penetreze şi să fertilizeze un ovul"). Prin urmare, noul *a capacita* din română pare să fie mai apropiat semantic de verbul corespunzător din italiană decât de cel din engleză. Lărgirea semantică este însă, cel mai probabil, produsă în interiorul limbii române. Deşi prezintă unele avantaje (de pildă, evitarea unei perifraze), *a capacita*, cuvânt intens folosit în limba actuală, are totuşi un sens vag în română, ceea ce permite utilizarea lui într-o mulţime de contexte, cu dezavantajul unei comunicări ambigue, echivoce.

Bibliografie: Iordan (1943: 234).

(a) concluziona discuţia

La începutul anilor ’60, Florica Dimitrescu considera că *a concluziona* cu sensul „a trage concluzii" era o

inovaţie la vremea aceea („în urma discuţiilor purtate aici, putem *concluziona* că…“). Ca aproape toate inovaţiile, verbul *a concluziona*, deşi a fost condamnat iniţial, a fost acceptat de limbă şi de dicţionare, ca verb intranzitiv, cu sensul „a trage concluzii“, familiar „a încheia discuţia“. Folosirea lui *a concluziona* a făcut ca *a conchide* şi *a conclude* să fie trecute în umbră. Dintre dicţionarele consultate, numai NDU, care este un dicţionar foarte „permisiv“, indică şi folosirea tranzitivă, însă, în absenţa unui exemplu, presupunem că se referă la situaţia în care complementul direct este o propoziţie subordonată introdusă prin *că* (de tipul „instanţa *a concluzionat* că acţiunea nu poate fi acceptată“).

Ca şi *a atenţiona*, pe care l-am discutat deja, şi *a confuziona*, pe care urmează să-l discutăm, *a concluziona* este format pe teren românesc, de la *concluzie*, prin intermediul contrucţiei *a trage o concluzie/concluzii*. În mod paralel, *a atenţiona* „rezumă“ expresii ca *a atrage atenţia* sau *a face atent* (*pe cineva*).

Utilizarea tranzitivă (cu subiect uman şi complement direct nonuman) este foarte frecventă în limba actuală, însă nu este acceptată de normă:

„eu aş dori *să concluzionăm* discuţia“ (*forum.softpedia.com*);

„ca *să concluzionez* conferinţa de presă

@rugbyromania, zic doar atât: Hai, România!!!!!!“ (*twitter.com*);

„după utilizarea practică a celor două metode, *concluzionăm* faptul că, pentru o cercetare complexă, în urma căreia să rezulte informaţii variate, este necesar să folosim metoda sondajului“ (*webcache. goleusercontent.com*).

Utilizarea tranzitivă poate fi o dezvoltare în interiorul limbii române, dar e mai probabil să fi copiat structura sintactică a engl. *to conclude*, ale cărui utilizări seamănă foarte mult cu cele tranzitive din română: „*to conclude* a discussion, an essay, a report, a letter, a meating etc.“

Verbul *a concluziona* şi-a extins posibilităţile de combinare, ajungând să se folosească, în contexte nerecomandabile, cu subiect inanimat „personificat“:

„practic, vom transmite astăzi trei mesaje esenţiale, care *concluzionează* dezbaterea din ultimele patru luni pe marginea Green Paper“ (*www.pensiileprivate.ro*);

„o anchetă a FIFA *concluzionează* că Mondialul 2010 a fost un succes“ (*www.realitatea.net*);

„un studiu *concluzionează* că ţările europene trebuie să îşi înteţească eforturile de stimulare a competenţelor de citire“ (*www.sursadestiri.ro*);

„studiul *concluzionează* că trei sferturi din

> utilizatorii de internet vizitează reţele sociale şi bloguri“ (*www.mariussescu.ro*).

Schimbarea tipului de subiect determină şi o schimbare semantică. În aceste exemple, *a concluziona* nu mai înseamnă „a trage concluzii“,ci „a conţine concluziile“.

Bibliografie: Dimitrescu (1962a), Forăscu (1999: 5).

(a) confuziona

A confuziona face parte din seria mai largă a verbelor în *-iona*, împrumutate din franceză sau create pe teren românesc după modelul celor din franceză. Această serie de verbe are două trăsături caracteristice: fie prin verbul în *-iona* se evită o unitate frazeologică mai lungă şi mai anevoioasă (*a atenţiona* pentru *a atrage atenţia*; *a relaţiona* pentru *a pune în relaţie*), fie verbul în *-iona* dublează un verb mai vechi, mai bine împământenit în limbă (*a sugestiona* dublează incorect pe *a sugera*, *a obiecţiona* pe *a obiecta*).

A confuziona este un verb preţios şi pretenţios, care evită expresia mai lungă *a provoca o confuzie*. În limba actuală, acest verb este folosit frecvent, la mai toate formele sale flexionare:

> „nu cumva te-*a confuzionat* terminologia asta“ (*forum.softpedia.com*);

„e greu de spus dacă această avalanşă de date ne ajută să înţelegem mai bine ceea ce se întâmplă în jurul nostru sau, din contră, mai mult ne *confuzionează*“ (*www.revista22.ro*);

„va parazita campania pentru euroalegeri şi *va confuziona* şi mai mult un electorat şi aşa extrem de slab informat“ (*www.ziare.com*);

„în condiţiile în care Legea asigurărilor de sănătate a intrat de curând în vigoare, populaţia şi cadrele medicale fiind *confuzionate*“ (*www. ziaruldeiasi.ro*);

„aici, nu avem *să confuzionăm cumpărătorii*“ (Realitatea TV, 27.III.2007).

Dacă în cazul altor verbe cu sufixul -*iona* împrumutul din franceză este o ipoteză mult mai plauzibilă, întrucât în franceză verbul-sursă este înregistrat de dicţionare şi e larg folosit, în cazul lui *a confuziona* problema se pune diferit. *A confuziona* nu este înregistrat în DEX 2009. Apare numai în DEXI, unde se arată că este creat de la cuvântul românesc *confuzie*, prin derivare cu sufix. Această origine pentru *a confuziona* este probabil corectă, întrucât în Trésor, omologul său francez, *confusionner*, este înregistrat sub derivatele substantivului *confusion*, nebeneficiind de o intrare de dicţionar proprie, ceea ce înseamnă că este rar, periferic. Internetul indică

însă că verbul e destul de folosit: un fragment precum „je suis confusionné“ are peste 1800 de ocurenţe (conform unei căutări avansate pe Google.fr, la 10 iulie 2011).

Ar mai fi de remarcat şi înregistrarea în dicţionare a unor cuvinte din familia lexicală a verbului *a confuziona*: *confuzionant* („care provoacă confuzie“), cuvânt pentru care informaţiile despre origine sunt contradictorii (DEX 2009 indică formarea de la substantivul *confuzie*, însă e greu de imaginat apariţia acestei forme fără un intermediar verbal, întrucât derivatele în *-ant* au o importantă componentă procesuală; DEXI indică formarea acestui cuvânt de la verbul *a confuziona*) , *confuzionism* („tendinţă de a crea confuzie, dezorientare“, din fr. *confusionnisme*) , *confuzionist* („persoană care creează confuzii“, din fr. *confusionniste*), *confuzional* („referitor la confuzia mintală“, din fr. *confusionnel*). *A confuziona* este deci sprijinit de o paradigmă lexicală bogată.

Al. Graur încadrează verbul *a confuziona* în categoria derivatelor inutile. Totuşi, „succesul“ verbului *a confuziona* (şi al participiului adjectivizat *confuzionat*) se explică prin faptul că este mai scurt decât *a provoca o confuzie*, este diferit semantic de verbul *a confunda*, care înseamnă „a face o confuzie“ şi e folosit ca variantă mai scurtă a acestei expresii.

Bibliografie: Graur (1976: 66), Forăscu (2005b: 7).

(a) debuta pe cineva

Un fenomen supărător al exprimării jurnalistice curente este înlocuirea aproape completă a verbului *a începe* cu mai noile sale „sinonime“, *a debuta* şi *a demara*. După cum arată şi următoarele exemple, culese din emisiuni de televiziune şi de pe internet, aproape că nimic nu mai „începe“, ci totul „debutează“ sau, după caz, „demarează“:

> „Ora Pământului *a debutat* în urmă cu patru ani la Sydney“ (Pro TV, 27.III.2011);
> „întâlnirea *a debutat* cu un discurs al ministrului transporturilor“ (TVR 2, 20.V.2009);
> „seara nebună promisă de trupa Gogol Bordello *debutează* la aceeaşi oră cu Jurnalul nostru cultural“ (TVR Cultural, 9.III.2011);
> „şedinţa Consiliului Judeţean *a debutat* cu un recital de colinde“ (*www.ziare.com*);
> „luna mai *va debuta* cu temperaturi normale“ (Antena 1, 23.III.2009);
> „ploile *au debutat* în forţă“ (Antena 3, 1.III.2008).

Uneori, *a debuta* e folosit, din raţiuni de variaţie stilistică, ca sinonim cu *a începe*:

> „ediţia din acest an *va începe* pe 3 iunie la Cluj-Napoca şi, atenţie, *va debuta* pe 15 iunie şi la

Sibiu“ (Radio România Actualităţi, 25.V.2011).

Nu doar uzul excesiv e supărător în cazul verbului *a debuta*. Deranjantă este şi extinderea sa semantică, prin care sunt permise schimbări profunde ale disponibilităţilor combinatorii.

A debuta, împrumut din franceză (*débuter*), are următoarele sensuri: „a-şi face debutul într-o carieră, pe scenă etc.; (despre un autor) a publica prima lucrare“ (DEX 2009). NDU înregistrează, pe lângă sensurile din DEX 2009, şi folosirea pe care o discutăm aici „a începe, a porni, a se ivi“, pe care o ilustrează cu un citat din Blaga: „se pare că aşa *debutează* ideile: cu o schiţare exuberantă a propriilor posibilităţi“. DCR2 menţionează şi folosirea tranzitivă a acestui verb, cu sensul originar, „a ajuta pe cineva să-şi facă debutul, să-şi înceapă cariera“, exemplificată cu următoarele extrase din presă: „toposurile culturale devin stereotipii de conţinut egalizate la majoritatea poeţilor *debutaţi* în fosta colecţie «Luceafărul»“ (*Luceafărul*, 1984), „B. a refuzat *să* o *debuteze* pe G. A.“ (*22*, 1993).

În Petit Robert, *débuter* cu sensul „a face primii paşi într-o activitate, într-o carieră; a începe“ şi cu subiect uman („*débuter* dans la vie“) e atestat încă din 1665; următorul sens, „a începe să apară pe scenă“, este atestat din 1754. Schimbarea de regim sintactico-semantic, adică

acceptarea unui subiect nonuman, glosată ca „despre lucruri, a începe“ („discours qui *débute* par une citation“), nu este datată în Petit Robert. În schimb, după dicţionarul Trésor, putem data această folosire la sfârşitul secolului al XIX-lea/începutul secolului al XX-lea. Verbul e atestat şi în engleză (vezi Oxford Dictionary) începând cu secolul al XIX-lea, ca format de la substantivul omonim, împrumutat, la rându-i, din substantivul francez *début*. În limba engleză, *to debut* are un sens strict: „a-şi face debutul, a apărea sau a juca în public pentru prima dată“, deci extinderea de sens din română şi din franceză nu s-a petrecut şi în engleză.

Din prezentarea de până aici rezultă că înlocuirea verbu-lui *a începe* prin *a debuta* antrenează o importantă schimbare semantică, înregistrată doar de NDU: folosirea lui *a debuta* cu subiect nonuman, care e posibil să fie rezultatul copierii modelului franţuzesc. Dacă pentru activităţi umane (de tipul „spectacolul *a debutat*“) extinderea semantică se poate explica (nu însă şi accepta!), pentru evenimente care nu presupun existenţa unui *agent* (de tipul „luna mai/ploile debutează“) nu se poate găsi nicio altă explicaţie decât năzuinţa spre o exprimare mai aleasă. Apariţia lui *a debuta* în contexte nespecifice determină şi modificări ale tiparului sintactic: *a debuta* a ajuns să fie folosit tranzitiv, cu obiect direct

uman: „era *să mă debuteze* atunci Piteştiul“, „vreau *să debutez tineri* foarte mulţi“ (*apud* Mareş 1991: 274). Dacă schimbările semantice de mai sus se explică prin analogia cu *a începe* (care are subiect uman), această schimbare sintactică nu are aceeaşi cauză. Se poate explica printr-un calc după franceză, unde acest tipar este înregistrat şi criticat de specialişti.

Este deci corectă numai folosirea intranzitivă verbului *a debuta*, cu sensul „a-şi face debutul“, în combinaţie cu subiect uman. Formulări greşite de tipul „ploaia/emisiunea *a debutat*“ pot fi evitate prin folosirea verbului *a începe*, moştenit din latină, fără restricţii de combinare şi adecvat stilistic în orice contexte.

Bibliografie: Seche (1960), Mareş (1991: 274–275), Guţu Romalo (1964: 24), Forăscu (1999: 5), Stoichiţoiu Ichim (2005: 55), Rădulescu (2007: 91).

(a) demara un program

Ca şi *a debuta*, *a demara* şi-a extins sensul şi a ajuns un sinonim mai preţios al verbului *a începe*. Aşa cum vom vedea, chiar dacă orice persoană şi orice lucru poate să debuteze, nu orice şi, mai ales, nu oricine poate să demareze. Ca în multe alte situaţii, *a demara* a fost împrumutat din franceză (*démarrer*), cu înţelesul tehnic „(despre autovehicule, motoare etc.) a se pune în mişcare,

a porni“, „a dezlega odgoanele unei corăbii (în vederea plecării)“, din care s-a dezvoltat, printr-un calc semantic ulterior după franceză sau prin metaforă, în interiorul limbii române, sensul figurat „a-şi lua avânt, a porni în viteză“, pe care NDU îl exemplifică prin: „exodul forţelor de muncă spre exteriorul capitalist şi civilizat *demarase* şi el“. DEXI adaugă un alt sens, referitor la acţiuni, la afaceri: „a începe, a iniţia“: „(el) *a demarat* o afacere cu produse cosmetice“. E interesant că şi în franceză, deşi verbul e atestat cu înţelesul referitor la corăbii încă din secolul al XIV-lea, sensul „a începe o afacere, o lucrare“ este mult mai nou, datând abia de la mijlocul secolului al XX-lea (Trésor).

Ceea ce deranjează în cazul verbului *a demara* este inadecvarea lui în anumite contexte, precum şi folosirea sa excesivă, prim mimetism, ajungând până la clişeizare, în pofida sensului său tehnic. *A demara* poate înlocui nu numai verbul *a începe*, ci şi alte verbe: *a crea*, *a constitui*, *a fonda*, *a forma*, *a iniţia*, *a institui*, *a înfiinţa*, *a întemeia*, *a orândui*, *a pleca*, *a porni*, *a pregăti*, *a structura* etc. Extinderea sa în uz e totuşi limitată de anumite constrângeri semantice asupra complementelor. În utilizarea tranzitivă, cu subiect şi complement direct, subiectul este aproape exclusiv uman, iar complementul face parte din seria substantivelor abstracte *afacere*,

campanie, *producţie*, *program*, *proiect* etc:

„7000 de euro pentru femeile care *demarează* o afacere“ (*www. manager.ro*);
„Opel *demarează* producţia în serie a noului model Astra GTC“ (*www.capital.ro*);
„MS *demarează* programul de fertilizare *in vitro*“ (*www.info-sănătate.ro*);
„Ştirile Pro Tv *demarează* campania «Vreau şi eu părinţii mei»“ (*www.protv.ro*);
„*demarăm* oferta de cursuri cu program practic“ (*www.facebook.com*);
„este esenţial *să demarăm* rapid realizarea Panteonului Naţional“ (declaraţie a unui politician, *www.ziarulprofit.ro*);
„am decis *să demarăm* negocieri cu PDL“ (declaraţie a unui politician, *www.realitatea.net*);
„opoziţia ar putea *demara* procedura de suspendare“ (Prima TV, 4.X.2010);
„corpul de control *a demarat* deja verificările“ (TVR 2, 4.VI.2009);
„pentru *a*-şi *demara* activitatea, are nevoie de anumite echipamente“ (TVR 2, 1.IV.2009).

Restricţiile pentru complementul direct privesc şi subiectul verbului *a demara*, când acesta e folosit intranzitiv (numai cu subiect, fără complement direct):

„târgul finanţărilor pentru agricultură *demarează* astăzi“ (*www.adevarul.ro*);
„de mâine *demarează* Iarmarocul de Paşti“ (*www.jurnal.md*);
„programul «Rabla» *demarează* în luna martie“ (*www.green-report.ro*);
„campania de promovare turistică a României *demarează* şi în străinătate“ (*www.dailybusiness.ro*);
„un târg de supermaşini *a demarat* în Bucureşti“ (Pro TV, 11.IV.2009).

Deşi *a debuta*, care funcţionează în limba actuală cu mai puţine restricţii semantice, ar putea să-l înlocuiască pe *a demara* în aceste contexte, *a demara*, deşi nu (mai) are un sens specializat, păstrează restricţii asupra complementelor, şi deci nu e capabil să-l înlocuiască pe *a debuta* în orice apariţie. Se spune (în mod greşit, inadecvat, desigur) „seara *a debutat* la aceeaşi oră“, „luna mai *va debuta* cu temperaturi normale“, „ploile *au debutat* în forţă“, dar nu „seara *a demarat* la aceeaşi oră“, „luna mai *va demara* cu termperaturi normale“, „ploile *au demarat* în forţă“. Aşadar, cele două verbe, deşi au invadat limba actuală până la clişeizare şi tind să elimine verbul *a începe* şi seria lui, îşi împart încă echitabil

terenul.

Bibliografie: Rădulescu (2007: 65–66).

derapaj

O schimbare semantică de acelaşi tip cu cea petrecută în cazul verbelor *a debuta* şi *a demara* – dezvoltarea unui sens metaforic pornind de la un sens tehnic, legat de autovehicule – a fost observată şi pentru substantivul *derapaj*, supus unei extinderi semantice. În DEX 2009, *derapaj* este definit prin trimitere la *a derapa*, care înseamnă numai „(despre roţi de cauciuc şi despre vehicule cu asemenea roţi) a aluneca într-o direcţie înclinată faţă de direcţia normală de mers“. Un nou sens, neacceptat de normă, este înregistrat în NDU, „a o apuca pe căi greşite“, şi în DEXI „(fig., despre situaţii, evenimente etc.) a se schimba defavorabil şi neprevăzut“ şi apare destul de frecvent, mai ales în limbajul presei:

> „România nu se află în *derapaj* economic“ (*www.evz.ro*);
> „un nou *derapaj* religios al statului laic“ (*lacoltulstrazii.word press. com*);
> „Mădălina Manole – moartea ca un *derapaj* de televiziune“ (*stiri. rol.ro*).

Sensul există şi în franceză: „après le *dérapage*

sécuritaire la Tunisie risque un *dérapage* économique“ (*www.tunisie-presse.com*) şi, la fel ca în cazul verbului *a demara*, nu putem fi foarte siguri dacă româna a copiat noul sens după modelul francezei sau l-a creat prin mecanisme metaforice. Ceea ce ştim cu siguranţă este că e bine să evităm substantivul *derapaj* în astfel de contexte.

Bibliografie: Stoichiţoiu Ichim (2005: 66).

determinat să

Extinderea folosirii adjectivului *determinat* cu înţelesul „ferm, hotărât“ este un exemplu tipic de copiere a unui sens din engleză, care se adaugă la un cuvânt deja existent în română – fie format în interiorul limbii române, fie împrumutat din franceză (*déterminé*). Cel mai probabil, avem a face cu o coincidenţă istorică: deşi în limba română există premisele dezvoltării semnificaţiei „ferm, hotărât, decis“ pentru cuvântul *determinat*, această accepţie este în limba actuală rezultatul influenţei engleze de dată recentă. De aceea, folosirea lui *determinat* pentru „ferm, hotărât, decis“ e simţită ca nepotrivită şi condamnată de lucrările de cultivare a limbii.

Unitatea lexicală care corespunde în engleză româneascului *determinat* este *determined*. Engl. *determined* este participiul (pasiv) trecut al verbului *to determine*, glosat de Oxford Dictionary astfel: „a stabili

sau a decide (într-o discuţie, controversă etc. sau o sentinţă, concluzie, problemă etc.) ca judecător sau arbitru“, „a discuta şi rezolva o problemă sau a susţine o teză într-o dezbatere academică“. Pe lângă substantive, *determined* are un comportament variabil, uneori mai verbal (*a woman determined to*), alteori mai adjectival (*a very determined woman*).

Româna cunoaşte ambele folosiri ale cuvântului *determinat* din engleză, mai greu de separat, pentru că restricţiile de topică a adjectivului sunt diferite în cele două limbi. Există un *determinat* mai verbal, ca în exemplul

> „a început cu un *om determinat să* ajute“ (*www.gadget.ro*),

şi un *determinat* mai adjectival (dovadă sunt toate mărcile de gradare sau de aproximare de care e însoţit), ca în exemplele:

> „dacă da, atunci care-i diferenţa dintre un *om foarte determinat*, unul *aproape determinat* şi unul *destul de determinat*?“ (*www.erepublik.com*);
> „Irinel este *extrem de determinat* să o recâştige pe Irinuca“ (Kanal D, 11.V.2011).

Aşa cum se poate observa din aceste exemple, *determinat* intră în acelaşi tip de construcţii ca şi

sinonimul său, *hotărât*. Nu construcţia acestui adjectiv este condamnabilă, ci faptul că substituie, în mod destul de artificial, cuvinte sinonime deja încetăţenite.

Nu este exclus însă ca *determinat* să-şi fi creat singur sensul „hotărât, ferm“, aşa cum nu este exclus ca acest sens să fi fost preluat din franceză. Acest lucru este susţinut de atestări anterioare influenţei engleze:

> „răspunsul dat rebelilor a fost negativ şi *determinat*“ (G. Bariţiu, în DLR);
> „soldat *determinat*“ (I. Costinescu, în DLR).

În aceste condiţii, este aproape sigur că influenţa engleză a dus la folosirea din ce în ce mai frecventă, chiar excesivă a acestui cuvânt cu sensul „hotărât, decis, ferm“, însă, după cum am arătat mai sus, această accepţie avea toate premisele de a se fi dezvoltat pe o cale istorică firească din unul dintre sensurile verbului românesc *a determina*. În orice caz, pentru majoritatea vorbitorilor, *determinat* înseamnă „cauzat“, iar sensul „hotărât, ferm“ e simţit ca neromânesc.

Bibliografie: Stoichiţoiu Ichim (2005: 108; 2006b: 76), Gruiţă (2006: 18).

escaladarea conflictului

Un cultism consemnat şi condamnat încă din anii ’70

este dubla lărgire de sens a verbului de provenienţă franceză *a escalada* şi a cuvintelor din familia sa lexicală (în special, a substantivului deverbal *escaladare*). După DEX 2009, *a escalada* înseamnă „a se căţăra pe un zid sau pe un alt obstacol înalt, pentru a trece de partea cealaltă“, prin extindere „a sări un obstacol“. Descriem pe scurt şi încercăm să explicăm mutaţiile de semnificaţie ale acestei familii lexicale.

Pe de o parte, *a escalada* este o variantă „mai cultă“ a verbului *a urca* sau a structurii *a sări pe*: „a profitat de faptul că a fost lăsat singur în încăperea fără gratii la geam, a *escaladat* fereastra şi a ieşit în drum“ (*sock.ro*), „acesta a fugit din sediul judecătoriei, după ce a *escaladat* fereastra din camera de arest“ (*www.ziare.com*). Aceste contexte, deşi ilustrează un sens acceptat al verbului *a escalada*, sunt destul de inadecvate stilistic (a se compara cu contextul de tipul „alpinistul *a escaladat* peretele în zece minute“, în care *a escalada* este firesc, potrivit).

Pe de altă parte, mai aberantă este folosirea lui *a escalada* şi a familiei sale lexicale cu sensurile „a înteţi, a creşte, a intensifica, a extinde treptat“. Această a doua deviere este înregistrată de Al. Graur încă din anii ’70:

> „*escaladarea* războiului din Vietnam“, „*escaladarea* violenţei în Irlanda de Nord“, „*escaladarea* preţurilor“ (*apud* Graur 1976: 25);

„*escalada* protecţionismului“ (*Scânteia*, 1977, în DCR2);
„*escalada* pornografiei“ (*Contemporanul*, 1978, în DCR2)

şi persistă şi în limba română actuală:

„Rusia afirmă că *escaladarea* tensiunilor în Peninsula Coreeană reprezintă un «pericol colosal»“ (*www.hotnews.ro*).

Această a doua extindere semantică este înregistrată de unele dicţionare româneşti recente (DCR2 şi DEXI). În DEXI, există însă indicaţia „fig., complementul indică stări conflictuale“ pentru acest sens, deci ne-am aştepta ca doar *tensiunile*, *conflictele*, *războaiele* „să escaladeze“. Studierea atentă a materialului de limbă arată totuşi că *a escalada* pare să înlocuiască verbul *a se intensifica*, indiferent de caracteristicile semantice ale elementului care se intensifică. Astfel, pot „escalada“ şi „lucrurile“, şi „sentimentele“:

„el se află într-o situaţie în care nu vrea *să escaladeze* lucrurile“ (OTV, 27.III.2011);
„*escaladarea* iertării“ (*www.horoscop-astrologie.ro*);
„amândoi au dreptate în aparenţă, doar că Boogie încurcă rău esenţa, iar *escaladarea* tristeţii începe

de aici“ (*www.revistatribuna.ro*).

În unele contexte, chiar nu se înţelege ce sens ar putea avea cuvântul în cauză:

„Washingtonul se pregăteşte pentru *escaladarea* războiului din Libia“ (titlu, *www.wsws.org*).

Primul paragraf al articolului cu acest titlu ne lămureşte totuşi că este vorba despre „intensificarea“ conflictului, în acelaşi limbaj de lemn: „la Washington şi în mass-media americană, au loc dezbateri publice pe tema «înarmării rebelilor». Acest lucru indică o *escaladare* dramatică a războiului din Libia, condus de SUA“.

Probabilitatea ca extinderile semantice amintite să fie rezultatul influenţei engleze nu este cu totul exclusă, deşi în dicţionarele englezeşti verbul *to escalade* are un sens foarte restrâns: „a se căţăra pe sau a trece peste un zid cu ajutorul scărilor“ (Oxford Dictionary). Contextele de pe internet arată că *to escalade* nu se foloseşte cu înţelesul „a sări, a urca“ (o fereastră), dar e destul de frecvent cu sensul „a se intensifica“.

În acest punct, ne putem îndrepta atenţia spre dicţionarele franţuzeşti, care clarifică provenienţa conţinutului semantic pe care-l discutăm aici. În Trésor, prima accepţie a verbului *escalader* – prezent şi în română – este „a lua cu asalt prin escaladă (alpinism,

urcare)“ şi este ilustrat prin „ils *escaladent* la barricade pour se jeter au combat“. De aici a apărut un sens figurat, „escalader le pouvoir, la liberté“. Trebuie observat însă că *escalader* cu această accepţie e tranzitiv, deci ipoteza calchierii acesteia şi a tiparului sintactic corespunzător în română se exclude, pentru că româna nu cunoaşte această folosire (nu se poate spune „el *escaladează* conflictul“, ci numai „conflictul *escaladează*“). Prin extindere, este înregistrat şi sensul secundar „a se căţăra, a pătrunde cu greu“ („*escalader* un mur“). A doua semnificaţie principală a lui *escalader* este „a sări, a urca pe“ („*escalader* un arbre, une colline“), completată de utilizarea prezentă în terminologia sporturilor montane „a escalada o stâncă“ („*escalader* une roche“), conţinut semantic prezent şi în română, probabil preluat odată cu împrumutarea verbului cu pricina. Din câte se vede, Trésor nu înregistrează extinderea semantică pe care o are în română verbul *escalader*.

În ce priveşte substantivul *escalade*, pe lângă primele sensuri care corespund verbului *escalader*, Trésor înregistrează şi un înţeles figurat, „creştere progresivă, pe niveluri succesive, a mijloacelor folosite într-un conflict sau într-o acţiune dată“, atestat în a doua jumătate a secolului trecut şi ilustrat prin exemple ca „le seul moyen d’arrêter *l’escalade* des taux d’intérêt est de mettre un

terme à l'inflation“. Momentul atestării acestei utilizări în franceză corespunde cu momentul atestării sale în română şi, poate mai important, exemplele româneşti din anii '70 ilustrează această folosire doar cu substantive, la fel ca dicţionarul francez. În continuare, în Trésor se face şi următoarea remarcă: „în această folosire, *escalade* a fost recent reluat pentru a traduce englezescul *escalation*, ca termen de strategie militară, şi apoi a fost introdus şi în domeniul social“ („*escalade* commerciale“; „*escalade* des prix, de la violence, de la répression“).

Remarca din Trésor, coroborată cu atestările din aceeaşi sursă şi cu cele din română, ne permite să propunem următorul scenariu pentru evoluţia semantică a lui *a escalada* la sensul „a înteţi, a creşte, a intensifica, a extinde treptat“. Se pare că substantivul englezesc *escalation*, folosit în terminologia militară şi preluat de presă, stă la baza acestui înţeles. În prima parte a deceniului al doilea din secolul al XX-lea, această semnificaţie a fost copiată în franceză şi în română de corespondentele substantivale (fr. *escalade*, rom. *escaladă* sau *escaladare*). Nu putem şti dacă româna a preluat acest sens direct din engleză sau dacă transferul s-a făcut prin franceză, însă atestările aproximativ simultane din română şi din franceză dau prioritate primei ipoteze. În orice caz, accepţia „înteţire, intensificare“ a

substantivelor *escaladă/escaladare* a fost, în mod natural, asociată cu verbul *a escalada*, care a ajuns să însemne „a înteţi, a creşte, a intensifica, a se extinde treptat“. Această folosire a fost consolidată odată cu influenţa intensă a englezei asupra românei în perioada de după 1990. Popularitatea de care se bucură astăzi *a escalada*, în defavoarea unor verbe ca *a se înteţi*, *a se intensifica*, este o formă de preţiozitate, de cultism.

Bibliografie: Graur (1976: 25), Stoichiţoiu Ichim (2006b: 85).

(a) finaliza mâncarea

Verbul neologic *a finaliza* este folosit greşit (inadecvat semantic şi stilistic) în locul lui *a termina*, în contexte precum:

„acum îi *finalizez* mâncarea, că imediat se trezeşte şi e iureş la cât de fomist este“ (*forum.slabute.ro*);
„vă pup şi merg *să finalizez* mâncarea şi apoi să văd ce brânză fac!“ (*www.idieta.ro*);
„doar le-am schimbat apa, şi mâine urmează *să finalizez* dulceaţa“ (*www.culinar.ro*);
„am respirat uşurată când am reuşit *să finalizez* cafeaua pentru el, gustând puţin din ceea ce rămăsese“ (*downtoearth.4umer.net*);
„*am finalizat* mai multe locuinţe, dar am început

mai puţine“ (*www. evz.ro*);
„locuinţe *finalizate*“ (*forum.softpedia.com*).

Verbul *a finaliza* înlocuieşte sinonimul său imperfect, *a termina*, care are mai puţine restricţii semantice şi stilistice. Definiţia din DEX 2009 nu ne ajută foarte mult: *a finaliza*, format în română din *final* şi sufixul *-iza* sau împrumutat din franceză (*finaliser*), creaţie a francezei atestată din 1936 (Trésor), înseamnă „a duce, a realiza ceva până la sfârşit; a încheia ceva prin atingerea scopului“. Indicaţia din DEXI ne ajută să înţelegem de ce *a finaliza* este inadecvat nu numai stilistic, ci şi semantic în exemplele de mai sus: complementul indică activităţi, proiecte etc., adică nu poate fi un lucru concret. Este deci clar de ce putem finaliza discuţiile, negocierile, proiectele, cursa, acţiunea etc., dar nu mâncarea, dulceaţa, cafeaua, locuinţele.

Bibliografie: Slama-Cazacu (2010: 50–53).

(a) implementa o maşină

Verbul *a implementa*, împrumutat din engl. *to implement*, înseamnă „a pune în practică, în funcţiune, a aplica, a îndeplini, a realiza“. Fără indicarea tipului de complemente pe care le acceptă (aşa cum apar definiţiile în majoritatea dicţionarelor), am putea crede că este

corect să spunem:

> „*a implementa* vinurile seci pe piaţă“ (*apud* Rădulescu 2007: 91);
> „*a implementa* religia în rândul cetăţenilor“ (*apud* *Rădulescu* 2007: 91).

De ce nu sunt recomandabile aceste construcţii? Răspunsul ni-l oferă DEXI, care precizează că *a implementa* poate avea un complement care indică proiecte, tehnologii, idei etc. Dicţionarul amintit adaugă şi sensul din informatică „a instala pe un calculator un sistem de exploatare corespunzând unei funcţii particulare, destinată a fi utilizată“. Acest din urmă înţeles a fost preluat şi de franceză, fiind atestat în 1975, după indicaţiile din Petit Robert.

În engleză, verbul *to implement*, care provine de la substantivul *implement*, împrumutat din latină, are sensurile: „a completa sau a executa un contract etc. “, „a îndeplini“, „a pune în aplicare o decizie sau un plan“, „a satisface, a îndeplini o condiţie“, „(rar) a umple, a suplimenta“. Deşi dicţionarele englezeşti nu precizează restricţiile pe care verbul le impune complementelor, din exemplele oferite se poate observa că ceea ce se implementează este un concept abstract (un plan, o procedură etc.).

Apariţiile din română respectă numai parţial restricţiile

etimonului englezesc. Se pot implementa: un program informatic, o tehnologie (în informatică), un proiect, o strategie, un model, o măsură etc. Există însă şi un alt tip de atestări, în care *a implementa* este folosit cu complemente ce exprimă lucruri concrete, ajungând să fie un sinonim mai pretenţios al verbului *a introduce*:

> „astfel de întreprinderi sunt stimulate *să implementeze* pe piaţă un produs (bun material sau serviciu)“ (*www.fonduri-ue.ro*);
> „semnul grafic de la «i» este format dintr-o linie care este prea frântă, riguroasă, pare pusă acolo întâmplător sau făcută de un neprofesionist care nu a luat în calcul faptul că *va fi implementat* pe produse mici“ (*ellasuchardine.blogspot.com*);
> „Formula 1 *implementează* maşinile eco“ (*www.ecomagazin.ro*);
> „GM din Ungaria *implementează* săptămâna de lucru de patru zile“ (*www.123auto.ro*).

A implementa, ca şi alte exemple discutate, ilustrează situaţia în care un împrumut destul de recent a pătruns mai întâi în limbajul tehnic (fie cel informatic, fie cel al legislaţiei europene, în care „implementarea“ proiectelor este un concept-cheie), unde a umplut un gol: în română, nu exista niciun verb care să exprime sensul „a pune în

aplicare o decizie sau un plan". De aici însă, s-a extins în limba comună şi şi-a diversificat tipurile de complemente cu care se poate combina, ajungând să fie sinonim cu *a introduce* sau cu *a aplica*, deci inutil, pretenţios.

Bibliografie: Rădulescu (2007: 91).

(a) lectura

Verbul *a lectura* (alături de familia sa lexicală) a pătruns în limbajul cotidian fără „discriminare" de registru. Orice poate fi citit, poate fi şi lecturat:

> „ce cărţi de rugăciuni mi-aţi recomanda *să lecturez*?" (*www.tpu.ro*);
> „mă apucă somnul când *lecturez*" (*www.cancan.ro*);
> „cărţile care vă aşteaptă *să* le *lecturaţi* în acestă vară" (*cbalanuta. blogspot.com*);
> „unde preferaţi *să lecturaţi* o carte?" (*gopollgo.com*);
> „vă invităm *să lecturaţi* articolul pe care Adelina Maria l-a scris pentru *Business Woman*" (*index-web.ro*);
> „cărţile lui Paul Goma pot fi *lecturate* şi pe internet" (*ghenadiebrega.wordpress.com*).

De această dată, nu mai putem da vina, ca în alte cazuri,

pe influenţa străină: în franceză nu există verbul **lecturer*, iar în engleză *to lecture* înseamnă „a ţine o conferinţă“. *A lectura* – considerat „barbarism“ – este creat pe teren românesc, prin analogie cu seria verbului *a citi*: existau *lectură* şi *lector*, în paralel cu *citire* şi *cititor*, dar nu exista, în seria neologică, un verb corespunzător lui *a citi*.

Verbul *a lectura* este înregistrat în dicţionarele noastre cu sensul „a citi“ şi cu diverse indicaţii: DEX 2009 îl consideră rar, NDU îl exemplifică prin „*am lecturat* întreg manuscrisul“, exemplu greşit prin inadecvare stilistică, iar DEXI adaugă la sensul „a citi“ şi un sens specializat în sectorul editorial, „a citi un manuscris în vederea pregătirii pentru tipar“, ce pare să fie destul de artificial. Se mai vorbeşte despre un alt sens tehnic, din limbajul teatral, unde textul dramatic este *lecturat* înainte de a fi acceptat pentru reprezentarea pe scenă. Într-adevăr, aceste sensuri „tehnice“ ar putea justifica, într-o oarecare măsură, existenţa verbului *a lectura*.

Totuşi, aşa cum arată exemplele de mai sus, *a lectura* (ca şi *a audia* şi *a viziona*, prezente în lista noastră) nu stă cuminte în limbajul editorial ori teatral, ci trece în limba comună. Deşi este bine încetăţenit în conştiinţa vorbitorilor, *a lectura* folosit în loc de *a citi* constituie, în continuare, o inadecvare stilistică, o preţiozitate inutilă.

Bibliografie: Guţu Romalo (1987: 8), Munteanu (2000:

143).

lustraţie, a lustra

Lustraţie este unul dintre cuvintele care a devenit „la modă“ într-un moment precis identificabil: apariţia Legii lustraţiei, un proiect iniţiat în 2005 şi votat de Parlament în 2010. Substantivul, împrumutat din latină (*lustratio*, -*onis*), nu apare în DEX 2009, dar este înregistrat de alte dicţionare (DEXI, NDU) cu un sens curent, „în Antichitate, ceremonie, sacrificiu prin care păgânii purificau o persoană, un câmp, o localitate“, „purificare (prin stabilirea vinovăţiei, prin mărturisire, prin pocăinţă etc.)“, şi cu unul juridic, „interdicţie de a ocupa funcţii publice, limitată în timp, aplicată unor persoane nedemne sau compromise politic“. DEXI defineşte chiar sintagma *legea lustraţiei*: „(în unele ţări foste comuniste) lege prin care se interzice unor persoane care au avut funcţii de răspundere în structurile regimului comunist sau ale securităţii să acceadă la demnităţi sociale, politice pe o perioadă determinată de ani“. Sensul juridic nu este prezent în dicţionarele franţuzeşti şi englezeşti, ceea ce se explică prin absenţa acestei realităţi din ţările respective.

Lustraţie este unul dintre cuvintele politice la modă. Frecvenţa foarte mare, în anumite perioade, a făcut ca *lustraţie* să-şi lărgească înţelesul şi să producă derivate.

De la substantivul *lustraţie*, s-a refăcut, prin derivare regresivă, verbul *a lustra*. De la verb, s-a format şi derivatul *lustrabil*, cu sufixul *-bil*.

Atestările bogate de pe internet ilustrează, într-adevăr, şi bogăţia familiei lexicale a substantivului *lustraţie*, şi lărgirea sa semantică. Chiar mai mult decât „a elimina din viaţa politică, prin legea lustraţiei“, *a lustra* a ajuns să însemne, mai larg, „a stigmatiza“:

> „lista neagră a comuniştilor *lustraţi* devine subiect de presă“ (*www. stareapresei.ro*);
> „hai, daţi *lustraţie* celor 75% din 45%! *Lustraţi* femeia de serviciu!“ (*stiri.rol.ro*);
> „capii Bisericii Ortodoxe ar trebui *lustraţi*“ (*www.hotnews.ro*);
> „mai bine *lustrăm* hoţia şi prostia“ (*pescurt.ro*).

În limbajul jurnalistic, verbul e folosit ironic, în construcţii sintactice specifice oralităţii sau în jocuri de cuvinte:

> „na-ţi-o frântă, c-*am* *lustrat*-o!“ (*www.flacarais.ro*);
> „hai *să ne lustrăm* sâmbătă seara, iară“ (*www.hotnews.ro*).

Adjectivul adesea substantivizat adaugă sensului tehnic o notă ironică:

„Boc – *lustrabilul*-şef“ (*www.evz.ro*);
„*lustrabilii* presei“ (*www.revista22.ro*);
„dar *lustrabilul* B. nu ne va pune pe gânduri? “, „*lustrabilii* fac coadă la mandate“ (*www.romanialibera.ro*);
„*lustrabilii* constănţeni spun că legea este neconstituţională“ (*www. ziuaconstanta.ro*).

Bibliografie: Zafiu (2006b).

(a) necesita bani

Verbul *a necesita*, împrumutat din franceză (*nécessiter*), înseamnă „a cere (în mod imperios), a reclama (ceva necesar), a pretinde, a impune“ („problema *necesită* o analiză specială“). Ca şi în cazul verbului *a se întâmpla*, dicţionarele româneşti nu spun nimic despre restricţiile semantice pe care acest verb le impune subiectului şi complementului direct.

În limba actuală, mai ales în limbajul medical sau medico-legal, se întâlnesc tot mai frecvent construcţii cu subiect uman, precum:

„opt pacienţi cu gripă *au necesitat* internarea“ (*www.adevarul.ro*);
„eu, când am fost mică (un an şi două luni), am avut ceva grav la plămân şi *am necesitat* o transfuzie de

sânge“ (*forum.anticonceptionale.ro*);
„*am necesitat* 80–85 de zile de îngrijiri medicale“ (*www.motociclism.ro*);
„îmi puteţi spune pentru ce afecţiune *aţi necesitat* tratament cu antibiotic?“ (*www.clopotel.ro*);
„ne oprim la BRD… eu *necesitam* bani“ (*pisicigalbene.blogspot.com*).

A necesita se construieşte corect numai cu subiect nonuman de persoana a III-a, restricţie semantico-sintactică pe care o au şi corespondentul franţuzesc *nécessiter*, şi cel englezesc *to necessitate*, ceea ce exclude ipoteza copierii modelului străin în cazul exemplelor greşite.

Construcţia cu subiect uman este deci o extindere semantică produsă în interiorul limbii române, prin analogie cu expresia *a avea nevoie*, pe care *a necesita* o înlocuieşte şi cu care e cvasisinonim. Cea mai importantă diferenţă dintre cele două sinonime parţiale e însă tocmai cea pe care o încalcă *a necesita* în limba actuală: *a avea nevoie* se poate construi cu subiect uman („eu *am nevoie* de bani“), pe când *a necesita*, nu.

Bibliografie: Guţu Romalo (1987: 7).

per porţie

Prepoziţia latinească *per* a fost moştenită în română sub

forma *pre* (prezentă încă în limbajul religios), care a fost redusă apoi la *pe*; ulterior, prepoziţia neologică *per* a fost împrumutată, probabil prin intermediul limbii italiene sau al limbii germane, în care există cu această formă şi se foloseşte mai ales în limbajul ştiinţific, pentru a introduce unităţile de măsură (*kilowatt per oră*, *concentraţie per litru* etc.) sau pentru a exprima raportul dintre preţuri şi unităţile de măsură pentru o marfă (*doi lei per kilogram*). În limbajul familiar, se foloseşte cu valoarea „prin, cu“ în sintagma *per tu*.

Folosirea prepoziţiei *per* în locul lui *pe* creează adesea incompatibilităţi stilistice şi este nerecomandabilă în contexte precum:

„vând porci de carne 9 ron *per* kilogram“ (*www.anunturigarla.ro*);
„1,5 lei *per* litru de lapte – moartea vităritului“ (*www.youtube.com*);
„nu se variază cantitatea de lămâie *per* pahar“ (*www.idieta.ro*);
„lintea fiartă are 16 g de fibre *per* cană“ (*www.nodismed.ro*);
„rondele de fitofag cu cartofi umpluţi gramaj *per* porţie“ (*www. gustos.ro*);
„noi biruri *per* animal“ (*revista.presei.ro*);
„*per* ansamblu, sunt mulţumit de joc“

(*liga2.prosport.ro*);
„un telefon bun *per ansamblu*“ (*live.emag.ro*).

Bibliografie: Avram (1973: 242–243), Moroianu (2005: 63).

picaj de pe tocuri

Substantivul *picaj* apare în dicţionare cu definiţia „coborâre a unui avion pe o traiectorie (aproape) verticală“, iar locuţiunea adverbială *în picaj* înseamnă „drept în jos, (aproape) vertical“ („avioanele veniră *în picaj* asupra convoiului“, M. Sadoveanu, în DLR). Toate dicţionarele indică drept etimon substantivul *piquage* din franceză. În mod destul de curios, dicţionarele franţuzeşti consultate (Petit Robert, Trésor) nu menţionează, între sensurile lui *piquage*, şi pe cel referitor la avioane. În schimb, unul dintre sensurile verbului *piquer* este cel referitor la coborârea avioanelor pe o traiectorie verticală. Chiar dacă nu este întregistrată în dicţionare, formularea „*piquage* d’un avion“ e prezentă în sursele de pe internet.

În română, termenul *picaj* şi locuţiunea *în picaj* s-au extins foarte mult, probabil prin mecanisme metaforice (*picajul* este o cădere rapidă, imposibil de oprit), mai ales în limbajul economic, cu sensul „(în) cădere, scădere economică“, dar şi în alte domenii legate de economie:

„*picajul* economiei ieşene“ (*www.bzi.ro*);
„*picajul* burselor a fost oprit“ (*economie.hotnews.ro*);
„*picajul* leului prevesteşte înmulţirea restanţelor la credit“ (*www. roportal.ro*);
„*picajul* pieţei auto a scăzut cererea de sisteme de navigaţie“ (*www. wall-street.ro*);
„indicele demografic este în *picaj*“ (*stiripitesti.info*);
„turismul, în *picaj*“ (*www.jurnalul.ro*).

De aici, probabil prin intermediul presei, *picaj* a migrat şi în limba comună, unde a ajuns să fie sinonim cu „cădere“:

„Otopeniul, în *picaj*! Învinşi acasă de Bistriţa“ (*www.prosport.ro*);
„dacă în timp ce se joacă îi cade vreo jucărie din mână sau de pe masă, va avea tendinţa să recupereze obiectul care este în *picaj* sau care este deja pe jos“ (*www.121.ro*);
„A. I. în *picaj* către greva foamei“ (*www.manager.ro*);
„E. U. *în picaj* din cauza tocurilor“ (*stiri.rol.ro*);
„maimuţă *în picaj*“ (*www.olumenebuna.ro*).

Prezenţa substantivului *picaj* în domeniul economic şi

în limba comună îşi găseşte cu greu justificarea, din moment ce există deja *cădere* şi *scădere*. Explicaţia folosirii metaforice a acestui substantiv stă, fără îndoială, în dorinţa vorbitorilor de a se exprima mai elevat. Asemănarea formală şi semantică cu verbul *a pica* (potrivit dicţionarelor, formaţie onomatopeică, de la interj. *pic*) nu poate fi întâmplătoare, deci nu ar fi exclus ca, alături de mecanismele metaforice, să fi intrat în acţiune şi etimologia populară.

problematica rezolvată

Substantivul *problematică*, împrumutat din franceză (*problématique*), are sensul „ansamblu de probleme cu privire la un anumit domeniu, disciplină, subiect; tematică“, pe care DLR îl ilustrează cu un citat din L. Blaga: „vom trata *problematica* mitului şi a magiei“. În franceză, înţelesul este asemănător: *problématique* e „arta, ştiinţa de a pune probleme“, „ansamblu de probleme ale căror elemente sunt legate“ („*problématique* du sens“). Ceea ce nu este foarte clar din cele două definiţii este că, asemenea altor substantive conţinând acelaşi sufix – *axiomatică*, *cromatică*, *glosematică*, *numismatică*, *sistematică*, *tematică* etc. –, *problematică* se diferenţiază prin caracterul mai abstract de ruda sa mai simplă şi mai concretă, *problemă*. Prin urmare, în exemple de tipul:

„este foarte adevărat că gestionarea *problematicii* câinilor fără stăpân de către administraţia locală este un câştig“ (*rares-manescu.ro*);

„noua legislaţie va trebui să rezolve *problematica* interceptărilor“ (*www.9am.ro*);

„România va începe să fie mai dură în rezolvarea *problematicii* rromilor“ (*www.infomondo.ro*);

„tehnici de hipnoză cu rol în rezolvarea *problematicii* clientului“ (*psiho-hipnoza.ro*);

„a apărut şi o *problematică* gravă – cea a potenţialului pentru spionaj aproape invizibil“ (*ro.wikipedia.org*);

„«Glossă» se compune dintr-un număr de strofe egal cu numărul versurilor din prima strofă, în care se pune *problematica* poeziei“ (*casaromanului.ablog.ro*);

„de asemenea, se pune *problematica* utilizării eficiente a resurselor“ (*facultate.regielive.ro*);

„care au fost principalele *problematici* pe care le-aţi ridicat alături de aceştia la masa rotundă?“ (TVR Cultural, 11.VI.2010)“,

problematică este folosit în mod greşit în locul lui *problemă*, chiar în situaţii în care *problemă* era consacrat (*a rezolva o problematică*, *o problematică gravă*, *a pune o problematică*, *a ridica o problematică*). În ultimul

exemplu, folosirea la plural este un indiciu clar că *problematică* a migrat, de la sensul globalizant, la un sens specific, pe care numai *problemă* îl putea exprima.

Explicaţia greşelii prin „cultism“ (ca şi în cazul substituţiei verbului *a termina* prin *a finaliza*) este, desigur, cea mai importantă, mai ales că acest caz se înscrie într-o serie. Spre deosebire de multe alte cazuri de extindere semantică discutate în această carte, pentru *problematică* nu se poate invoca influenţa engleză, pentru că în engleză substantivul *problematic* e restrâns la sensul abstract „un lucru care constituie o problemă sau o zonă de dificultate într-un anumit domeniu de studiu“.

punctual, nu global

DEX 2009 a adăugat, faţă de ediţia anterioară, din 1998, un nou sens al adjectivului *punctual* – „care abordează doar o anumită problemă, strict precizată“ –, pe lângă cel arhicunoscut, referitor la oameni, „care este exact, care respectă întocmai termenul sau momentul fixat“. Extinderea semantică a adjectivului *punctual* – semnalată în DCR2 şi ilustrată cu exemple din 1993 (*problemă punctuală*, *intervenţii punctuale*) – nu este surprinsă în DLR. Faptul că Valeria Guţu Romalo nu înregistrase acest fenomen în ediţia din 1972 a cărţii *Corectitudine şi greşeală*, dar l-a adăugat la cea din 2000

ne arată că e vorba despre o extindere destul de recentă. Adjectivul *punctual*, care se referă în primul rând la o calitate umană, aceea de a fi exact, de a respecta termenul sau momentul fixat, şi-a extins sfera semantică, după model străin, constituindu-se într-un fel de antonim al totalităţii, al ansamblului; ca adverb, realizează aceeaşi opoziţie semantică faţă de „global, general“.

Sursa noului sens nu trebuie căutată foarte departe. Etimonul adjectivului românesc *punctual*, fr. *ponctuel*, este polisemantic şi conţine şi înţelesurile româneşti. Iniţial, *punctual* a fost împrumutat cu primul sens din franceză, „care respectă termenul sau momentul fixat, programul prevăzut“ (*colaborator punctual*, *a fi punctual* etc.). Ulterior însă, româna a copiat şi alte sensuri ale adjectivului din franceză: „care se execută cu scrupulozitate, punct cu punct“ (*vizită punctuală*), „care priveşte un singur punct precis sau un anumit obiectiv, un element al unui ansamblu“ (*acţiune punctuală*, *măsură punctuală*, *operaţii punctuale*), „care se prezintă, este perceput sau poate fi asimilat cu un punct“ (*sursă de lumină punctuală*, *imagine punctuală*) (sens obţinut prin analogie cu cel din matematică, optică, fizică). Deşi ipoteza influenţei engl. *punctual* nu poate fi eliminată complet, aceasta se susţine mai greu, pentru că majoritatea dicţionarelor englezeşti marchează sensul „precis, exact“

ca învechit, iar sensul „limitat la un punct din spaţiu, care are natura unui punct din spaţiu“ pare a exista numai în limbajul tehnic.

Datorăm, aşadar, calcului după franceză existenţa în limba actuală a formulelor de tipul *problemă punctuală*, *întrebare punctuală*, *dezbatere punctuală*, *soluţie punctuală* etc., în care *punctual* are sensul „exact, precis, referior la un singur element“. Deşi această utilizare a adjectivului *punctual* a fost criticată, cel puţin dicţionarele, dacă nu şi limba însăşi, au acceptat-o. În ultima vreme – probabil prin asociere cu *punct* –, *punctual* se foloseşte şi cu înţelesul (inexistent în franceză şi în engleză) „care conţine mai multe puncte“.

În exemplele de mai jos, e limpede că lista, prezentarea şi organizarea nu sunt numai precise, ci şi organizate pe mai multe puncte:

> „atunci, vom face o listă *punctuală* cu soluţii“ (*noulpopesti.ro*);
> „induction-ul este, mai degrabă, un proces, şi nu o prezentare *punctuală* a unor trăsături specifice organizaţiei“ (*www.portalhr.ro*);
> „dacă doriţi o prezentare *punctuală*, putem vorbi despre protecţia fizică a demnitarilor, protecţia comunicaţiilor, protecţia spaţiilor unde aceştia se află, a itinerarelor de deplasare, despre

organizarea, protecţia şi securitatea transportului şi, nu în ultimul rând, de o protecţie medicală şi alimentară“ (*www.nato-romania.ro*);
„organizarea *punctuală* a acţiunii: 1. Până pe 15 februarie, artiştii fac afişe în care promovează întrebarea, mail-box-ul şi website-ul. 2. Pe măsură ce artiştii trimit propuneri, site-ul se actualizează. […]“ (*www.nettime.org*).

Bibliografie: Forăscu (1999: 5), Guţu Romalo (2008 [1972]: 125), Gruiţă (2006: 24).

(a) servi masa şi a consuma alcool

Nici în franceză, nici în engleză, verbele *servir*, respectiv *to serve*, deşi sunt polisemantice, nu cunosc extinderea lui *a servi* din română, care, foarte des, ia locul verbelor *a mânca* sau *a bea*. *A servi* este un verb tranzitiv polisemantic. Sensul care ne interesează aici este „a pune, a aduce la masă mâncare, băutură etc.; a prezenta cuiva o mâncare ca să ia din ea, a trata pe cineva cu ceva; a da să mănânce“ („gazda ne-*a servit* cu îngheţată“, „masa *a fost servită*“). Folosit reflexiv, verbul înseamnă „a lua să mănânce sau să bea“ („*se servi* cu câteva bomboane“, în DEX 2009). NDU marchează cu „impropriu“ înţelesul „a lua din mâncarea sau băutura pusă pe masă“ („*serveau* masa la restaurant“, „mai *serviţi* cafea?“), iar DEXI

înregistrează sensul „a mânca“ fără nicio explicaţie privind statutul acestuia („o dată pe săptămână, *servea* masa la restaurant“).

Succesul de care se bucură *a servi* poate fi pus pe seama faptului că, faţă de verbele pe care le înlocuieşte, *a mânca* şi *a bea*, e simţit drept mai politicos, fiind deci folosit pe scară largă de chelneri. În aproape orice restaurant, clienţii sunt întrebaţi „ce *serviţi*?“, „mai *serviţi*?“, „*serviţi* desert?“ şi li se urează „*să serviţi* cu plăcere!“. Pe lângă acest criteriu funcţional-stilistic, *a servi* se justifică şi semantic: nu există un verb care să se folosească generic, pentru *a mânca* şi *a bea* la un loc. Nu trebuie să înţelegem din asta că *a servi* este corect folosit în contextele menţionate sau că este circumscris limbajului chelnerilor. *A servi* este de multă vreme la modă, indiferent de registrul stilistic:

> „plimbarea durează jumătate de oră, timp în care puteţi *servi şi masa*“ (Kanal D, 14.V.2011);
> „copiii pot *să servească* şi prânzul“ (Prima TV, 3.III.2011);
> „invitaţii […] *au servit* produse culinare din bucătăria chinezească“ (B1 TV, 1.X.2010);
> „când te trezeşti în paturile astea curate, când *serveşti* cafeaua într-un mod atât de elegant“ (Pro TV, 27.VI.2010);

„după recoltare, donatorii vor putea *servi* un ceai sau un suc“ (TVR 2, 20.IV.2010);
„*serviţi* masa în pat?“ (*www.trilulilu.ro*);
„stabiliţi-vă deci mai întâi la o dietă echilibrată, *serviţi* masa la ore fixe şi adoptaţi şi un program strict de odihnă“ (*www.coolinaria.ro*).

Cei care au simţit că *a servi* nu mai e suficient de preţios şi de politicos au adoptat un alt termen, cu totul nepotrivit stilistic, *a consuma*:

„australienii, sfătuiţi *să consume* friptură de cangur“ (*www.descopera.ro*);
„fiecare român *consumă* anual aproximativ 20 de kilograme de carne de pasăre“ (*www.evz.ro*);
„*consumaţi* zilnic roşii“ (*www.cugetliber.ro*);
„ce hrană *consumăm*?“ (*www.ecolife.ro*);
„câte feluri de mâncare ar trebui *să consumăm*?“ (*www.a1.ro*);
„cea mai *consumată* băutură răcoritoare din lume“ (*www.pctv.ro*).

Sursa este, probabil, limbajul poliţienesc, în care se folosesc frecvent formule de tipul „*a consuma* băuturi alcoolice/substanţe halucinogene“, „*consumul* de alcool“, trecute uşor în presă odată cu prezentarea rezultatelor unor investigaţii ale poliţiei. Răspândirea verbului *a consuma*

se poate să fi fost indusă şi de apariţia repetată pe micul ecran a avertizărilor „*consumul* excesiv de alcool dăunează grav sănătăţii“, „pentru o viaţă sănătoasă, *consumaţi* zilnic fructe şi legume“, „pentru o viaţă sănătoasă, evitaţi *consumul* excesiv de sare, zahăr şi grăsimi“, „pentru o viaţă sănătoasă, *consumaţi* zilnic minimum doi litri de lichide“.

Bibliografie: Guţu Romalo (2008 [1972]: 142), Rădulescu (2007: 93), Croitor *et al*. (2010: 91–92).

(a) sugestiona

Din seria verbelor recente şi „în vogă“ terminate în -*iona*, am ales să ne oprim şi la verbul *a sugestiona*. Spre deosebire de alte verbe din această categorie, ca *a confuziona* sau *a agresiona*, faţă de care dicţionarele nu sunt prea ospitaliere, *a sugestiona*, din fr. *suggestionner*, e prezent în DEX 2009 şi definit astfel: „a face pe cineva să se gândească sau să acţioneze (sau a gândi şi a acţiona singur) prin intermediul sugestiei; a (se) influenţa“.

Dacă analizăm cu atenţie contextele în care apare şi definiţia din DEX 2009 a verbului în discuţie, vom observa că nu se încadrează în clasa dubletelor sinonime create din tendinţa de a inova, întrucât există diferenţe semantice considerabile între *a sugestiona* şi dubletul său *a sugera*. După cum se poate observa din definiţia de

dicţionar, *a sugestiona* are un sens mai specializat, aparţinând domeniului psihologiei, şi un regim sintactic diferit de *a sugera*. *A sugera* se construieşte cu obiect indirect (uman) şi obiect direct realizat prin substantiv abstract sau propoziţie subordonată: *mi-a sugerat plecarea/să plec*. În schimb, *a sugestiona* se construieşte cu complement direct uman şi fără alte determinări sintactice: exemplul din DLR cu care este ilustrat *a sugestiona* este „*sugestionat* parcă de stăruinţa primarului, Petre îşi croi drum spre uliţă“ (L. Rebreanu).

Pe internet găsim, de asemenea, contexte în care *a sugestiona* este folosit corect:

> „mulţi părinţi ignoranţi şi violenţi îşi *sugestionează* negativ copiii“ (*danlupu.wordpress.com*);
> „oamenii *se sugestionează* tacit prin chip, atitudine, culori, aşteptări“ (*shop.estudio.ro*).

Greşeala (un cultism) constă în folosirea verbului *a sugestiona* în locul aparentului său dublet, *a sugera*, cu care *a sugestiona* nu e sinonim. După cum era de aşteptat, *a sugestiona* folosit astfel împrumută şi regimul gramatical al lui *a sugera*, construindu-se cu obiect indirect şi obiect direct (realizat prin substantiv abstract sau prin propoziţie completivă directă). Exemplele abundă pe internet:

„bijutieru' îi *sugestionează* că era mai bine un cec“ (*www.ziare.com*);

„anumite studii *sugestionează* că până şi o ceaşcă de cafea pe zi poate reduce cu mai mult de 50% şansele unei femei de a rămâne gravidă“ (*kids-shop.ro*);

„în link-ul dat de Darie, *se sugestionează* că guvernul român ar fi avut tendinţe patriotice şi că presiunea ar fi din partea americanilor“ (*www.home.ro*);

„cele neutre, după cum *sugestionează* şi numele, sunt neutre“ (*www.referatele.com*);

„expresia «nuferi galbeni îl încarcă» *sugestionează* plinătatea lacului“ (*referate1.ro*).

(a) viziona

Într-un articol din 1976, în care comenta evoluţia semantică spectaculoasă şi rapidă a verbului *a viziona*, Theodor Hristea se întreba retoric dacă „nu va veni, cumva, o vreme când vom ajunge să ne vizionăm unii pe alţii“. Acea vreme se pare că a venit:

„am întors capul şi te-*am vizionat*“ (*www.4tuning.ro*).

E drept că, cel puţin deocamdată, astfel de formulări

sunt rare, ironice.

Povestea verbului *a viziona* începe în urmă cu mulţi ani. La începutul anilor ’50, când i s-a semnalat pentru prima dată prezenţa în limbă, în revista *Cum vorbim*, el începuse deja să se extindă în afara limbajului cinematografic. Iniţial, *a viziona* a avut sensul etimonului său franţuzesc, *visionner*, „a vedea un film înainte de distribuţie, a-l examina din punct de vedere tehnic în cursul montării“. Valeria Guţu Romalo, încă din prima ediţie a cărţii *Corectitudine şi greşeală* (1972), condamnă extinderea acestui verb când e vorba de spectatori în general, în contexte ca:

> „o melodie dintr-un film pe care mulţi din dvs. l-*aţi vizionat*“;
> „imagini ca cele care vor urma *aţi vizionat* acum câteva zile“.

Verbul *a viziona* s-a bucurat de un mare succes, pentru că a fost simţit ca foarte distins. Extinderea lui e pusă mai ales pe seama presei, dar şi a unei realităţi extralingvistice: momentul în care filmele au ajuns să fie vizionate şi de public, nu numai de tehnicieni. Următoarele etape: vizionarea filmelor pe micul ecran, vizionarea tuturor emisiunilor de televiziune, vizionarea recitalurilor, a jocurilor, a galelor, a concursurilor şi chiar vizionarea „Rugăciunii“ lui Brâncuşi. N-a fost

lipsită de importanţă formula repetată zilnic la televizor, începând din anii ’60, „Vizionare plăcută!“.

Dicţionarele româneşti tratează în mod diferit extinderea semantică a lui *a viziona*, care e surprinsă cel mai bine în DCR2: prin extindere, *a viziona* e folosit, impropriu, ca sinonim mai „distins“ al lui *a vedea*: „a vedea (în general) un film, la cinematograf sau la televizor“, „a vedea o expoziţie“, „a vedea (un obiect)“, „a vizita un apartament, o casă etc., în vederea cumpărării“. În DEX 2009, apare numai sensul comun „a privi, a urmări proiecţia unui film, desfăşurarea unui spectacol“. DEXI precizează că *a viziona*, cu înţelesul „a privi, a urmări la cinematograf, la teatru, la televizor“, poate avea drept complemente substantive desemnând filme, spectacole, piese de teatru, iar, când are accepţia „a urmări cu interes“, se referă la meciuri, partide. NDU adaugă alte două sensuri, pe care le marchează drept rare: „a privi ceva cu atenţie; a cerceta“ şi „a vizita un apartament, o casă etc., pentru cumpărare“.

O extindere semantică de acelaşi tip a suferit şi verbul fr. *visionner*. Chiar dacă dicţionarele consultate (Petit Robert, Trésor) sunt conservatoare şi înregistrează numai denotaţiile „a examina un film din punct de vedere tehnic în timpul turnării“, „a vedea un film în mod profesionist, înainte de distribuţia publică“, „a privi diapozitive“, „a

percepe mental“, „a face obiectul unor fenomene supranaturale“, internetul oferă numeroase exemple de tipul „*visionner* une émission“, „*visionner* le livre d'invités“, „*visionner* la maison du bonheur“ etc.

În momentul actual, *a viziona* se foloseşte, greşit, aproape în toate contextele lui *a vedea*, fără prea multe restricţii semantice:

> „fanii Oţelului vor putea *viziona* meciul cu Astra pe un ecran amplasat pe faleza Dunării“ (*www.sursadestiri.ro*);
> „*vizionează* online fiecare rochie de mireasă, dând click pe numele celor patru colecţii disponibile“ (*www.rochii-de-mireasa.org*);
> „*vizionează* galeria video cu rochii de mirese“ (*www.spuneda.ro*);
> „pot *viziona* produsele înainte de cumpărare?“ (*www.fisela.ro*);
> „pentru o mai bună *vizionare* a canalului Argeş TV, folosiţi Internet Explorer“ (*tvonline.isfree.org*);
> „vă invităm *să vizionaţi* catalogul nostru cu canapele şi vă stăm la dispoziţie“ (*www.canapeledinstofa.com*).

În limbajul imobiliarelor, *a viziona* este atât de bine fixat, încât a devenit un termen tehnic:

„contracte de *vizionare* apartamente“ (*forum.softpedia.com*);
„când *vizionaţi* apartamente/case, acordaţi atenţie deosebită următoarelor…“ (*www.romania-realestate.ro*).

În ultima vreme, *a viziona*, care a fost în topul preferinţei vorbitorilor atâţia ani, este concurat de *a vizualiza*, care tinde să se extindă în afara limbajului tehnic, urmând, posibil, un traseu asemănător cu cel al verbului *a viziona*. Poate că şi *a vizualiza* se va înscrie în seria *audia*, *debuta*, *lectura*, *viziona*, care stârneşte „iritări“: „A spune «a viziona» în loc de «a vedea» sau «a lectura» în loc de «a citi» e o afectare inutilă. Nu spui nimic în plus. Spui doar că eşti băiat «fin» (sau fată «fină»), că iei fandoseala lexicală drept inteligenţă, că ţi se pare şic să vorbeşti ţuguindu-ţi buzele. «A viziona» un spectacol, «a lectura» o carte nu sunt ocupaţii de om cumsecade. Omul cumsecade vede şi citeşte. Şi, pentru că vede cum trebuie şi citeşte bine, nu spune niciodată că «a vizionat» şi «a lecturat»“ (Pleşu 2011: 242).

Bibliografie: Guţu Romalo (2008 [1972]: 157), Hristea (1976a, c).

6. Feminizarea numelor de profesii şi a numelor etnice

Nume de profesii

Problema folosirii unor nume feminine de profesii şi de funcţii publice se pune pentru multe limbi, iar regulile care o guvernează nu sunt nici pe departe fixate (Zafiu 2004, Vintilă-Rădulescu 2010). Nu este numai o problemă lingvistică, ci şi una legată de evoluţia societăţii şi a mentalităţilor: principiile feminismului vin în contradicţe cu cele ale „corectitudinii politice“ (engl. political corectness).

Relaţia dintre genul gramatical al numelor de ocupaţii şi istoria socială a fost studiată recent de Cristina Călăraşu (2005), care a arătat că absenţa opoziţiei de gen, din Evul Mediu până la începutul secolului al XX-lea, este rezultatul mentalităţii patriarhale, conform căreia bărbatul are rolul principal în întreţinerea familiei şi are exclusivitate în practicarea anumitor funcţii din viaţa administrativă, militară, în practicarea diferitelor meşteşuguri, femeii fiindu-i rezervate doar activităţi legate de gospodărie, de îngrijirea copiilor. Ocupaţiile îndeplinite de femei în perioada medievală erau

cusătoare şi *slujnică*. În secolul al XIX-lea, numele de ocupaţii feminine (extrase de autoare din dicţionarul lui Tiktin) reflectă un statut deja mai înalt al femeii: *artistă*, *balerină*, *chitaristă*, *doctoresă*, *scriitoare*, *violistă*. După 1989, apariţia *Nomenclatorului oficial al ocupaţiilor*, care înregistrează, din economie de spaţiu, numai substantive masculine nume de ocupaţii, a însemnat, aşa cum arată Călăraşu (2005: 97), din punct de vedere lingvistic, absorbţia femininului de către masculin, ceea ce se corelează, în plan social, cu tendinţa de eliminare a discriminării sexuale în raporturile de muncă. Totuşi, dacă se compară numele de profesii exclusiv feminine din *Nomenclator* (*cameristă*, *călcătoreasă*, *dactilografă*, *educatoare*, *femeie de serviciu*, *guvernantă*, *menajeră*, *moaşă*, *secretară*, *spălătoreasă*, *stewardesă*) cu numele de profesii masculine care nu au un feminin paralel (*chirurg*, *demnitar*, *medic*, *prim-ministru*, *scafandru*, *senator* – Avram 2001: 113), se constată că nivelurile la care se situează cele două categorii de nume de profesii sunt cu totul diferite.

Deşi îşi are originea într-o realitate socială, procedeul „masculin pentru feminin“ nu trebuie însă înţeles astăzi ca o formă de discriminare. Folosirea masculinului în locul femininului are diverse justificări. G. Gruiţă (2006: 70) insistă asupra faptului că acest procedeu are o motivaţie

mai profundă şi o justificare semantică importantă: caracterul generic, încorporant al masculinului, în comparaţie cu semantica exclusivă, limitativă a femininului. În plus, în unele situaţii, forma de masculin e simţită ca marcă a prestigiului profesional, a statutului social înalt. Bunăoară, mulţi vorbitori utilizează diferenţiat formele *doamna profesoară* (în mediul preuniversitar) şi *doamna profesor* (în mediul universitar), cea masculină fiind simţită ca mai politicoasă (Gruiţă 2006: 77, DIN: 312). Forma de feminin are, în absenţa unui sufix moţional „neutru“ din punct de vedere stilistic, o conotaţie peiorativă sau e folosită numai în registrul familiar (în exemple precum: *decană* sau *decăniţă*, *doctoră*, *lectoriţă*, *ministresă* sau *ministreasă* etc.), iar în alte cazuri nu exprimă opoziţia naturală de sex, ci se referă la soţia celui care are o anumită profesie sau funcţie (*generăleasă*, *preoteasă*). În plus, există nume masculine de profesii/ocupaţii care, din diverse motive (mai ales eufonice), nu-şi creează, în general, perechi feminine: *cancelară*, *consulă*, *prefectă*.

Nu e de mirare că reguli atât de complicate şi, uneori, contradictorii lasă loc unei oscilaţii importante de uz. Foarte mulţi vorbitori trebuie să se fi întrebat cum e mai bine să spună sau să scrie: *doamna profesoară* sau *doamna profesor*, *doamna administrator*, *doamna*

administratoră sau *doamna administratoare* şi chiar *doamna decan* sau *doamna decană*. Şi pe bună dreptate, pentru că, aşa cum am văzut în introducerea la această secţiune, nu există reguli precise pentru folosirea masculinului sau a femininului numelor de profesii. Alegerea celei mai potrivite soluţii este diferită de la caz la caz. În unele situaţii, se recomandă folosirea formei feminine, dacă aceasta există şi dacă nu este peiorativă ori familiară. Se poate spune deci politicos: *academiciană*, *astronaută*, *cercetătoare*, *conferenţiară*, *ingineră*, *profesoară*, *psihiatră*, *scriitoare* (vezi Avram 2001: 113 şi DOOM2), dar nu *decană*, *decăniţă*, *doctoră*, *doctoriţă*. În cazurile în care forma feminină nu există, varianta cea mai elegantă de referire la o femeie care ocupă o anumită funcţie sau are o anumită profesie este formula *doamna*/*domnişoara* + masculin (*doamna decan*, *doamna doctor*, *doamna ministru*) – vezi Zafiu (2004), Gruiţă (2006: 76). Existenţa a două forme de feminin se poate justifica prin distribuţia lor în registre diferite: sunt literare, acceptate de DOOM2, forme ca *administratoare*, *lectoră*, chiar *ministră*, *poetă*, *redactoare*, dar colocviale sau peiorative forme ca *administratoră*, *lectoriţă*, *ministre(a)să*, *poetesă*, *redactoră*.

Nume etnice

Probleme similare pune şi folosirea la feminin a numelor etnice. Nu toate substantivele care exprimă etnia se comportă la fel, iar variaţia acestor forme nu e nouă. Într-un articol din 2001, Rodica Zafiu arată că sufixul de origine slavă -că, folosit pentru a forma substantive feminine de la substantive masculine, mai ales de la nume de locuitori terminate în -(e)an (clujeancă, orăşeancă) a suferit, la un moment dat, tendinţa de înlocuire cu sufixul -ă, cu acelaşi rol în student/studentă, poet/poetă etc., pentru că folosirea lui -că creează un model neregulat: la masculin, substantivul şi adjectivul au forme identice („un bucureştean" – „un parc bucureştean"), dar la feminin sunt diferite („o bucureşteancă" – „o cafenea bucureşteană").

Această variaţie apare nu numai în cazul uzului, ci şi al normei: DOOM2 recomandă uneori forme distincte pentru adjectiv şi substantiv (*americană/americancă*, *elveţiană/elveţiancă*, *indiană/indiancă*, *italiană/italiancă*, *română/româncă*, *ucraineană/ucraineancă*; *ardeleană/ardeleancă*, *moldoveană/moldoveancă*, *munteană/munteancă*; *clujeană/clujeancă*), dar alteori indică forme identice pentru adjectiv şi substantiv (*germană*, *israeliană*, *lituaniană*, *palestiniană*). O problemă suplimentară o reprezintă faptul că, inclusiv în cazurile în care pentru substantivul feminin se recomandă forma în -*că*, numele de

limbi, chiar dacă sunt şi ele substantive feminine, sunt identice cu formele adjectivului: *italiană*, *română*, *ucraineană*.

În condiţiile unei norme aşa de complicate, nu este de mirare că apar numeroase abateri. Tendinţa este de eliminare a formei în -*că*: „o *americană* obeză vrea să devină cea mai grasă femeie din lume“ (*www.feminis.ro*), „nişte *americane* grase şi înfumurate la care nu se uită nimeni“ (*www.mtv.ro*), „era căsătorit cu o *italiană* şi avea deja patru copii“ (*www.click.ro*), „căsătorit cu o *elveţiană*“ (*www.astr.ro*), „o *clujeană* de cincizeci şi doi de ani povesteşte că a muncit în bancă“ (*www.qbox.ro*). Cu totul accidental, apare greşeala care constă în tendinţa de regularizare inversă: adjectivului i se adaugă sufixul -*că* („am cetăţenie *italiancă* şi cetăţenie *româncă*“, *www.youtube.com*).

decăniţă

Formele *decan*, *decană*, *decăniţă* (ca şi *ministru*, *ministră*, *ministre(a)să*) aparţin unor registre stilistice diferite. DOOM2 şi DEX 2009 înregistrează atât substantivul masculin *decan*, cât şi pe cel feminin *decană*. Ca şi forma *ministră*, forma *decană*, deşi poate părea peiorativă, se foloseşte în contexte „internaţionale“, ceea ce-i probează caracterul neutru, nemarcat: „*decana*

Facultăţii de Drept de la Harvard va fi avocatul guvernului“ (*ziarero.antena3.ro*). Şi referitor la personalităţile autohtone, *decană* poate fi la fel de oficial şi de nemarcat ca (*doamna*) *decan*:

> „şefa acestei catedre este C. P., medievistă, fostă o vreme şi *decană* a Universităţii (sic!), singura responsabilă de rang superior care are căderea să decidă asupra modului cum se desfăşoară activitatea teoretică“ (*www.romlit.ro*);
> „profesoară universitară şi *decană* la Facultatea de Drept a Universităţii «Mihail Kogălniceanu» din Iaşi“ (*www.revistadrepturileomului.ro*);
> „fosta *decană* de la Facultatea de Textile Pielărie“ (*bihoreanul. gandul.info*).

Totuşi, ca şi *ministră*, *decană* se poate folosi şi peiorativ:

> „la UVT e *decană* o dominişoară care vorbeşte singură pe stradă şi care face urât la Facultatea de Litere, cum făcea şi predecesoarea sa, tot o dominişoară hâdă, rea, fără pic de valoare umană, profesională“ (*www.ziuadevest.ro*);
> „dimpotrivă, exceptând un profesor demagog şi *o decană* neinteresată de Jurnalism, toate celelalte cadre didactice şi-au făcut treaba“

(*www.lilisor.net*).

Decăniţă însă, cu puţine apariţii pe internet, e destul de clar specializat pentru referirea la un decan incompetent ori răuvoitor de sex feminin:

> „închipuita *decăniţă* a inexistentei facultăţi de comunicare“ (*stiri-din-romania.blogspot.com*);
> „dom'le, era pe atunci la Facultatea de Istorie o *decăniţă*, poţi să-l întrebi şi pe Tudor, care îi făcea zile fripte lui Nestor“ (*www.mihaigramatopol.ro*)

sau pentru a marca familiaritatea şi pentru a pune accentul pe diferenţele de gen:

> „eu sunt prima *decăniţă* a Facultăţii de Medicină“ (*www.gazetadecluj.ro*).

În ultimul exemplu, intenţia total diferită de cea dinainte se poate explica prin polifuncţionalitatea sufixului -*iţă*, care derivă feminine de la masculine (*pictor–pictoriţă*) sau formează diminutive (*fată–fetiţă*).

Deşi există diverse forme de a exprima ideea că o femeie este decan (*femeie-decan*, *decană*, *decăniţă*), rămân totuşi preferabile formele masculine: *doamna decan* sau *decanul*, *doamna X*. Am văzut, în partea introductivă, cât de multe inconveniente prezintă substantivele feminine.

Bibliografie: Zafiu (2004).

filoloagă

Formele feminine ale numelor de profesii nu sunt supuse unor reguli stricte. În cazul substantivelor compuse cu *-log*, *-loagă*, regula e însă mai clară: sunt corecte formele feminine fără alternanţă, adică *biologă*, *filologă*, *pedagogă*, nu *bioloagă*, *filoloagă*, *pedagoagă*. Totuşi, aşa cum se arată în DIN: 480, formaţiile în *-log* manifestă o rezistenţă puternică la feminizare, pentru că formele în *-logă* (fără alternanţă, de tipul *filologă*) sunt învechite şi rar folosite, iar cele în *-loagă* (cu alternanţă, de tipul *filoloagă*), deşi curente în vorbirea uzuală, sunt combătute de normă, şi deci evitate în împrejurări formale (poate şi pentru că intră în omonimie cu *oloagă*), preferându-li-se, ca şi în cazul altor nume de profesii, forma de masculin *ea este filolog* sau reformularea *ea este specialistă în filologie*.

Oscilaţia normei se reflectă în DOOM2, care înregistrează, într-adevăr, alături de substantive masculine ca *antropolog*, *filolog*, *ginecolog*, *psiholog*, şi formele feminine *antropologă*, *filologă*, *ginecologă*, *psihologă*, marcate ca rare.

Forma *filologă* se foloseşte atât neutru, în stilul oficial:

„R. d. C. (n. 1907) este o *filologă* italiană, membră

de onoare a Academiei Române“ (*ro.wikipedia.org*);

„contestarea istoricilor, examinată de o *filologă* şi o sociologă“ (*ziar. jurnal.md*);

„şaptezeci şi cinci de ani de la naşterea M. N., lingvistă şi *filologă* română de origine maghiară“ (*www.hasdeu.md*),

cât şi peiorativ, într-un stil mai relaxat:

„doamna *filologă* vorbeşte mult şi spune puţine“ (*tralalalexa.wordpress.com*);

„aia, *filologă*, uluită de improvizaţia lui şi nedându-şi seama că nu ştie replica, zice: «Miştoooo! Bravo!»“ (*cinetipar.blogspot.com*).

Forma *filoloagă*, deşi neacceptată de norme, apare, de asemenea, în exprimarea oficială:

„mama sa, Olga Ieronimovna […], de asemenea de obârşie basarabeană, a fost *filoloagă*, specialistă în domeniul folclorului“ (*ro.wikipedia.org*);

„Nelia Nicula, soţia sa, o strălucită *filoloagă*“ (*www.rasunetul.ro*)

sau în cea familiară:

„cu toate acestea şi cu toate cugetările mele interioare, am ajuns la o singură concluzie: îs

> *filoloagă* şi mi-s mândră“ (*philolog-ist.blogspot.com*).

În multe cazuri însă, *filoloagă*, ca atâtea alte forme feminine, e folosit peiorativ şi autoironic:

> „de fapt, nici nu sunt sigur cum e mai corect să formulez titlul: avem de a face cu o prostituată *filoloagă*, sau cu o *filoloagă* prostituată?“ (*www.clubliterar.com*);
> „E. U. ar fi ajuns o *filoloagă* de succes, întreţinând buna dispoziţie a străinilor care ar fi trecut prin Pleşcoi“ (*www.informatiadealba.ro*);
> „se vede că *sunt filoloagă*, nu ştiu să număr până la 6“ (*manie.ro*).

Observaţiile de mai sus ne permit să revenim la ideea că şi normele, şi uzul numelor feminine de profesii oscilează foarte mult, iar alegerea unei forme dintre mai multe posibile este adesea subiectivă. Pe un forum, un participant are o intervenţie foarte sugestivă, numită „Aşa mă adresez eu“:

> La ţară, *doctoreasă* are uneori sens peiorativ. Când e vorba de doamna doctor, dacă e tânără, binevoitoare, drăguţă, folosesc *doamna doctoră*. Dacă e bătrână, acră, cu hachiţe, evident că o să spun *doamna doctor*. La fel, *doamnei directoare*,

> *doamnei inspectoare*… Când mă adresez *doamnă directoare*, tonul e mai muzical, mai apropiat faţă de *doamnă director*, care sună oficial şi rece. Chiar dacă nu este conform uzanţelor, nu folosesc *filologă*, ci *filoloagă*! Tu eşti însă un foarte bun filolog (*www.poezie.ro*).

Bibliografie: Avram (2001: 113).

germancă

Numele etnic feminin *germancă* ilustrează situaţia în care, deşi dicţionarele normative recomandă forma în -*ă*, în uz apare adesea forma în -*că*:

> „o *germancă* a murit călcată de avion" (*www.realitatea.net*);
> „o *germancă* din România a luat Premiul Nobel pentru Literatură" (*stiri.rol.ro*).

Acelaşi fenomen este ilustrat şi de alte nume etnice:

> „o *israeliancă* riscă închisoarea pe viaţă" (*www.ziare.com*);
> „o *lituaniancă* depistată pozitiv la dans sportiv" (*www.roportal.ro*).

Dacă *israeliancă* şi *lituaniancă* se pot evita numai prin folosirea formelor în -*ă*, *israeliană*, *lituaniană*, în loc

germancă putem spune şi *germană*, şi *nemţoaică*.

Bibliografie şi sigle

Andrei, Nicolae, 1988, „Paronimie şi atracţie paronimică“, *Limba şi literatura română*, Societatea de Ştiinţe Filologice, 2, pp. 9–14.

Avram, Mioara, 1973, „Prepoziţii neologice în limba română contemporană“, *Studii şi cercetări lingvistice*, 3, pp. 239–253.

Avram, Mioara, 1981, „Cultivarea limbii şi frazeologia“, *Limba română*, 5, pp. 561–564.

Avram, Mioara, 1987, *Probleme ale exprimării corecte*, Editura Academiei RSR, Bucureşti.

Avram, Mioara, 1997a, *Anglicismele în limba română actuală*, Editura Academiei Române, Bucureşti.

Avram, Mioara, 1997b, *Gramatica pentru toţi*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Humanitas, Bucureşti.

Avram, Mioara, 2001, *Cuvintele limbii române între corect şi incorect*, Editura Cartier, Chişinău.

Avram, Mioara, 2004, „Despre limitele folosirii sensurilor mai mult sau mai puţin figurate“, *Limba şi literatura română*, Societatea de Ştiinţe Filologice, 4, pp. 3–4.

Brăescu, Raluca, 2009, „Observaţii asupra substantivizării adjectivului în limba română actuală“, în

Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Dinamica limbii române actuale – Aspecte gramaticale şi discursive*, Editura Academiei Române, Bucureşti, pp. 75–94.

Brâncuş, Grigore, 2002, *Introducere în istoria limbii române*, I, Editura Fundaţiei „România de Mâine“, Bucureşti.

Canarache, Ana, 1963, „Note de cultivare a limbii“, *Limba română*, 1, pp. 68–74.

Carabulea, Elena, 1983, „Aspecte ale trunchierii cuvintelor în limba română“, *Studii şi cercetări lingvistice*, 6, pp. 517–523.

Cazacu, Boris, 1949, „Geantă“, *Cum vorbim?*, I, 1, p. 22.

Cazacu, Boris, 1950, „Etimologia populară“, *Cum vorbim?*, II, 11–12, pp. 11–13.

Călăraşu, Cristina, 2005, *Studii de terminologie a profesiunilor. Încercare de sociologie lingvistică*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti.

Chircu, Adrian, 2011, „Despre diminutivarea substantivelor neologice în limba română actuală“, în: Isabela Nedelcu, Alexandru Nicolae, Alice Toma, Rodica Zafiu (eds.), *Studii de lingvistică. Omagiu doamnei profesoare Angela Bidu-Vrănceanu*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti, pp. 69–79.

Ciobanu, Georgeta, 1996, *Anglicisme în limba română*,

Editura Amphora, Timişoara.

Coteanu, I., 1959, „Note de cultivare a limbii“, *Limba română*, 3, pp. 48–54.

Coteanu, I., 1990, „*Promovabilitate*, *promovare* sau amândouă?“, *Limba română*, 1, pp. 10–11.

Craşoveanu, D., 1997, „Cum scriem şi cum pronunţăm: cu «i» sau cu «î»?“, *Limba şi literatura română*, Societatea de Ştiinţe Filologice, 1, pp. 9–13.

Croitor, Blanca, 2009, „Extinderea utilizării prepoziţiei *pe* în limba română actuală“, în Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Dinamica limbii române actuale – Aspecte gramaticale şi discursive*, Editura Academiei Române, Bucureşti, pp. 309–333.

Croitor, Blanca, Andreea Dinică, Adina Dragomirescu, Carmen Mîrzea Vasile, Isabela Nedelcu, Alexandru Nicolae, Irina Nicula, Marina Rădulescu Sala, Rodica Zafiu, 2010, *Eşti COOL şi dacă vorbeşti corect*, Univers Enciclopedic Gold, Bucureşti.

Crystal, David, 2008, *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*, sixth edition, Blackwell Publishing, Malden, Oxford, Victoria.

„Cultivarea limbii în discuţie publică“, *Limba română*, 2, 1960, pp. 47–57 (Cezar Petrescu, Remus Răduleţ, Maria Gabrea); 1, 1961, pp. 33–44 (Miron Nicolescu, Demostene Botez, Romulus Vulpescu); 2, 1962, pp. 168–

170 (Mircea Zdrenghea); 3, 1962, pp. 254–258 (Al. Andriescu).

Dascălu Jinga, Laurenţia, 2007, „Despre folosirea lui *deci* în româna actuală“, în: Camelia Stan, Rodica Zafiu, Alexandru Nicolae (eds.), *Studii lingvistice. Omagiu profesoarei Gabriela Pană Dindelegan, la aniversare*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti, pp. 283–297.

Dascălu Jinga, Laurenţia, 2008, „Un clişeu actual: *da?*“, în: Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Carmen Ioana Radu (eds.), *Lucrările primului simpozion internaţional de lingvistică (Bucureşti, 13–14 noiembrie 2007)*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti, pp. 357–373.

Dascălu Jinga, Laurenţia, 2009, „Structuri clişeizate în româna actuală“, în Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Dinamica limbii române actuale – Aspecte gramaticale şi discursive*, Editura Academiei Române, Bucureşti, pp. 431–459.

Dascălu, Doina, 1997, *Dicţionar de pleonasme*, Editura Vox, Bucureşti.

Dascălu, Doina, 2000, „Din abatere se întrupează norma?“, *Limba română*, 2, pp. 233–235.

Dănăilă, I., 1959, „Termeni proprii şi improprii“, *Limba română*, 5, pp. 52–57.

Dănăilă, I., 1960, „Note de cultivare a limbii“, *Limba română*, 5, pp. 79–84.

Dănăilă, I., 1963, „Note despre conceptul de *normă lingvistică*“, *Limba română*, 4, pp. 325–335.

Dănăilă, I., 1965, „Abaterea şi greşeala în limbă“, *Limba română*, 2, pp. 209–212.

DCR2 – Dimitrescu, Florica, *Dicţionar de cuvinte recente*, ediţia a II-a, Logos, Bucureşti, 1997.

DER – Alexandru Ciorănescu, *Dicţionarul etimologic al limbii române*, ediţie îngrijită şi traducere din limba spaniolă de Tudora Şandru-Mehedinţi şi Magdalena Popescu-Marin, Editura Saeculum I.O., Bucureşti, 2001.

DEX 1998 – Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan“, *Dicţionarul explicativ al limbii române*, ediţia a II-a, Univers Enciclopedic, Bucureşti.

DEX 2009 – Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti“, *Dicţionarul explicativ al limbii române*, ediţie revăzută şi adăugită, Univers Enciclopedic Gold, Bucureşti.

DEXI – Eugenia Dima (coord.), *Dicţionarul explicativ ilustrat al limbii române*, Arc, Gunivas, Chişinău, 2007.

Dicţionar invers 1957 – [Al. Graur], *Dicţionar invers*, Editura Academiei Republicii Populare Române, Bucureşti.

Dicţionar invers 2007 – Cecilia Căpăţână (coord.), *Dicţionar invers al limbii române & CD-ROM*, Editura Niculescu, Bucureşti.

Dimitrescu, Florica, 1962a, „Cuvinte şi sensuri noi în presa actuală“, I, *Limba română*, 2, pp. 131–139.

Dimitrescu, Florica, 1962b, „Cuvinte şi sensuri noi în presa actuală“, II, *Limba română*, 4, pp. 387–399.

Dimitrescu, Florica, 2008, „Elemente recente italiene în lexicul gastronomic românesc“, în Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Limba română. Dinamica limbii*, *dinamica interpretării*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti, pp. 601–616.

DA – *Dicţionarul limbii române*, Universul, Monitorul Oficial, Bucureşti, 1913–1948.

DIN – Ioana Vintilă-Rădulescu, 2009, *Dicţionar normativ al limbii române ortografic*, *ortoepic*, *morfologic şi practic*, Corint, Bucureşti.

DLR – *Dicţionarul limbii române*, serie nouă, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1965–2010.

DOOM1 – Mioara Avram (coord.), *Dicţionarul ortografic*, *ortoepic şi morfologic al limbii române*, Editura Academiei, Bucureşti, 1989.

DOOM2 – Ioana Vintilă-Rădulescu (coord.), *Dicţionarul ortografic*, *ortoepic şi morfologic al limbii române*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Univers

Enciclopedic, Bucureşti, 2005.

DSL – Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călăraşu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaş, Gabriela Pană Dindelegan, *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, Nemira, Bucureşti, 2005 [2001].

Felecan, Nicolae, 1983, „Sursele şi limitele paronimiei în limba română“, *Limba română*, 3, pp. 195–202.

Forăscu, Narcisa, 1996, „Câteva observaţii asupra lexicului actual“, I, *Limba şi literatura română*, Societatea de Ştiinţe Filologice, 2, pp. 8–11

Forăscu, Narcisa, 1999, „Greşeli în lexicul actual“, *Limba şi literatura română*, Societatea de Ştiinţe Filologice, 2, pp. 3–8.

Forăscu, Narcisa, 2005a, „Din nou despre lexic şi problemele sale“, I, *Limba şi literatura română*, Societatea de Ştiinţe Filologice, 1, pp. 7–10.

Forăscu, Narcisa, 2005b, „Din nou despre lexic şi problemele sale“, II, *Limba şi literatura română*, Societatea de Ştiinţe Filologice, 2, pp. 3–8.

GALR I, II, 2008 [2005] – Valeria Guţu Romalo (coord.), *Gramatica limbii române*, vol. I, *Cuvântul*, vol. II, *Enunţul*, Editura Academiei Române, Bucureşti.

GBLR 2010 – Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Gramatica de bază a limbii române*, Univers Enciclopedic, Bucureşti.

Graur, Al., 1958, „Cuvinte rău formate“, *Limba română*, 2, pp. 1–4.

Graur, Al., 1968, *Tendinţele actuale ale limbii române*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti.

Graur, Al., 1969, „Pleonasm“, *Limba română*, 2, pp. 175–177.

Graur, Al., 1970, *Scrieri de ieri şi de azi*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti.

Graur, Al., 1976b, „Rolul dicţionarelor“, *Limba română*, 4, pp. 349–350.

Graur, Alexandru, 1976a, *„Capcanele“ limbii române*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.

Groza, Liviu, 2004, *Elemente de lexicologie*, Humanitas, Bucureşti.

Groza, Liviu, 2011, *Probleme de frazeologie*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti.

Gruiţă, G., 2006, *Moda lingvistică 2007. Norma, uzul şi abuzul*, Paralela 45, Piteşti.

Guţu Romalo, Valeria, 1961, „Abaterea lingvistică“, *Limba română*, 6, pp. 528–538.

Guţu Romalo, Valeria, 1964, „Cultismul“, *Limba română*, 1, pp. 20–29.

Guţu Romalo, Valeria, 2008, *Corectitudine şi greşeală. Limba română de azi*, ediţia a III-a revăzută şi adăugită, Humanitas, Bucureşti; ediţia I: 1972; ediţia a II-

a: 2000.

Guţu Romalo, Valeria, 1987, „Pericolele sinonimiei“, *Limba şi literatura română*, Societatea de Ştiinţe Filologice, 2, pp. 6–8.

Guţu Romalo, Valeria, 1992, „Moda lingvistică (*vizavi de*) “, *Limba română*, 3, pp. 161–166.

Hristea, Theodor (coord.), 1984, *Sinteze de limba română*, Editura Albatros, Bucureşti.

Hristea, Theodor, 1958, „Omonimii realizate prin etimologie populară: *carte* şi *roată*“ , *Limba română*, 5, pp. 56–63.

Hristea, Theodor, 1968, „Tipuri de etimologie populară“, *Limba română*, 3, pp. 237–251.

Hristea, Theodor, 1968, *Probleme de etimologie. Studii. Articole. Note*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti.

Hristea, Theodor, 1975, „Câteva erori mai frecvente în folosirea neologismelor“, *Scânteia*, 386, p. 4.

Hristea, Theodor, 1976a, „Rolul presei în apariţia şi difuzarea inovaţiilor lingvistice negative“, *Presa noastră*, 3 (238), pp. 19–22.

Hristea, Theodor, 1976b, „Contaminaţia prin atracţie sinonimică“, *România literară*, 21, p. 6.

Hristea, Theodor, 1976c, „Istoria unui verb: *a viziona*“, *Cinema*, 2, p. 8.

Hristea, Theodor, 1976d, „Paronimele“, *România*

literară, 42, p. 8.

Hristea, Theodor, 1977, „Petrolier şi petrolifer“, *România literară*, 24, p. 8.

Hristea, Theodor, 1978, „Neologisme de provenienţă engleză“, *România literară*, 18, p. 19.

Hristea, Theodor, 1979a, „S-a sinucis… singur!“, *Tribuna României*, 168, p. 11.

Hristea, Theodor, 1979b, „Lungul drum al rigorii de la fata… la fetiţa morgana“, *Presa noastră*, 10–11, pp. 33–35.

Hristea, Theodor, 1980a, „Pleonasme latente“, *România literară*, 44, p. 5.

Hristea, Theodor, 1980b, „Din nou despre exprimarea pleonastică“, *România literară*, 49, p. 8.

Hristea, Theodor, 1981a, „*Gera – gira* şi *gerant – girant*“, *România literară*, 16, p. 9.

Hristea, Theodor, 1981b, „Trunchierea cuvintelor“, *România literară*, 13, p. 8.

Hristea, Theodor, 1982, „Folosirea greşită a unor cuvinte“, *Tribuna României*, 231, p. 11.

Hristea, Theodor, 1988, „Pleonasme de origine franceză (I)“, *România literară*, 45, p. 11.

Hristea, Theodor, 1990, „Pledoarie pentru cultivarea limbii literare“, *Eco*, 41, p. 6.

Hristea, Theodor, 1991a, „Un pleonasm intolerabil:

mijloace (de) mass-media“, *Eco*, 44, p. 6.

Hristea, Theodor, 1991b, „Pleonasme de origine franceză (II)“, *România literară*, 45, p. 11.

Hristea, Theodor, 1991c, „Anti- sau ante-“, *Eco*, 53, p. 7.

Hristea, Theodor, 1991d, „Contaminaţia şi fenomenele lingvistice înrudite“, *Limba română*, 5–6, pp. 215–221.

Hristea, Theodor, 1994a, *Probleme de cultivare şi de studiere a limbii române contemporane*, Academia Universitaria Athenaeum, Bucureşti.

Hristea, Theodor, 1994b, „Construcţii pleonastice tolerabile“, *Limba română*, 1–2, pp. 66–67.

Hristea, Theodor, 1997, „Trunchierea cuvintelor şi fenomenele înrudite“, *Limba şi literatura română*, Societatea de Ştiinţe Filologice, 1, pp. 13–17.

Hristea, Theodor, 2000, „Despre o atracţie paronimică inacceptabilă: *infesta* (în loc de *infecta*)“, *Limba română*, 3, pp. 473–482.

Hristea, Theodor, 2003, „Structuri pleonastice în presa românească actuală“, *Limba română*, 5–6, pp. 413–424.

idioms.thefreedictionary.com

Iordan, Iorgu, 1943, *Limba română actuală. O gramatică a „greşelilor“*, Institutul de Arte Grafice „Alexandru A. Ţerek“, Iaşi.

Iordan, Iorgu, 1955, *Limba „eroilor“ lui I. L.*

Caragiale, Societatea de Ştiinţe Istorice şi Filologice, Bucureşti.

Iordan, Iorgu, 1956, „Cultivarea limbii“, *Limba română*, 5, pp. 5–12.

Iordan, Iorgu, 1961, „Note de cultivare a limbii“, *Limba română*, 1, pp. 45–47.

Iordan, Iorgu, 1962, „Note de cultivare a limbii“, *Limba română*, 1, pp. 13–16.

Iordan, Iorgu, 1964, „Neaoşisme“, *Limba română*, 4, pp. 463–465.

Iordan, Iorgu, 1976, „Pentru cultivarea limbii“, *Limba română*, 3, pp. 225–227.

Iordan, Iorgu, 1977, „Limba noastră la radio“, *Limba română*, 6, pp. 639–641.

Iordan, Iorgu, 1978a, „Limba noastră la radio“, *Limba română*, 2, pp. 177–179.

Iordan, Iorgu, 1978b, „Limba noastră la radio“, *Limba română*, 5, pp. 539–541.

Iordan, Iorgu, 1980, „Probleme de lingvistică la radio“, *Limba română*, 1, pp. 67–69.

Jacquier, H., 1959, „«Greşeli» de franceză în româneşte“, *Cercetări de lingvistică*, IV, pp. 75–87.

Mareş, Lucreţia, 1991, „A debuta“, *Limba română*, 5–6, pp. 274–275.

Mihail, Ana-Maria, 2009, „Contaminaţii frazeologice în

limba română actuală. Observaţii asupra variaţiilor înregistrate în discursul mass-mediei audiovizuale“, *Limba şi literatura română*, 2, pp. 7–12.

Mihăescu, N., 1963a, *Limba noastră. Probleme de lexic şi construcţii gramaticale*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti.

Mihăescu, N., 1963b, *Abateri de la exprimarea corectă*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti.

Mîrzea Vasile, Carmen, 2009, „Locuţiunea *vizavi de* cu sens relativ. Câteva observaţii“, *Limbă şi literatură*, I–II, pp. 42–48.

Moroianu, Cristian, 1998, „Latina şi româna în şcoală“, *Limba şi literatura română*, Societatea de Ştiinţe Filologice, 4, pp. 13–17.

Moroianu, Cristian, 2005, *Dublete şi triplete etimologice în limba română*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti.

Munteanu, Ştefan, 2000, *Cuvânt şi cultură. Însemnări pe marginea cultivării limbii*, Editura Amfora, Timoşoara.

NALR-B – Eugen Beltechi, Ion Faiciuc, Nicolae Mocanu, sub conducerea lui Petru Neiescu, *Noul atlas lingvistic român pe regiuni. Banat*, vol. I, Editura Academiei, Bucureşti, 1980.

NDU – Ioan Oprea, Carmen-Gabriela Pamfil, Rodica

Radu, Victoria Zăstroiu, *Noul dicţionar universal al limbii române*, ediţia a III-a, Litera Internaţional, Bucureşti–Chişinău, 2009.

Nestorescu, Virgil, 1964, „Note de cultivare a limbii“, *Limba română*, 2, pp. 166–168.

Nestorescu, Virgil, 1974, „Construcţii greşite cu verbul *a merita*“, *Limba română*, 3, pp. 249–250.

OED – *Online Etymology Dictionary* – *www.etymonline.com*.

Oprescu, Mihai, 1994, „Construcţii pleonastice cu adjectivul *propriu*“, *Limba română*, 1–2, pp. 65–66.

Oxford AL Dictionary – A. S. Hornby, *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, sixth edition, edited by Sally Wehmeier, Oxford University Press, Oxford, 2004.

Oxford Dictionary – *Shorter Oxford English Dictionary. On Historical Principles*, sixth edition, volume 1, 2, Oxford University Press, Oxford, 2007.

Petit Robert – *Le Nouveau Petit Robert. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, texte remanié et amplifié sous la direction de Josette Rey-Debove et Alain Rey, Le Robert, Paris, 2010.

Rădulescu, Ilie-Ştefan, 2007, *Erori flagrante de exprimare. Radiografie critică a limbajului cotidian*, Editura Niculescu, Bucureşti.

Reviga, Gh., 1951, „Un cadru care nu cadrează“, *Cum vorbim?*, III, 3–4, p. 40.

Rolling, R., 1950, „A viziona“, *Cum vorbim?*, II, 1, p. 3.

Rosetti, Al., 1949, „Patenci, biroşcă“, *Cum vorbim?*, I, 2, p. 6.

Rosetti, Al., 1968, *Istoria limbii române de la origini până în secolul al XVII-lea*, Editura pentru Literatură, Bucureşti.

Sala, Marius, 2005, *Aventurile unor cuvinte româneşti*, vol. I, Univers Enciclopedic, Bucureşti.

Sala, Marius, 2006, *Aventurile unor cuvinte româneşti*, vol. II, Univers Enciclopedic, Bucureşti.

Sala, Marius, 2010, *101 cuvinte moştenite, împrumutate şi create*, Humanitas, Bucureşti.

Sala, Marius (coord.), 1989, *Enciclopedia limbilor romanice*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.

Seche, Luiza, 1960, „Cuvinte şi sensuri noi în presa actuală“, *Limba română*, 1, pp. 57–65.

Seche, Luiza, Mircea Seche, 1956, „Despre etimologie populară şi contaminaţie“, *Limba română*, 1, pp. 25–35.

Sihler, Andrew L., 2000, *Language History: An Introduction*, John Benjamins, Amsterdam.

Slama-Cazacu, Tatiana, 2010, *Confuzii, greşeli, prostii şi răutăţi în limba română, azi*, Tritonic, Bucureşti.

Stoichiţoiu Ichim, Adriana, 2005 [2001], *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică, influenţe, creativitate*, All, Bucureşti.

Stoichiţoiu Ichim, Adriana, 2006a, *Creativitate lexicală în româna actuală*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti.

Stoichiţoiu Ichim, Adriana, 2006b, *Aspecte ale influenţei engleze în româna actuală*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti.

Suciu, Emil, 2009, *Influenţa turcă asupra limbii române*, vol. I. *Studiu monografic*, Editura Academiei Române, Bucureşti.

Suciu, Emil, 2010, *Influenţa turcă asupra limbii române*, vol. II, *Dicţionarul cuvintelor româneşti de origine turcă*, Editura Academiei Române, Bucureşti.

Ştefan, I., 1963, „Calcul lingvistic“, *Limba română*, 4, pp. 335–346.

Şuteu, Flora, 1959, „Expresii la modă“, *Limba română*, 3, pp. 55–58.

Tohăneanu, Gh., 1949, „Limbajul cronicilor sportive“, *Cum vorbim?*, I, 3, pp. 29–30.

Trésor – *Trésor de la Langue Française*, disponibil la *http://atilf.atilf.fr/ tlf.htm.*

Uritescu, Dorin N., 1993, *De la* chioşcari *la* vesternizare. *Mic dicţionar de termeni actuali*,

Humanitas, Bucureşti.

Uritescu, Dorin N., 2006, *Contradicţia în adaos în limba română (O greşeală de gândire şi de exprimare)*, Editura Vox, Bucureşti.

Vasiliu, Laura, 1988, „La cotele…“, *Limba română*, 2, pp. 163–164.

Vasiliu, Laura, 1990, „A se preocupa“, *Limba română*, 1, pp. 12–13.

Vasiliu, Laura, 1992, „Despre unele construcţii pleonastice“, *Limba română*, 11–12, pp. 607–609.

Vasiliu, Laura, 1993, „Greşeli sau valori noi“, *Limba română*, 2, pp. 77–78.

Vintilă-Rădulescu, Ioana, 2010, „Le Parlement Européen face à la féminisation des noms de fonctions, grades et titres en roumain et en français“, *Actes du XXVe Congrès de Linguistique et Philologie Romanes* (sub tipar).

www.123urban.ro.

Zafiu, Rodica, 2001, „Indiancă, germancă, europeancă…“, *România literară*, 45, p. 7.

Zafiu, Rodica, 2002, „Tehnicalităţi“, *România literară*, 25, p. 13.

Zafiu, Rodica, 2003a, „Provocare“, *România literară*, 27, p. 15.

Zafiu, Rodica, 2003b, „Locaţie“, *România literară*, 28,

p. 14.
Zafiu, Rodica, 2004, „Ministră, ministreasă, ministroaică“, *România literară*, 48, p. 15.
Zafiu, Rodica, 2005a, „Hai să zicem…“, *România literară*, 26, p. 14.
Zafiu, Rodica, 2005b, „Iubeşte să cumpere“, *România literară*, 40, p. 14.
Zafiu, Rodica, 2006a, „Dedicat“, *România literară*, 14, p. 14.
Zafiu, Rodica, 2006b, „Lustraţie“, *România literară*, 17, p. 12.
Zafiu, Rodica, 2006c, „Socializare“, *România literară*, 35, p. 14.
Zafiu, Rodica, 2007a, „A se focusa“, *România literară*, 7, p. 14.
Zafiu, Rodica, 2007b, „«Prin abstract»“, *România literară*, 12, p. 14.
Zafiu, Rodica, 2007c, „Curricula“, *România literară*, 30, p. 14.
Zafiu, Rodica, 2007d, „Automat…“, *România literară*, 37, p. 15.
Zafiu, Rodica, 2008a, „Ofertat“, *România literară*, 9, p. 15.
Zafiu, Rodica, 2008b, „Setare“, *România literară*, 36, p. 15.

Zafiu, Rodica, 2009a, „Expertiză“, *România literară*, 39, p. 15.

Zafiu, Rodica, 2009b, „«Condiţii suspicioase»“, *România literară*, 41, p. 15.

Zafiu, Rodica, 2009c, „Gospo şi plicti“, *România literară*, 51–52, p. 15.

Zafiu, Rodica, 2010a, *101 cuvinte argotice*, Humanitas, Bucureşti.

Zafiu, Rodica, 2010b, „Abuzuri“, *România literară*, 8, p. 15.

Zafiu, Rodica, 2010c, „Averse“, *România literară*, 16, p. 15.

Zafiu, Rodica, 2010d, „Repondent/respondent“, *România literară*, 26, p. 16.

Zafiu, Rodica, 2010e, „Legat de…“, *România literară*, 33, p. 15.

Zafiu, Rodica, 2010f, „Probleme adresate“, *România literară*, 36, p. 15.

Zafiu, Rodica, 2010g, „Versatilitate“, *România literară*, 40, p. 15.

Zafiu, Rodica, 2010h, „Face diferenţa“, *România literară*, 47, p. 15.

Zafiu, Rodica, 2011a, „A se panica“, *România literară*, 3, p. 15.

Zafiu, Rodica, 2011b, „Diminutivele în româna actuală:

lexicalizare şi utilizare pragmatică“, în: Isabela Nedelcu, Alexandru Nicolae, Alice Toma, Rodica Zafiu (eds.), *Studii de lingvistică. Omagiu doamnei profesoare Angela Bidu-Vrănceanu*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti, pp. 373–382.

Surse

Alecsandri, Vasile, 2001 [1878], *Istoria misiilor mele politice*, Editura 100 + 1 Grammar, Bucureşti.

Antena 1.

Antena 3.

B1 TV.

Europa FM.

Kanal D.

internet (site-uri consultate în perioada 1 aprilie–30 iulie 2011).

Jelea, Stela-Gabriela, Marian Jelea, 2007, *Citologie, histologie, embriologie*, Editura Universităţii de Nord, Baia Mare.

Liiceanu, Gabriel, 2010, *Întâlnire cu un necunoscut*, Humanitas, Bucureşti.

N 24 (PLUS).

Naţional TV.

OTV.

Paraschivescu, Radu, 2009, *Dintre sute de clişee. Aşchii dintr-o limbă tare*, Humanitas, Bucureşti.

Pleşu, Andrei, 2011, *Despre frumuseţea uitată a vieţii*, Humanitas, Bucureşti.

Prima TV.

Pro TV.

Radio România Actualităţi.

Radio România Cultural.

Realitatea TV.

Sport.ro.

Tudor, Octavian, 2002, *Momente*, *schiţe*, *însemnări*, Curtea Veche Publi-shing, Bucureşti.

TVR 1.

TVR 2.

TVR Cultural.